

Hästen

– en resurs i dagens samhälle

Kungl. Skogs- och
Lantbruksakademiens
Årg. 139 • Nr 4 • År 2000

TIDSKRIFET

Ansvarig utgivare: Akademiens sekreterare och VD: Bruno Nilsson
Redaktör: Gunilla Agerlid

Hästen – en resurs i dagens samhälle

Konferens den 27 oktober 1999

Respektive författare ansvarar för sitt inlägg

Redovisningen sammanställd under medverkan av
akademiagronom Tord Eriksson

Innehåll

Inledning	
<i>Ingemar Öhrn</i>	7
Hästen – en resurs i dagens samhälle	
<i>Bo Dockered</i>	9
Vilken social betydelse har hästen i det moderna samhället?	
<i>Caroline Hagström</i>	13
Hästens roll som länk mellan stad och bygd	
<i>Gunnar Hofring</i>	17
Hästens ekonomiska betydelse för jordbruket	
<i>Erik Herland</i>	23
Lantbruksföretag med hästhållning	
<i>Christina Planck</i>	33
Omsorg, slakt och hästköttskonsumtion	
<i>Eric Skoglund</i>	41
Avel av kvalitetshästar – en förutsättning för internationell konkurrenskraft	
<i>Jan Philipsson</i>	47
Uppfödning, träning och tävling av hopphästar – 2002	
<i>Ingvar Fredricson</i>	57
Forskning och utbildning	
<i>Göran Dalin</i>	69
Diskussion	75
Sammanfattning	
<i>Berit Eriksson</i>	89
Summary	95
Deltagarlista	97

Tidigare utgivna nummer finns uppräknade på omslagets tredje sida

Förord

INGEMAR ÖHRN

Preses
KSLA
Stockholm

Hästen engagerar många människor i dagens Sverige, alltifrån trav och ridsport på toppnivå till ridskolor, ponnyridning, promenadridning och hästuppfödning. Hästen betyder mycket i samhället, både ekonomiskt och känslomässigt. Kontakten med hästar berikar livet för många.

Hästsektorn är också betydelsefull för jordbruket. Produktionen av hästfoder som havre, hö och bete betyder mer för jordbruket än oljeväxter och sockerbeter sammantagna. Vidare behövs stallar, utrymme, service. Jordbruket har en viktig kund att ta vara på, en viktig sektor att utveckla.

Vi behöver betande djur för landskapets skull. Hästen är viktig också i den funktionen och den ger oss upplevelser, inga köttöverskott.

Det är viktigt att vi i Sverige kan ta tillvara de utvecklingsmöjligheter hästen ger, på oli-

ka plan. Vi har ett fantastiskt utgångsläge jämfört med de flesta andra länder. Sverige är näst Island Europas hästtätaste land i relation till befolkningen. Hästen är hos oss basen för en folksport för att inte säga en folkrörelse. Vi har gott hästmateriel, lämplig terräng och ett mycket stort hästkunnande.

Målet med konferensen var att lyfta fram dessa frågor. Resultatet är sammanställt här. Och vi kan med glädje notera jordbruksministerns inlägg, där hon klargör att departementet redan arbetar med dessa frågor och att de kommer att drivas vidare.

Jag kan väl tillägga att jag tillhör själv definitivt dem som ser hästen som en resurs i samhället av många olika skäl, bl.a. var det via hästryggen som jag lärde känna min hustru för snart 50 år sedan.

Hästen – en resurs i dagens samhälle

BO DOCKERED

Lantbrukare, ordf. i ATS
Sjövik

Skälen för att hålla häst har helt förändrats sedan andra världskrigets slut. Då var de allt överskuggande orsakerna dragkraftsbehovet inom jord- och skogsbruk samt försvarets behov, och endast till en liten del hästar för sport- och fritidsändamål. Att rida var förbehållet ett fåtal av befolkningen, oftast med anknytning till arméns hästhållning, där också kopplingen till galoppsporten var mycket tydlig.

Travsporten hade sin grund i det agrara utnyttjandet av hästen, bäst exemplifierat i hur kallblodstravaren användes såväl som dragare som vid travtävlingar. Att "köra på kapp" med häst har för övrigt en mycket lång svensk tradition.

Efter 1945 "avhästades" såväl jordbruket som armén i snabb takt. Travsportens framväxt med en stark folklig förankring gick långsamt och i mitten av 1960-talet nådde antalet hästar sin lägsta punkt. Dramatiken speglas bäst i följande siffror: år 1945 ca 550.000 hästar och 1971 ca 75.000.

Sakta men säkert har antalet hästar ökat sedan dess och uppgår nu till omkring 225.000, även om det dröjde till ganska långt in på 1970-talet innan en tydlig förändring kunde skönjas. De förändrade värderingar

som låg bakom den gröna vågen, men kanske främst en allmän standard- och inkomstförbättring, gjorde det möjligt för dem som så önskade att rida på egen eller hyrd häst eller att äga trav- eller galopphest.

Hästens roll som upplevelsefaktor hade därmed tagit över den gamla produktionsrollen, en anpassning till det nya samhället och allt sedan de "mörka åren" på 1960-talet har hästens roll ökat till att bli den resurs den är i dagens samhälle.

Det finns i dag en stark folkrörelse kring hästen i Sverige, således rider 500.000 personer regelbundet, oftast resulterar detta i familjeengagemang, som också leder fram till att antalet engagerade medborgare kanske är dubbelt så många. Trav- och galoppsporten ökar ständigt i popularitet och visar upp en utomordentlig stark folklig förankring. Nära tre miljoner besökare och en omsättning som i år kommer att överskrida 10 miljarders-strecket, beskriver väl det ekonomiska nav som trav och galopp, via ATG (AB Trav och Galopp), är för hästsporten överhuvud taget.

Ekonomiskt har hästen i dag en betydande roll. Hästsektorn omsätter, inklusive spelet på hästar, brutto 15 miljarder kronor. Den regionalpolitiska nyttan är mycket viktig och häst-

närningen är i dag jordbrukets femte inkomst-källa och på snabb väg att bli den fjärde.

Socialt är hästen en angelägen resurs ur flera aspekter. Jämställdhetsaspekten är viktig och här återstår mycket att göra för samhället då det gäller support till den kvinnodominerade ridsporten. Det är bara att jämföra det starka stöd som mansdominerade lagsporter nu och historiskt har fått, med den tveksamhet att satsa på den socialt viktiga ridsporten ute i kommunerna. Det verkar som om politikerna i den kommunala världen inte noterat den breda folkliga förankring hästsporten har i dag, och att man i allt för stor utsträckning ignorerar hästens sociala betydelse. Ett bra exempel på detta är den framgång som handikappridningen lett till. Med hästen som hjälpmedel har handikappade fått en rikare fritid.

Om det har varit svårt att få det helhjärtade stöd från kommunerna som man kan ha haft anledning att förvänta, har staten i samverkan med trav och galoppsporten via det avtal som reglerar spel på hästar visat ett positivare intresse. Genom medel avsatta i förhandlingarna med trav- och galoppsporten har man ålagt ATG att tillse att verksamheten kan säkras vid de tre s.k. riksänläggningarna Flyinge, Strömsholm och Wången. Dessutom avsätts årligen fem miljoner kronor för s.k. ungdomssatsningar inom hästsporten.

ATG har valt att ge Nationella Stiftelsen, (NS), – vars styrelse består av representanter för hästsportens olika grenar – uppdraget att se till att de avsatta medlen används så rationellt som möjligt. Detta i sin tur ställer krav på samarbete, tydlig rollfördelning och utnyttjande av möjliga synergier.

Sedan några år tillbaka bedrivs inom ramen för SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) en hippologisk högskoleutbildning förlagd, i olika discipliner, till de tre riksänläggningarna. Denna utbildning är världsunik och ett gott exempel på samspelet mellan näring och samhälle.

Jag har nu försökt beskriva folkrörelsen kring hästen, den sociala och ekonomiska

betydelsen. Att värdet och betydelsen har ökat framstår i mycket tydlig dager, att samhället på central nivå insett detta har jag givit exempel på även om mycket i övrigt finns att önska, inte minst från kommunalt håll.

Ett eftersatt område är den syn eller den brist på intresse som visas i den nationella tillämpningen av den gemensamma jordbrukspolitiken.

- Det borde vara dags att betrakta hästnärningen som den resurs den är då det gäller att utveckla jordbruket, landsbygden och miljön.
- Ett lämpligt första steg vore att i jordbrukspolitiken jämställa avel, uppfödning, övrig hästhållning och tjänsteproduktion knuten till den, med traditionell jordbruksproduktion. Hästens betydelse för att uppnå de nationella miljö kvalitetsmålen och för landsbygdsutvecklingen bör göras tydligare.
- Åtgärder måste sättas in med mål att öka hästhållningen på jordbruksföretag i syfte att uppnå målen inom miljö- och landsbygdsområdet.
- Det är mycket skäligt att betrakta och behandla hästen på samma sätt som andra djurslag då det gäller bidragspolitiken.
- Företag med hästhållning måste få komma ifråga för investeringsstöd.
- Startstöd till unga lantbrukare bör omfatta sådana, vilka i sin helhet eller som del av verksamheten satsar på hästhållning.
- För att främja turism och småföretagande, knutet till förädling som träning av hästar etc, bör stöd för marknadsföring utgå.
- På miljöområdet är det angeläget att hästen omfattas av de djurkrav som är en förutsättning för att tilläggsersättningen skall utgå i Norrland, dvs. stödområde 1-3.
- Nordsvenska brukshästen, kallblodstravaren, gotlandsrusset och den svenska ardenern bör tas upp på EU:s lista över utrotningshotade raser.

Detta är de åtgärder jag bedömer som viktigast ur jordbrukspolitisk synvinkel. Det är min förhoppning att de snarast kommer till stånd.

Jag har försökt belysa hästens roll som en resurs i dagens samhälle. Hästen är i vid mening en viktig del av vår kultur och historia. Sverige är i dag – efter Island – Europas hästtätaste nation. Sveriges syn på djurhållning väcker respekt över hela världen. Svensk travsport betraktas som en av de främsta i världen. Inom ridsporten når Sverige större och större framgångar. De goda upplevelser och den meningsfulla fritid som hästen ger upphov till leder till ökat välbefinnande och bättre förutsättningar till trygghet och ekonomisk tillväxt.

Själv tror jag att vi bara har sett början på utvecklingen av hästsektorn som upplevelsenäring. Många av de trender som styr vad vi upplever som positivt pekar tydligt i vår riktning. Det gäller att gå åt rätt håll och alltid se till att öka kunskapen. Hästnäringen utgör inget undantag då det gäller kraven på kompetenshöjning. De behov av tillväxt inom hästsektorn som utvecklingen ger vid handen ställer än högre krav på sektorns utbildningsnivå och utbildningsmöjligheter.

Frågor till Bo Dockered:

Herr Sven Dyrendahl: Det gäller hästantalet i landet. Det är nu 25 år sedan Statistiska Centralbyrån slutade att kräva in uppgifter över djurantal på jordbruksenheterna över 2 ha. De siffror som många av oss manipulerar med över antalet hästar i landet och specificerar dem i olika raser är många gånger grovt skattade. Med de resurser vi har idag så tycker jag att det borde vara möjligt att få fram någon metod att med större säkerhet än denna skattning få uppgift över det verkliga antalet hästar vi har i landet och deras fördelning på olika raser.

Herr Bo Dockered: Jag kan bara hålla med om att det här är nödvändigt att försöka få till. De nivåer jag angav är skattningar men ändå ganska säkra. Jag tror att det finns ett mörkertal, så kanske antalet något överstiger siffran 220.000. Tidigare hade vi en bra kontroll via jordbruksstatistiken. Den finns inte längre och det är därför angeläget att de verksamma organisationerna i större utsträckning än nu tar på sig den uppgiften men också att de får resurser så att de kan sköta den.

Vilken social betydelse har hästen i det moderna samhället?

CAROLINE HAGSTRÖM
Ridsporttränare, riksdagsledamot
Stockholm

Jag skulle vilja börja med att påstå att hästen är Sveriges främsta upplevelseskapare, och hästen har sedan urminnes tider haft en framträdande roll i samhället. Den svenska hästnäringen har under de senaste trettio åren genomgått stora förändringar. Från att ha varit ett utpräglat "arbetsredskap" inom försvarsmakten, transportväsendet och skogs- och lantbruket har hästen numera framför allt fått en uppgift inom den mänskliga fritids- och sportsektorn.

Hästen används idag i mycket stor utsträckning för motionsridning, körning, turism och inom olika tävlingsdiscipliner inom rid-, galopp- och travsporten. En del hästar, framför allt ardenner och nordsvensk brukshäst, används fortfarande inom skogsbruket. En tredjedel av befolkningen har idag kontakt med hästar, och olika verksamheter växer fram kring hästen.

Hästen har också kommit att bli ett viktigt hjälpmedel vid rehabiliteringen av handikappade.

Den svenska hästnäringen svarar för arbetstillfällen motsvarande ca 10.000 heltids-

sysselsatta och ca 7.000 deltidsysselsatta. Till dessa skall också läggas uppfödare, ca 15.000, som har en del av sin sysselsättning och sina inkomster från näringen samt alla privathästägare, ca 80.000, framför allt inom ridsporten som själva sköter, rider och tränar sin häst. Hästnäringen, inklusive vadhållningen omsätter enligt beräkningar ca 15 mdkr. Men också inom lantbruket kan hästen återigen komma att kunna bli betydelsefull, inte minst eftersom vi i Sverige idag har en brist på betesdjur. Men för att stärka svensk hästavel och ridsport krävs det en rad politiska beslut.

Ridning är en stor folksport med ca 500.000 aktiva. Bland dessa finns såväl motionsryttare, ridskoleelever som tävlingsryttare, såväl amatörer som professionella tävlingsryttare. Svenska Ridsportförbundet är landets största hästsportorganisation. Det organiserar motionsryttare, ridskoleelever och tävlingsryttare, såväl amatörer som professionella tävlingsryttare och har drygt 220.000 medlemmar. Av dessa utgörs 84 % av kvinnor. Ridsporten är en av landets största idrottsgrenar och en utpräglad ungdomsidrott med

145 000 av medlemmarna (66 %) i en ålder under 25 år.

Grunden i ridsporten utgörs av verksamheten vid landets ridskolor som är spridd över hela landet. Ridskolorna drivs oftast av lokala ridsportföreningar antingen i egen regi eller genom att ridskolan drivs av en arrendator. Det finns också ridskolor som drivs helt i privat regi. Lokaler för ridskoleverksamheten (ridhall, stall, andra utrymmen) samt mark för hagar och ridbanor ägs ofta av den lokala ridklubben eller av kommunen. Oftast har de lokala ridklubbarna, i de fall anläggningen ägs av kommunen, betydande underhållsskyldighet vilket ofta är en svår belastning för de ideella föreningarna. Många lokala klubbar dras också med betydande ekonomiska svårigheter att få verksamheten att gå runt. Hästhållningen (dvs. foder, bete, hov- och veterinärvård, skötsel) och fastighets- och materialunderhåll drar stora kostnader liksom hästskötare, instruktörer och tränare. För några år sedan hade landets ridskolor ofta köer till lektionsridningen. Genom lågkonjunkturen försvann köerna och många ridskolor fick problem att fylla sina lektionsgrupper, speciellt grupper för barn och ungdomar. Enligt undersökningar vet man att många barn och ungdomar idag inte har råd med ridlektioner p.g.a. föräldrarnas arbetslöshet m.m. Detta är dock allvarligt då det finns en uppenbar risk att det blir en social snedrekrytering till ridskolorna och att den tidigare så socialt jämlika ridskoleverksamheten och fritidsridsporten endast kan utövas av barn och ungdomar med ekonomiskt välsituerade föräldrar.

Som verksam inom ridläraryrket kan jag konstatera att landets ridskolor ofta fungerar som fritidsgårdar där eleverna förutom själva ridundervisningen får lära sig att umgås med såväl hästar som medmänniskor. I ridskoleverksamheten fostras de unga till ansvarstagande och samarbete. Forskningsstudier har påvisat att barn som har kontakt med sällskapsdjur, bl.a. hästar, mognar fortare än andra barn. De har i regel lättare att anpassa sig

socialt och lättare för att uttrycka sig och knyta kontakter. Flera studier visar även att ungdomar som har mycket kontakter med djur tycks ha ett bättre självförtroende, och att de som växer upp med djur också tar ett större socialt ansvar och har en större förmåga att känna empati. (Manimalisrapporten – Sällskapsdjur i Sverige 1995, Sveriges lantbruksuniversitet).

Umgänge med hästar tränar förmågan att avläsa kroppsspråk, reaktioner och icke-verbala kommunikation, vilket även har betydelse för samspel och relationer mellan människor. (Ibid). Hästsporten är genom främst ridsporten en stor ungdomsidrott, särskilt för flickor. Sociologiska studier har påvisat särskilda förhållningssätt till idrottsutövande mellan pojkar och flickor. För killarna spelar den idrottsliga aktiviteten och prestationen en stor roll, medan flickorna i högre grad intresserar sig för verksamheter där själva relationen är viktig. Majoriteten av dagens flickor idrottar för att de tycker att det är roligt, för att motionera, för att träffa kompisar och för att umgås med djur. (Dahlgren, A., 1979, Två världar om ungdomar och könsroller i ett kunskaps-sociologiskt perspektiv). Ridskolorna fyller därför en stor social uppgift i samhället. Denna roll förbises ofta vid en värdering av de insatser som ridskolorna och ridklubbarna gör i samhället. Det är också uppenbart att ridskolorna/ridklubbarna alltid har svårare att hävda sina intressen gentemot de "manliga" idrotterna som fotboll, ishockey m.fl. Trots att obalansen i fördelningen av resurser mellan kvinnliga och manliga idrotter uppmärksammas under senare år, prioriteras fortfarande de manliga. Det skulle därför vara angeläget att en oberoende utredning gjordes om hur verkligheten för de kvinnodominerade idrotterna ser ut i förhållande till "grabb-sporterna". Hur sker fördelningen inom specialförbunden? Är den i enlighet med direktiven? Sker det en felaktig och "kvinnoidrotts-diskriminerande" prioritering i kommunerna vad gäller bidrag, anläggningar etc.

Den svenska halvblodsaveln står inför ett generationsskifte på uppfödarsidan. Alltfler av de äldre och till bondenäringen knutna uppfödarna slutar med sin uppfödning. Orsakerna är givetvis åldersskäl men också den mycket dåliga lönsamheten – för att inte säga direkta förlustverksamheten – som svensk halvblodsuppfödning idag står inför. En annan anledning till att många traditionella och äldre uppfödare slutar är den snabba utvecklingen och internationaliseringen av aveln som innebär stora ekonomiska satsningar i samband med betäckningar och att man ser att man inte kan få igen de satsningar som man gör. Detta kommer på sikt att innebära en brist på hästmateriel för landets ridskolor. 1991 års Hästutredning (LBS 1991:4) konstaterade "att det övergripande målet för svensk hästavel är att förse trav-, galopp- och rid-sporterna med hästar av hög kvalitet, såväl i ett nationellt som internationellt perspektiv. Inom kallblodsaveln är målet att föda upp hästar som är väl lämpade för skogstransporter och körning." Detta mål bör rimligtvis fortfarande gälla. Svensk hästavel är en del av det svenska kulturarvet och bidrar till att många barn, ungdomar, handikappade och äldre får en meningsfull och socialt utvecklande fritidssysselsättning. Därtill bidrar aveln till betydande intäkter för lantbruksnäringen och bidrar till det svenska öppna landskapet. Ett stöd i form av uppfödarpremie vore ett sätt att slå vakt om den svenska uppfödaren och värna den svenska aveln. Därför har jag i riksdagen föreslagit att regeringen får i uppdrag

att se över de möjligheter som finns för att stimulera Sveriges hästuppfödare till fortsatt uppfödning genom de medel som finns att tillgå inom EU.

Frågor till Caroline Hagström:

Lotta Risberg, SLU: Det där Du sade om att uppföra premier finns i dag inom travet men det kanske är från Travförbundet.

Riksdagsledamot Caroline Hagström: Det kanske snarare är Bo Dockered som kan svara på den frågan men för svensk halvblodsavel så utgår ingenting. Jag anser att det svenska halvblodet och många andra raser också har en betydande uppgift i samhället i dag och därför borde de också ingå för den typen av stöd. Det finns pengar inom EU att hämta för den här typen av verksamhet. Jag kan bara nämna helt kort att t.ex. på Irland har man ur EU:s strukturfonder hämtat hem 3,6 miljoner pund så det finns resurser i EU och jag tycker att det skall man försöka utnyttja.

Herr Ingemar Öhrn: Du nämnde att 1/3 av befolkningen har kontakt med hästar. Vad menar Du då med att ha kontakt med hästar?

Riksdagsledamot Caroline Hagström: Det är väl alltifrån de som rider till de som sköter hästar. Om föräldrar som kör till och från räknas in i det kan jag inte svara på.

Hästens roll som länk mellan stad och bygd

GUNNAR HOFRING

Ordförande

Svenska Ridsportförbundet

Stockholm

Vid sekelskiftet luktade det svett och hästgödsel i våra städer. Klappret från hästhovar bröt ofta tystnaden. Idag bjuder staden gaser och buller från bilar som inte så sällan transporterar hästar. Hästen har sedan lång tid tillbaka varit en del av stadsbonds vardag. Men den har under årens lopp haft skiftande betydelse i stadens liv.

Vid sekelskiftet förekom hästen i städer och tätorter främst inom försvarsmakten och transportväsendet. Stadsbilden präglades av husen vid gatan och ofta med ett stall inne på gårdarna.

Idag har såväl försvarsmakten som transportväsendet, liksom samhället i övrigt, motoriserats. Hålls hästar i städerna sker det i anslutning till hästsportanläggningar av olika slag. Sekelskiftets stallar har sedan länge rivits och givit plats för bostäder och kontorslokaler. Egentligen behöver man inte gå så långt tillbaka som till sekelskiftet för att möta hästar i arbete i städerna. I min egen ungdomsstad – Mariestad – fanns hästen med i stadens arbete ända till slutet av 1950-talet.

1948 bildades på statligt initiativ Ridfrämjandet i samband med "avhästningen" inom

försvarsmakten i slutet på 1940-talet och början av 1950-talet. Ridskoleverksamheten fick genom Ridfrämjandet tillgång till bra hästar och välutbildad personal till fördelaktiga villkor. Även de som inte hade förutsättningar att äga och hålla häst fick genom ridfrämjandeverksamheten möjlighet att ta aktiv del i ridsporten, som tidigare främst var förbehållen officerare, deras familjer och en ekonomiskt välbärgad elit.

Detta samspel mellan staten och ideella intressen är ytterligare ett framgångsrikt exempel på den s.k. svenska modellen under efterkrigstiden. Ridsporten kom att utvecklas från en sport för några få i främst städer och tätorter till en folkrörelse och breddidrott över hela landet. Ridsporten berör idag på olika sätt närmare en miljon människor.

Efter sammanslagningen av de fyra stora organisationerna inom ridsporten 1992 har Svenska Ridsportförbundet blivit ett av de största idrottsförbunden i landet. 972 ridklubbar från Boden i norr till Trelleborg i söder och 215.000 medlemmar visar hur stort hästintresse som finns i vårt land. I en internationell jämförelse är detta en unik situation.

Visst finns ett stort hästintresse världen över. Men ingen annanstans har man mäktat med att organisera verksamheten på ett sådant sätt som i Sverige.

I Sverige genomförs 8 miljoner ridtimmar varje år på landets alla ridskolor. Ridsporten är den stora tjejdrotten – 84 procent av medlemmarna är flickor och kvinnor. 64 procent av medlemmarna är under 25 år. Att rida är den största sporten för handikappade i vårt land. Alltifrån grundläggande ridutbildning till avancerade kurser och seminarier kring miljö- och säkerhetsfrågor samlar tusentals personer varje år. Svenska Ridsportförbundet är det näst största idrottsförbundet på studiesidan. Endast fotbollen kan visa upp större antal sammankomster.

Som ett litet kuriosum kan man också peka på att där försvarsmaktens hästar tidigare huserade där håller hästarna på att återinta sina gamla marker. På försvarets tidigare övningsområden runt om i landet satsar man nu

för att ge utrymme för hästintresset. Så sent som under den gångna helgen har ett nytt, stort ridsportcentrum i Umeå invigts. Det är dragonernas tidigare övningsområde som ridklubben hästar nu intar.

Det jag hittills talat om är verksamheterna inom Svenska Ridsportförbundet. Men också inom andra områden sker en mycket snabb utveckling. Ridning på Islandshästen har utvecklats till en mycket stor fritidssysselsättning. Likaså ökar den USA-inspirerade Westernridningen snabbt i vårt land.

Jag tycker man kan konstatera att hästen idag utgör basen för vår största fritidssysselsättning och den har i högsta grad blivit en stark länk mellan stad och land.

Även travintresset har ökat kraftigt under senare år. Men det har kanske haft den motsatta utvecklingen. Travet har utvecklats på landet och sedermera trängt in i städerna. Ursprunget till travsporten är bondesamhällets istrav, då bönderna tävlade om vem som

The collage consists of several elements:

- Top Left:** A photograph of a man in military uniform standing next to a horse.
- Top Right:** A photograph of a horse being led by a person.
- Center:** A map of Sweden with various regions labeled with horse breeds and types. The labels include: Sorbas, Mellansås, Södasås, Icke-perrisierat häst, Galoppås, Ridsklubb, Dala, Söderhå, Lyphäst, Hingst, Ustav, Östsvenskt, Daners, Ostgöta, Anglo-norr, Båsta, Hagersås, Rönne, Gävle, Arvika, Pilsås, Länksjö, Sjöströms, Åre, Östgöta, Gädd, Älvåra, Mälarsjö, Väst, Hälsjö, Västman, Blommåla, Jönköping.
- Bottom Left:** A photograph of a horse-drawn carriage.
- Bottom Right:** A photograph of a horse-drawn carriage.
- Text:** **Ridsport – från stad till land** (left) and **Travsport – från land till stad** (right).

hade den snabbaste hästen. Urbaniseringen som en effekt av bl.a. motoriseringen av bondesamhället förde in travhästen i städer och tätorter. Där har den idag tagit ett starkt grepp om befolkningens behov av spel och tävling.

Idag är hästen alltså en av Sveriges största upplevelseskapare. Hästintresset finns representerat i hela landet, oavsett om det är fråga om landsbygd, tätort eller stad. Och oavsett yrke och socioekonomiska villkor. Utredningen "Hästen i Sverige, Europa och jordbrukspolitiken", som Nationella Stiftelsen gav ut för några år sedan, visar att närmare var tredje svensk på ett eller annat sätt berörs av hästen. Hästen har verkligen blivit ett av våra främsta husdjur, oavsett om man bor i staden eller på landet. Möjligen kan man konstatera att det finns ett undantag bland de många som bor i vårt land och som invandrat hit. De har på många områden svårt att nå in i det svenska samhället. Och hästområdet utgör i det fallet inget undantag. Vi som arbetar med hästen bör nog alla fundera över hur den kan bli en positiv faktor också för dessa grupper.

Jag tycker det är mycket tydligt vilken viktig länk hästen är mellan stad och land. Till den utvecklingen har naturligtvis hela samhällsutvecklingen bidragit med växande ekonomiska resurser, den rörlighet som idag präglar nutidsmänniskan och en växande fritid. Går vi riktigt långt tillbaka i tiden var staden skild från landet i övrigt. Lagar och förordningar, små ekonomiska resurser, ingen fritid och låg rörlighet är några faktorer som bidrog till detta. Idag är stad och land integrerade och beroende av varandra på många områden.

Men det finns ett antal omständigheter som gör att hästen verksamt bidrar till att främja kontakterna mellan människorna i städer och på landet.

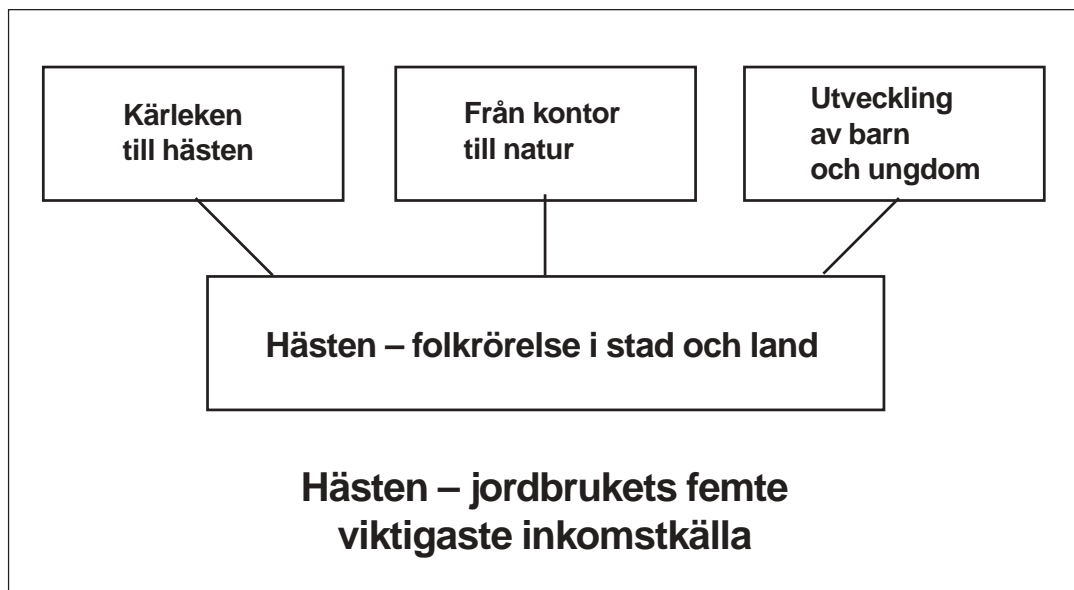
* Hästen har sedan 1800-talet haft en stark förankring i hela vårt samhälle, både i staden och på landet. Kärleken till hästen är

något som många av oss bär med oss sedan barndomen och genom våra förfäder.

- * Vårt behov av att umgås med djur, inte minst hästar, och att söka oss ut i naturen har ökat i en tid när det ställs allt större krav på oss människor. Vi behöver helt enkelt byta ut kontorsmiljön för att få den kraft och stimulans som krävs i ett samhälle som ständigt kräver ekonomisk tillväxt.
- * Jag vill också peka på en faktor, som jag tycker att vi ofta inte reflekterar över, nämligen hur hästintresset utvecklar ansvar och ordning hos unga människor. Genom att hästen är en levande varelse som regelbundet, varje dag, fordrar tillsyn och omvårdnad måste de ungdomar som älskar hästen mest av allt lära sig att det inte går att hoppa över tillsynen. Om det snöar, regnar och är kallt, eller om man är trött efter en sen kväll med kompisarna så måste man ändå ta ansvar för att hästen fodras, släpps ut, borstas eller vad det nu kan vara. Man kan inte hoppa över hästen. På många andra områden går det faktiskt att skjuta upp det man skall göra – t.ex. en hockey- eller fotbollsträning. Hästen kan man inte lämna! Det skapar ansvar, respekt och ordning hos unga människor. En livsstil som man kan hoppas finns kvar livet ut.
- * Som jag pekade på tidigare är hästen i vårt land, till skillnad mot i många andra länder "var mans egendom". Intresset kring hästen är en massrörelse.
- * Knappt hälften av våra ca 225.000 hästar finns idag på lantbruksföretag, en majoritet finns således i städer och tätorter.

Vi som bor i städer och tätorter köper tjänster i form av uppstallning och utbildning, foder och hästar av jordbruket för knappt 1,5 miljarder kronor. Detta gör att hästnäringen idag är jordbrukets femte viktigaste näringsgren, på väg att gå om äggproduktionen i ekonomisk betydelse för lantbrukare.

Den utvecklingen understryker hur starkt hästen utgör en länk mellan stad och land.

Frågor till Gunnar Hofring:

Docent Roland Nilsson: Jag gjorde en annan association när jag hörde titeln på föredraget länk stad/landsbygd. Vi har ett projekt som heter – hästen i det skånska landskapet och vad det går ut på är egentligen att jobba med kommunens översikts- och detaljplanering. Det tror jag är ett viktigt projekt utifrån den aspekten att hästarna finns i gränssnittet mellan stad och land. Det resultat som vi får fram delar vi gärna med oss och om det finns några andra projekt ute i landet vill vi gärna ha reda på det.

Direktör Gunnar Hofring: Det är ett mycket viktigt arbete. Det pågår en diskussion i alla kommuner om vilka områden man skall upplåta för hästverksamhet och det är precis som Du säger att på en del håll är det tyvärr utgångspunkten för ganska skarpa kollisioner mellan hästintresset och andra miljöintressen. Som HSB-direktör får jag väl säga det för byggnadsintresset. Därför är det viktigt att man hittar en strategi för det och det ligger tycker jag i

det som Bo Dockered efterlyste, ett starkare kommunalt engagemang än vad Caroline Hagström var inne på.

Herr Birger Håstadius: Det är intressant att se utvecklingen som man var med och startade för 15-20 år sedan med en del entusiaster. Det har gått framåt, men frågan är avstampet med de här kurserna. Det som kom fram när det gäller landskapsutvecklingen och avfolkningen från landsbygden. En som har hästar och sysselsätter hästar han trivs att vara ute på landsbygden. Man kan se uppe i Västmanland när trav växte fram osv. Vi kan se i Skåne, där kostar hästgårdsmarker mer än den allra bästa jorden och detta är ett sätt att engagera utvecklingen. Jag har varit på Irland och sett engagemanget. Farmor och mormor och hela familjen rider stafetthoppning nu på hösten för att inte tala om Normandie som många känner till. Det är EU-pengar som ligger där. Här är en viktig koppling till ett tungt samhällsligt ansvarsområde nämligen landskapsutvecklingen. Det har kanske kommit bort lite grand i de utredningar som är gjorda men där

är faktiskt någonting som jag gärna vill stryka under hur viktigt det är och vilka framgångar det har varit med det man har satsat.

Herr Ingemar Öhrn: Vi har i Akademien noterat urbaniseringens negativa effekter. Den unga generationen har ju inte den naturliga kontakten med jordbruk, skogsbruk osv. som de flesta i min ålder har. Har man inte den grundläggande kunskapen om natur, kretslopp, liv och död osv. så har man inte heller förståelse för de metoder som man använder ute i de areella näringarna.

Anders Eriksson, Sparreholm: Det kan vara farligt att kalla hästen för flicksport om man vill fånga hela befolkningen. Det är tydligen en miljon människor som ägnar sig åt det här. Det låter nästan som det är en lek med dockor. Det kan ju lätt missuppfattas att den manliga delen av befolkningen eller unga grabbar som kanske ser hästsport som någonting som inte är så särskilt intressant.

Direktör Gunnar Hofring: Ja det finns naturligtvis en risk. Man kan vända på det och säga att man kan hoppas att grabbarna lockas till den här fina fritidsgården också. Man kan se det positivt men det ligger mycket i vad Du säger och våra ungdomar – vi arbetar med en särskild sektion som leds av ungdomar – hade faktiskt för något år sedan ett särskilt ”killprojekt”. Man funderade igenom och försökte lägga upp en strategi just för att aktivera unga grabbar till sporten bl.a. för att balansera det. Sedan tror jag kanske att det trots allt inte är fel att lyfta fram det här som ”tjejsport” inte minst i den diskussion som vi har med kommuner, landsting och även med regering och riksdag. Därför delar jag nog Caroline Hagströms uppfattning att den stora gruppen som finns i den här idrotten och som jobbar med hästen är eftersatt ur resurssynpunkt från samhällets sida. Det är lättare att ordna fotbollsplaner, hockeyhallar eller andra aktiviteter. Den här sporten har fått slå sig fram i

de kommunala organen och därför tror jag att det är strategiskt att peka på förhållandet. Sedan får vi hitta andra sätt för att också bredda intresset för både män och pojkar.

Universitetslektor Catarina Svala: Jag har ett forskningsprojekt som just heter ”Hästen i landskapet” där vi bl.a. tittar på hur man från olika kommuner behandlar hästsporten och kanske speciellt ridvägar i översiktsplanerna. Vi är i startgroparna så vi har inte hunnit göra så mycket. Men jag har också politisk erfarenhet av kommunal planering.

Någonting som Bo Dockered nämnde bl.a. var den nationella stoltheten när idrottsmän är framgångsrika. Jag tror att Du är inne på en viktig fråga, när man fokuserar för mycket på att det är en ”tjejsport” och försöker mana fram något slags dåligt samvete hos kommunpolitiker. Jag kommer ihåg i Halmstad när det var diskussion i fotbollsklubben. Halmstad bollklubb kunde inte finansiera sin arena. Man ställde upp mangrant från politikerhåll för det var så viktigt för kommunens anseende. Det hade inte ett dugg med ”killsport” att göra, det gällde kommunens anseende om man inte hade en bra fotbollsplan. Louise Natthorst hade fantastiska framgångar i dressyr internationellt. Hur många gånger såg vi detta på TV? Hur mycket lyftes detta fram som nationens framgång? Jag tror att vi måste fokusera på detta och lyfta fram detta för att få en tyngd ända nere hos kommunpolitikerna.

Direktör Gunnar Hofring: Jag håller med om att det är en svår balansgång. Du forskar. Jag har ingen vetenskap att stå på, men jag vågar påstå att min upplevelse är att när antalet kvinnor har ökat i kommunalpolitiken har ridporten fått ökade resurser. Det är beprövade erfarenheter. Gå gärna in och titta på det. Det är ett intressant forskningsprojekt. Innebär det ökande antalet kvinnor i politiken förändringar i synen på det här? Det är intressant och jag vågar säga att det är så.

Lotta Isberg, SLU: Ridsportförbundet har en pressekreterare. Kan inte hon kontakta journalister på TV inför varje stor tävling utomlands? Visst, det har visats från Globen och Scandinavium men vore det inte kul att se även när de är utomlands. Hur mycket fotboll är det inte på TV?

Direktör Gunnar Hofring: Jag vet att vår informationsavdelning och även vår styrelse i högsta grad arbetar mycket för att presentera ridsporten i TV. Tyvärr kan vi inte påverka våra internationella tävlingar. Där blir det egentligen fotbollsmatcher från England och hockeymatcher från NHL som kommer in. Sedan kan det faktiskt vara vid vissa tillfällen

också hopptävlingar, dressyrtävlingar och fälttävlingar. Men vi skulle vilja komma in mer. Skall man komma in med information i TV idag på den här sidan får man leverera materialet själv. Sedan skall vi inte glömma Hippo som gick – bästa sändningstid 18.30-19.30. Den gick två säsonger. Man skall inte glömma att det finns andra delar och det finns vägar utanför sportprogrammen att komma in med ridsport i TV. Jag hade styrelsesammanträde i går och jag kan säga att vi har en mycket intressant idé för att göra ett nytt serieprogram kring ridsport som vi skall försöka få någon av de svenska TV-kanalerna att ta. Vi jobbar med det men det är svårt.

Hästens ekonomiska betydelse för jordbruket

ERIK HERLAND

Direktör
LRF
Stockholm

Kanske skall vi ändra på ordalydelsen och tala om jordbrukets betydelse för hästen och hästnäringen så det inte låter som om hästen är ett produktionsmedel jämförbart med diesel, elström och handelsgödsel. Den tiden är sedan länge förbi och kommer inte åter. Idag är det hästen och upplevelserna kring denna som är slutprodukten och vi skall därför fråga oss vad jordbruket kan göra för att till ömsesidig nytta ytterligare utveckla hästnäringen.

Vårt ekonomiska läge

Men först en reflexion över vårt ekonomiska läge. Det går bra för Sverige, oförskämt bra om man skall döma av budgetpropositionen och i stort sett samstämmiga konjunkturrapporter. Oförtjänt bra om man skall döma enligt den politiska oppositionen. Tillväxten är rekordhög, arbetslösheten är stadigt sjunkande, kronan är stark, och inflation och ränta förhållandevis låga även om viss press uppåt nu börjar märkas. Regeringen, Industriförbundet och SAF är i stort sett eniga i beskrivningen av dagsläget eller framtidsutsikterna.

Men man skiljer sig om vems förtjänst det gynnsamma läget är och hur vi skall kunna utnyttja detta utan hamna i ekonomisk kris som för snart 10 år sedan.

Vad jag i denna församling skulle vilja betona är att den positiva utveckling vi glädjer oss åt utgår ifrån mycket låga basvärden. Sverige har under 1990-talet hamnat efter i den europeiska välståndsligan. Se på läget i våra skolor och universitet. Se på sjuk- och åldringsvården. Se på bilparkens ålder och produktionen av bostäder m.m. Se på konsumtionen av god mat och ledig tid. Procentökningar i all ära. Avgörande är att åter bli en ledande nation i de absoluta välfärdsmått som betyder något för vanligt folk. Risken är stor att trycket på ökat konsumtionsutrymme nu tränger undan nödvändiga långsiktiga investeringar.

Utvecklingen i jordbruket

För jordbruksnäringen är det svårare att hitta positiva nyckeltal. Konsumenterna kan visserligen glädjas åt att matpriserna sjunkit realt under snart 10 år. Det innebär en ärlig be-

sparing på 25-30 miljarder kr jämfört om livsmedelspriserna haft samma utveckling som KPI i stort. Att många likväl upplever maten som dyr jämfört med ett europeiskt genomsnitt beror på det generellt höga kostnadsläget i Sverige. I absoluta tal så ligger de svenska matpriserna femma eller sexa från toppen. Relaterar vi matpriserna till landets allmänna prisnivå så visar det sig enligt beräkningar, som LRF:s förträfflige ekonom Mats Reidius gjort, att Sverige har de tredje lägsta matpriserna i Europa, efter bara Holland och Tyskland. Mats har för övrigt hjälpt mig med underlag till den analys av hästens ekonomi som jag skall presentera här.

Tyvärr har jordbruksnäringen inte fått så stor ekonomisk nytta av den gynnsamma prisutvecklingen på mat. Våra kostnader har stigit snabbare än våra försäljningspriser utan att skillnaderna kunnat täckas av rationaliseringar. Den totala efterfrågan uppvisar bara en svag ökning varför livsmedlens andel av den privata konsumtionen sjunker. Samtidigt har vi tappat mer i marknadsandelar till importen än vi kunnat ta igen utomlands.

På den politiskt styrda marknaden har utvecklingen under den senaste tiden om möjligt varit ännu sämre. Genom att i Bryssel driva en orealistisk avreglerings- och lågbudgetpolitik har regeringen inte fullt ut kunnat försvara svenska intressen vid tillämpningen av Agenda 2000 som annars är ett bra avtal för Europas bönder. Som en direkt följd av att vi inte utnyttjat det tidigare EU-avtalets ramar för miljö- och landsbygdsutveckling tappar Sverige åtskilliga miljarder under den kommande perioden jämfört med utfallet för t.ex. Finland.

Sammantaget visar såväl våra som EU:s analyser att det svenska jordbruket haft en svag lönsamhetsutveckling sedan EU-inträdet men även i ett längre perspektiv. Eurostat anger för åren 1981 till 1997 att Sverige är det enda landet i EU där böndernas nettoersättning räknat per timme sjunkit. Det är ingen tröst att Danmark under det senaste året till följd av fallande svinpriser antagligen ligger i samma kategori.

Hästens ekonomiska betydelse

Med detta perspektiv är det skönt att vi har hästen och hästnäringen att glädjas åt. Utvecklingen har i huvudsak varit positiv i många år och mycket mer kan göras. Potentialen är mycket stor.

I Sverige finns idag över 200 000 hästar. De omsätter i jordbruksledet inklusive skogen närmare 1,5 miljarder kr eller ca 7000 kr per häst. Det senare låter inte så mycket men förklaras av att flertalet hästar idag finns utanför jordbruket. Ser vi enbart på ett avelssto som hålls i jordbruket så har vi en omsättning på säkert 20-25 000 kr per häst vilket är nivå med en bra mjölkko.

Går vi fram till konsumentledet fyrdubblas hästsektorns omsättning till totalt nästan 6 miljarder eller 25-30 000 kr per häst. Sysselsättningen är svår att beräkna men torde ligga närmare 20 000 än 10 000 årsarbeten icke räknat allt helt obetalt arbete. Är då detta ur ett jord- och livsmedelsperspektiv mycket? JA, det är det!

Jag sjunger bara offentligt i samband med snapsförtäring. Annars skulle jag ackompanjera den här bilden med sången "Per Olsson hade en bonnagård" för här har jag tagit med vad de andra djuren genererar i omsättning.

Hästsektorn ligger således som den omsättningsmässigt fjärde produktionsgrenen i såväl jordbruks- som konsumentledet och kommer troligen inom några år gå förbi nötspektorn. Arealmässigt utnyttjar hästarna säkert 200 000 ha och ligger därmed som klar tvåa efter mjölkorna.

Vi har här försökt använda en konsekvent beräkningsmetodik som skall spegla det samhällsekonomiska nettot av olika produktionsgrenar. Men genom att hästsektorns produkter i betydande utsträckning inte säljs eller prissätts på en öppen marknad utan konsumeras av hästägaren eller dennes familj så är det nog så att vi i beräkningar har underskattat hästens ekonomiska betydelse.

Figur 1. Hästens m.fl. djurslags ekonomiska betydelse i jordbruks- och konsumentled.

Omsättning (milj.kr)						
Jordbruk	790	830	1820	3470	9720	1280
Konsumentled	1770	2280	7290	13960	20780	5820

Figur 2. Hästnäringens omsättning

enl. LRF 1998 (milj.kr)	
Hästägarnas intäkter	2530
Hästägarnas förluster (egna nettokostnader)	990
Totalisator netto (ca 20% omsättning)	2890
Avgår prispengar till hästägare	-730
Entréavgifter, förtäring etc	150
Summa	5830

Utgångspunkten är de samlade inkomster som hästägare och hästhållare får från marknaden. Dessa uppgår sammantaget till drygt 2,5 miljarder kronor. Bakom dessa intäkter ligger då kostnader för foder, uppstallning, träning, ridskoleverksamhet, köpta tjänster etc. Till detta skall läggas kostnader som inte täcks av marknadsintäkter och som kan rubriceras som hästägarnas förluster eller kostnader för egen konsumtion. Ett exempel är en lantbrukare som håller sig med egen häst.

Härutöver kommer totalisatoromsättningen som uppgår till över 10 miljarder kronor. Men i en samhällsekonomisk kalkyl brukar man bara räkna med nettot. Vi har därför dragit ifrån de ca 80% som betalas ut till spelarna. Vi tror inte att de skulle delta i spelet utan dessa vinster. Samtidigt vet vi att spelandet drar med sig en massa omsättningskronor som inte räknas med här, alltifrån resor till tävlingsbanor, till öl och chips framför TV-n. I vår kalkyl finns däremot restaurangomsättningen på tävlingsbanor etc. med. I kalkylen har vidare beaktats att de totalisatormedel som används som prispengar redan räknats in som hästägarnas intäkter.

Nationella Häststiftelsen har i en beräkning avseende 1996 kommit till en totalomsättning på över 14 miljarder kr. Den främsta skillnaden mot ovan 6 miljarder är att Stiftelsen räknat med hela spelomsättningen. Vidare har man beräknat omsättningen i de olika leden var för sig utan att fullt ut nettoberäkna intäkter och kostnader. Vi behöver kanske reda ut detta så att vi har mer samstämmiga uppgifter men låt oss konstatera att även med den lägre siffran så är hästsektorn av stor ekonomisk betydelse. Och viktigast, det finns en rejäl tillväxtpotential.

Jordbruksregleringens effekter

Hästnäringen har skaffat sig sin position utan det gränsskydd och marknadsreglering som historiskt kringgärdat jordbruket och livs-

medelsindustrin. För hästnäringen har regleringarna närmast varit en nackdel genom att priserna på foder och mark legat högre än vad som annars skulle varit fallet. Införselavgifterna på hästkött syftar närmast till att skydda nötköttsproduktionen och har marginell betydelse för importen av levande hästar. Det är nog bra att näringen fått vänja sig vid en internationell konkurrens av hästar från lågprisländer, en bulkimport som vi ofta väl kompenserat genom export av elitdjur.

Samtidigt skall det i rättvisans namn sägas att hästnäringen i grunden har ett mycket starkt naturligt geografiskt gränsskydd. Vi kan importera och exportera hästar men inte upplevelsena, som är den helt primära konsumentprodukten. Den internationella konkurrensen inskränker sig därmed till importen av hästar och till att folk väljer att åka på hästsafaris och ridläger etc. utomlands istället för i Sverige.

En kompletterande och allt viktigare marknad där internationell konkurrens definitionsmässigt är utesluten är det öppna kulturlandskapet. Liksom för jordbruket i övrigt har samhället historiskt fått dessa tjänster som en del av produktionen av livsmedelsråvaror. Men nu vill politikerna av handelspolitiska skäl och i tron att det blir billigare och effektivare, skilja på de två marknaderna. Man kan ifrågasätta om detta kommer att fungera i ett längre perspektiv men nu gäller det att utnyttja läget.

När direktorsättningar införts för att förhindra prishöjningar på livsmedelsråvaror eller möjliggöra sänkningar så har hästnäringen inte tagits med. Sänkta interventionspriser på spannmål och nötkött har räknats om till arealersättningar och djurpremier. Det är klart att de berörda producentgrupperna slagits för att dessa medel i så stor utsträckning som möjligt skall hamna i deras verksamhet. Att även fördela dessa medel till arealer som används för hästar, bete eller hö, har setts som en utspädning särskilt som det inom det området finns stora extensivt utnyttjade are-

aler. Hästsektorn har ju inte fått vidkännas några prissänkningar så varför skall de få kompensation har man resonerat.

Mjolk- och köttböndernas hållning i denna fråga, som också fått genomslag hos LRF, är förståelig men likväl tveksam eftersom den utgår ifrån att vi har ett nollsummespel där den enes ersättning sker på bekostnad av någon annans. Så behöver inte den nya marknaden fungera. Ur ett landskaps- och regional-ekonomiskt perspektiv är ett hektar hästmark oftast likvärdigt med ett hektar mark för mjölk och nötkött. Och inom hästsektorn finns inte de volymmässiga begränsningar som ligger i premierätterna och mjölkkvoter-na och som begränsar en volymmässig expansion inom den traditionella produktionen. Vi konkurrerar inte heller om konsumenternas livsmedelskronor.

Går vi tillbaka till tiden före EU-medlemskapet diskuterade vi i samband med Omställning 90 att inom ramen för regleringsekonomi stimulera till fler hästar istället för att lägga mark i träda. Ett konkret förslag från Ridsportförbundet var att ge investeringsstöd till stallar och ridhus. Samhällsekonomiskt hade det varit en god investering inte minst om man beaktar den mycket stora sociala betydelse som ridsporten har. Men man kom aldrig till skott.

Även i ett EU-perspektiv håller resonemanget och den Nationella Häststiftelsen har i sitt remissyttrande över landsbygds- och miljöprogrammen angett att kostnaden för den gemensamma jordbrukspolitiken skulle öka med mellan 600 och 1600 milj kr om vi inte hade några hästar i Sverige. Även om den högre av dessa siffror, som förutsätter annan animalieproduktion istället för hästar, är realistisk så är det otvetydigt såväl samhälls- som budgetekonomiskt intressant att få fler hästar. Lantbruksekonomen Lars Jonasson har i en kalkyl kopplad till Naturvårdsverkets framtidsstudie 2021 visat att 130 000 nya hästar skulle öka jordbrukets lönsamhet med 700 milj kr bara i foderledet genom en generellt

ökad efterfrågan på spannmål, hö och mark. Härtill kommer då det förädlingsvärde som ligger i skötsel av hästarna och upplevelse-produkterna. Jonassons kalkyl bygger dock på Naturvårdsverkets orealistiska antagande att Sverige är självförsörjande på livsmedel och genom ett nytt gränsskydd i princip avskärmat från internationell konkurrens. Med öppna gränser kommer den högre prisnivå på foder, som fler hästar leder till, att minska lönsamheten i övrig animalieproduktion. Att fler hästar sammantaget likväl ger en nettovinst för såväl jordbrukssektorn som för samhället är dock uppenbart.

EU-ersättningar till hästen

Möjligheterna att få helt nya EU-ersättningar för hästar är dock begränsade. Låt oss därför titta på hur de instrument som redan finns kan utnyttjas bättre. (Fig 3)

LFA

Vi har då först LFA-stödet som är en s.k. kompensationsersättning för att säkra ett fortsatt jordbruk i områden med sämre produktionsförutsättningar. Totalt handlar det under innevarande år om närmare 600 milj kr som går till stödområdena 1-3 i norra Sverige samt område 4 respektive 5 a och b i mellersta och södra Sveriges skogs- och mellanbygder.

Hästhållning räknas inte in i bidragsunderlaget vilket är fallet i jämförbara EU-länder, t.ex. Finland och Irland. Räknat på det hästantal som finns på jordbruksfastigheter skulle ett sådant kompensationsbidrag betyda ca 35 milj kr år. I praktiken skulle beloppet bli betydligt större eftersom motiven för att få in hästarna i djurräkningarna skulle öka. Kanske skulle vi då få ordning på den bristfälliga häststatistiken.

Hästen har således i LFA-sammanhang inte räknats som en del av jordbruket även om det

Figur 3. Ersättningsformer och hästens behandling

Ersättningsform	Hästens behandling
LFA-kompensation	
Öppet odlingslandskap	
* stödområde 1-3	
* stödområde 4-5	
Generell vellersättning	
Ekologisk produktion	
* arealersättning	
* djurhållning	
Ensilageersättning	
Investerings-/startstöd	
Utrotningshotade raser	

är uppenbart att hästhållningen har minst samma betydelse för jordbruksföretagens och landsbygdens överlevnad som övriga produktionsgrenar. Mjolk- och köttproducenterna anser med rätta att de inte fått täckning för sina merkostnader jämfört med områden med bättre förutsättningar och då har tillgängliga medel inte räckt till.

Öppet odlingslandskap

Sedan har vi stödet till öppet odlingslandskap som totalt uppgår till drygt 600 milj kr. Där finns i stödområdena 1-3, dvs. i de fyra nordligaste länen en begränsning som exkluderar hästen. Så är inte fallet i stödområdena 4-5 och ej heller i andra jämförbara länder. Ekonomiskt handlar det kanske inte om så stora

belopp. Om arealunderlaget räcker kan det röra sig om 10-15 milj kr. Men principiellt är det en beklaglig ordning.

Orsaken till Norrlandsundantaget får sökas i att det per hektar handlar om ett par tusen kronor. Det har funnits en kanske inte helt obefogad rädsla att så stora belopp skulle driva upp fastighets- och arrendepreiserna i Norrland där arrendepreiserna ofta ligger runt några hundralappar. Pengarna skulle därmed inte alltid stödjade den aktiva animalieproduktionen utan ett mer passivt jordäggande.

Generell vallersättning

Resonemanget fanns med när vi för några år sedan införde den generella vallersättningen som uppgår till närmare 500 milj kr. Då fördes mycket livaktiga diskussioner om vi skulle ha någon djurkoppling eller ej. Utan djurkoppling, menade många, fanns risker för att tillgängliga medel smetades ut över extensivt brukade arealer och resulterade i arrendeshöjningar istället för att tillkomma "riktiga bönder". Mot detta ställdes att vallens betydelse för det öppna landskapet, balansen i växtodlingen och miljön i stort var våra bärande argument för den nya ersättningsformen. Samtidigt handlade det inte om så stora belopp som för det öppna odlingslandskapet i Norrland. Därför blev det ingen djurkoppling. Hade vi fått en sådan kan det inte uteslutas att hästen blivit diskriminerad. Nu får hästsektorn troligen genom vallen indirekt en ersättning som vida överstiger vad man tappat i de andra stödformerna. Tyvärr har regeringen planer på att slopa den generella vallersättningen från nästa år vilket naturligtvis är negativt för hästsektorn. I stödområden finns en ersättning kvar och här får branschen se upp så att man inte ställer djurkrav som ånyo diskriminerar hästarna.

Ekologisk produktion

Hästnäringen har också indirekt kunnat tillgodogöra sig betydande delar av ersättningen till den ekologiska odlingen som f.n. totalt uppgår till ca 350 milj kr per år. Visserligen finns inget stöd till hästar i ekologisk djurhållning motsvarande det som finns för mjölkkor, am- och dikor, getter och suggor, men det är samtidigt uppenbart att stora arealer vall och bete som utnyttjas för hästar får arealersättning. Av den ekologiskt odlade arealen är det bara hälften som resulterar i några ekologiska konsumentprodukter. Detta upplevs som bekymmersamt varför det nu finns förslag att i högre grad rikta det ekologiska stödet till specifika grödor och djurhållning. Detta kan slå negativt på hästsektorn såvida vi inte kan få med ekologiskt hållna hästar som en produktionsform. Jag är tveksam till att konstruera ett ekologiskt hästbegrepp bara för att få del av EU-medel. Hästhållningen är redan väl ekologiskt anpassad och bör kunna få ersättning på sina nuvarande kvaliteter.

Ensilageersättning

Vi har sedan den särskilda ersättning som Sverige liksom Finland fick för att andra EU-länder med arealersättning kan odla majsensilage. För Sverige kommer den att uppgå till ca 300 milj kr, ett belopp som mjölk- och köttbönderna anser skall gå till dem. Orsaken till den hållningen är att majsensilageersättningen enligt det ursprungliga Agendaförslaget skulle slopas. När man ändrade sig på den punkten tvingades man för att få ihop budgeten sänka interventionspriserna på nötkött och på sikt även på mjölk mer än vad som annars skulle blivit fallet. Från kommissionens och Jordbruksverkets sida har man av främst administrativa skäl gått emot en djurkoppling som garanterar att ersättningen bara går till nöt- och mjölkproduktion. Ersättningen får en arealkoppling med krav på

minst en ensilageskörd. Denna bör emellertid även kunna användas till hästar där intresset för ensilerat foder nu ökar. Vidare öppnar det för producenter av hö och bete för hästar att få del av ersättningen.

Investerings- och startstöd

Även vad gäller investerings- och startstödet så anser sig hästnäringen vara styvmoderligt behandlad jämfört med den traditionella jordbruksproduktionen. Det är riktigt på vissa punkter men grundproblemet är att Sverige på detta område generellt haft en mycket låg ambitionsnivå att utnyttja EU:s möjligheter. Eftersom kraven på nationell medfinansiering här är högre än på andra områden så har det inte blivit så mycket. Det är samhällsekonomiskt en felbedömning. Det är därför särskilt viktigt att investeringar i hästhållning, ridskoleverksamhet, hästturism etc. framöver kan få stöd i de horisontella strukturfondsprogrammen.

Utrotningshotade raser

En sista stödform som bör nämnas är det som kan gå till s.k. utrotningshotade raser. Jag känner kanske en viss principiell tveksamhet om detta skall ingå i jordbrukets miljöstöd och om stödet har någon egentlig ekonomisk betydelse. Men om vi i Sverige kan ge ca 1000 kr per år och djurenhet till 6 olika koraser, 7 olika fårraser och till getter samt 1500 kr till Linderödssvin så borde väl nordsvensken, kallblodstravaren, ardenner och russen kunna tas med på listan. Så är ju fallet för motsvarande hästraser i flertalet andra EU-länder.

En sammanfattning

Vi kan således konstatera att hästen på flera områden under senare år fått en rättmätig del av jordbrukarsättningen men att diskrimine-

ringen kvarstår på andra. De förändringar som sker genom Agenda 2000-avtalet innebär sammantaget ingen förbättring för hästen, snarare finns en risk för relativ försämring. Tyvärr har vi försuttit chanserna att inkludera hästhållningen i jordbrukets ersättnings-system under den första 5-årsperioden i EU då vi inte tillfullo utnyttjade de avtalade ramarna. Visserligen gick vi i taket på många delprogram men totalt fanns det ett utrymme gentemot Kommissionen och EU-kassan. Det hade varit bra om ett principbeslut att likställa hästen med annan djurhållning hade tagits i det läget. Idag när totalramen som bäst ligger på vad som de facto redan betalas ut, i värsta fall totalt en krympning, är det svårare att få enighet inom vår näring. När krubban är tom bits hästarna heter det ju.

Men låt oss inte ge upp. EU:s utvidgning och ett nytt WTO-avtal innebär ofrånkomligen en ökad prispress på jordbruksråvaror. På kortare sikt har vi kvoter som begränsar vår tillväxt. Hästnäringen kan växa utan dessa hinder. Den ekonomiska utväxlingen är mycket stor för den enskilde företagaren och för samhället. Härtill kommer de miljömässiga och sociala värdena. En rimlig målsättning är att hästantalet växer i minst samma takt som bilparken. Och här behöver vi inte arbeta för lägre drivmedels- eller foderförbrukning. Ur miljösynpunkt är det bara bra med ineffektiva foderomvandlare. Vi får då ett mer öppet landskap och mer CO2 bindning där hästen faktiskt är det enda djuret som förbrukar mer växthusgaser än vad den avger.

Frågor till Erik Herland:

Herr Gösta Bengtsson. Du hade ett kryss över utrotningshotade raser när det gäller EU-pengar och det är riktigt. Jag tycker som Bo Dockered sade att vi inte skall använda det här ordet utan vi talar om hotade arter. Det är betydligt bättre. Men vi skall väl också erkänna faktiskt att Jordbruksverket under både

1999 och år 2000 har beviljat de tre hotade raserna Ardenner, Gotlandsruss och Nordsvenska hästen vissa medel. Om det kommer från EU-håll eller om det är svenska pengar det vet jag inte, men litet pengar har kommit i alla fall.

Herr Erik Herland: Ja, det är ju väldigt bra om det är på det viset. Då tar vi bort krysset i så fall, åtminstone en del av det, jag är inte riktigt säker.

Herr Birger Håstadius: Jag skulle vilja införa ekologisk hästhållning som ett begrepp i dagens läge. När vi skall lägga ner alla utmärkta markområden, som har tillhört våra hästregementen från Umeå i norr till Kristianstad och Ängelholm i söder är det ett utmärkt tillfälle för regeringen att göra en om disposition och öka sysselsättningen i de här områdena med tillgångarna i form av de hästmarker som finns. De är utvalda en gång av militären. De utgör en exklusivitet. Vi slipper mycket problem med ben och hovar. Det är bara en tanke att man kanske kan hjälpa till med ekologiskt stöd. Beträffande olika raser, som krävs t.ex. i turismen så är det en ras som nämndes här som hastigast, islandshästen. Varje islänning har idag 1 1/2 – 2 hästar per man till förfogande och töltar omkring där uppe. Varför inte här, med Bed & Breakfast osv? Skaffa de här förutsättningarna med en utökad isländsk avel och stöd i de här bygderna där turister och andra kan tölta omkring.

Herr Erik Herland: Islänningen kanske inte platsar för svensk del i de s.k. utrotnings-

hotade raserna. I det fallet får man utnyttja strukturfondsstödet likom turistnäringen. Min kommentar till ekologisk produktion är att jag tycker att hästen redan i sig är ett ekologiskt väl anpassat djur och därför känns det lite konstlat om man för att komma åt EU:s rättmätiga del av ersättningarna skall behöva en motsättning mellan traditionell hästhållning och s.k. ekologisk hållning. Vi splittar bara bondekåren och jag tror att i praktiken, ur miljösynpunkt, är skillnaden ytterst marginell. Men annars håller jag helt med Dig.

Ove Konradsson, Avelsföreningen för svenska varmblodshästar: Jag tror att det är många hästmänniskor som missar EU-informationen om stödformer. Den nya ensilageersättningen vore spännande om vi kunde få litet mer information kring som vi alla kan ta med oss.

Herr Erik Herland: Ja, det är nog så att det finns vissa EU-ersättningsformer som jordägare och brukare inte alltid ansöker om och jag kan tänka mig att här finns viss risk att man inte skickar in ansökningar. Det måste man göra för att pengarna är begränsade och man kommer att kvotera detta. Kommer man inte in med en ansökan så får man inte del av detta. Det kan vara en viktig del för hästnäringen att informera dem som inte traditionellt har kontakt med livsmedelsproduktionen om de här möjligheterna. Men förutsättningen är ju att man då samverkar med en traditionell livsmedelsproducent så att man kan ta en ensilagekörld såvida inte man kan få ensilageproduktion att användas till häst. Jag tror att detta är möjligt också.

Lantbruksföretag med hästhållning

CHRISTINA PLANCK

Universitetsadjunkt

SLU

Skara

Att hålla häst i dag kan ske på många sätt. Mångfalden vad gäller raser och hästens användningsområden är mycket stor och jag hoppas här kunna ge en bild av denna mångfald. I rubriken poängteras hästhållningen huvudsakligen ur perspektivet "landsbygdsföretag" därför att där finns mycket nytänkande.

Det sker ett spännande möte, nu när hästen är på väg ut till lantbruken igen, mellan den ganska traditionella hästhållningen i tätorts hästföretag, huvudsakligen ridskolor och travsportanläggningar, och lantbrukens moderna djurhållning där rationalitet och ekonomiskt tänkande styr stallbyggnation samt foder- och gödselhantering. Men självfallet kommer jämförelse att ske mellan "tätorts- och lantbrukshästhållning, de har var sin verklighet med olika frågeställningar att ta hänsyn till.

Det är också på landsbygden som "hästen som resurs" märks bäst vad gäller utnyttjande av byggnader, vad gäller att använda hästen som naturvårdare = att hålla betesmarker öppna och som en resurs att förädla vallen samt att ta till vara gödseln i kretsloppet.

Mångfald av raser

Antalet betäckta ston ger en uppfattning om mångfalden bland raser och kanske en bild av dagens hästsverige. Sammanlagt finns i dagsläget drygt 30 olika hästraser organiserade under Hästavelsförbundet, STC och SGC.

1998 års siffror är de i dag senast tillgängliga över antalet betäckta ston.

Knappt 70 % av de betäckta stona resulterar i ett registrerat föl.

De fem "stora" raserna är:

Svensk varmblodig travare	med 7 006 betäckta ston
Svenskt halvblod	4 411 "
Shetland	1 636 "
Islandshäst	1 100 "
Nordsvensk travare	884 "

Fem raser har mellan 500 - 600 betäckta ston: Nordsvensk Brukshäst, Ardenner, Russ, New Forest och Engelskt fullblod.

Litet drygt 300 betäckta ston: Welsh pony, arabiskt fullblod, Norsk fjordhäst.

Strax över 100 betäckta ston: American Quarterhorse och Sv. Ridponny.

2 - 57 betäckta ston finns i 16 olika raser.

Mångfald av företagare och hobbyhästägare

Vi har ca hälften så många hästar i landet som vi har mjölkkor. Det finns ca 13 000 mjölkko-bönder men säkerligen minst 10 gånger så många hästhållare. Och alla dessa som håller häst har olika förutsättningar vad gäller kunskaper, utrymme, intresse, storlek på häst, inriktning på hästhållningen, m.m.

Cirka 15 000 uppfödare har sammanlagt cirka 17 000 avelsston

Alltifrån att uppfödningen är ett komplement, ett ben i lantbruksföretagets huvudproduktion, är det för många en hobbyverksamhet.

Det finns ett antal större specialiserade travuppfödare med många egna ston kombinerat med hingsthållning, spermasamling och semineri av tillresande ston. Detta utvecklas allt som oftast till en inackorderingsverksamhet, där avelsstona blir kvarstående hela året. Runt dessa stuterier växer ett nät av inackorderingsstallar upp bland lantbrukare som avvecklar sin nötkreatursproduktion.

Även ett fåtal större halvblodsuppfödare har vidareutvecklat sin företagsidé och tillhandahåller sperma, såväl från egna hingstar som s.k. transportsperma från i stort sett alla landets hingstar.

Hobbyuppfödarna lever ofta på s.k. hästgårdar som pryder landsbygden runt tätorterna och stoet är i många fall en kombination av avelssto och fritidshäst. Många, speciellt travuppfödare är tätortsbor som har sina ston inackorderade hos lantbrukare som lagt om sin produktion till hästhållning.

Travtränare med träningscamp på den egna gården kompletterat med stall på banan är en grupp "nya" lantbruksföretagare. Dessa växer upp främst runt landets travbanor. Ridskolor och inackorderingsstallar kombinerat med ridskola eller träningsanläggning, finns i mångfald inom ett par mils radie kring tätorterna. I många fall ett komplement till gårdens övriga produktion, men ofta har verk-

samheten vuxit och tagit över som huvudproduktion.

Turistföretag såsom stuguthyrning med häst, lägerverksamhet ofta i samarbete med någon rid- eller travskola, turridding både under enstaka dagar eller veckoturer växer upp på många platser.

Ett flertal spännande *hästfoderföretag* växer nu upp. Man specialiserar sig på att ta fram kvalitetssäkrat inplastat vallfoder just till häst med näringsinnehåll och ts-halter samt balstorlek anpassade efter kundens önskemål. Som ett av dessa nya företag uttryckte: "så bra, då kan vi ha vallarna liggande ett eller kanske två år till för att få fram det önskade lägre proteininnehållet till hästarna mot vad mjölkkena kräver"

Hästens hållande i dagens Sverige

"Stallet är ett nödvändigt ondt i våra breddgrader. Att så mycket som möjligt mildra de skadliga inverkningarna af detta onda är en af hästvännens viktigaste uppgifter". Citat ur C.G Wrangel Handbok för hästvänner.

Av dagens lektionshästar vid landets ridskolor finns drygt 75% i spiltor, övriga står huvudsakligen i ensamboxar. De flesta prestationshästarna står i ensamboxar likaväl som huvudparten av fritids- och stuterihästar.

Ur djurskyddsbestämmelser för häst kan, ytterst förkortat, utläsas att:

En spilta skall ha en längd om minst 1,7 x hästens mankhöjd och en bredd om 1,1 + hästens mankhöjd. Skiljeväggen mellan spiltor skall vara minst 0,9 x hästens mankhöjd och stallgången mellan två spiltrader minst 3 m bred. Hästen skall vara bunden med ett löpande grimskaf. Allt för att ge hästen största möjliga rörelsefrihet i spiltan och minimera skaderisken, dvs. att hästen får grimskafet runt eller mellan benen. Boxar bör vara minst (1,8 x hästens mankhöjd) med en kortaste sida av

1,5 x hästens mankhöjd. Fölningsboxar bör vara ca 25% större och tillfälliga uppställningsboxar kan tillåtas vara 80% av permanentboxar. Grupphållningsboxar för vuxna hästar skall vara 100% av enhästboxen och för unghästar 75% av enhästboxen. Stallens takhöjd bör vara 1,5 x hästens mankhöjd dock lägst 2,2 m.

Ett problem med stallmiljön är att stallet alltmör skall fungera både som boplatz för hästen och som arbetsplats för människorna runt hästen. Stor del av den traditionella stallytan upptas av gångar och biutrymmen. Allt mer av stallens utrymme upptas av spolspiltor för hästar, persedelrum, tvätt och torkstugor för tacken, omklädnings- och personalrum.

Många, såväl nybyggda som äldre stallar har höskullar, vilket gör luftvolymen i stallen onödigt liten och försvårar ett nytänkande vad gäller grovfoderhantering.

Landsbygdsföretag med hästhållning har många gånger helt andra grundförutsättningar än tätorten. Där finns plats för, eller tillgång till, stora byggnader. Hästhållningen måste rationaliseras både vad gäller att hantera och motionera hästar. Utfodring och utgödsling måste fungera rationellt och i många fall tar man till sig kunskaper från övrig djurhållning. Alltför få företag har betalningsförmåga nog till att ha anställda i större omfattning.

Nytänkande är på gång vad gäller nybyggnation av hästanläggningar

Stallar byggs med luftvolym ända upp i taknocken. Detta kräver ett omtänkande av foderhanteringen med små mellanlager av grovfodret i eller i nära anslutning till stallet samt ett större grovfoderlager i lämplig närhet, eller hos producenten. För större stallanläggningar är detta ett sätt att på sikt ekonomisera grovfoderinköp och avlasta stallpersonalen det tunga släpandet av hö och strö först upp på skullen och sedan ned i stallet.

Spolspiltor och övriga våt- och personalutrymmen flyttas även ut ur stallet vilket ger en bättre luftkvalitet i hästdelen av stallet, och

en bättre arbetsmiljö för stallets människor.

Influenser från lantbrukets djurhållning har till följd att grupphållning speciellt av stuterihästar utvecklas, ofta kombinerat med "ätspiltor" för individuell kraftfodertilldelning. Stallar för prestationshästar med grupphållning och "ätspiltor" utvecklas även. De förses med en "skötselavdelning" dit hästen förs för sadling eller selning och för avskötsel efter arbete. Detta är ett nytt tänkande, influerat av modern mjölkproduktion, där människans arbetsmiljö kan utvecklas utan att det inkräktar på hästens stallmiljö.

Anläggningar för fritidshästar på kontinenten utvecklas också. En anläggning med hårtgjord rastyta och djupströdd liggyta med "stationer" där hästen äter, dricker eller vilar gör att hästen får vistas i mer frihet än i sin ensambbox. Detta kompletteras med uppvärmt utrymme för skötsel av hästen samt rejäla utrymmen för mundering och möjlighet till klädbyte. Ett sätt att förenkla hästhållningen där ägaren inte behöver åka till stallet ett par gånger per dag för ut- och insläpp av sin häst. Och där hästen får möjlighet "att bete sig naturligt".

Arbete och motion

En viktig del i god hästhållning är att hästarna har möjlighet att röra sig tillräckligt mycket, antingen de arbetar ordentligt eller annars i form av rastning i hage alternativt paddock eller på annat sätt.

En ridskolehäst går i medeltal två lektionstimmor/dag med en vilodag per vecka.

En prestationshäst tränas eller motioneras ca en timme per dag med en eller ett par vilodagar per vecka. Fritidshästens arbete är svårt att generellt beskriva. Det kan vara något träningspass i veckan, ganska intensivt arbete under helgerna och dessemellan lättare motion.

Hästar i turistverksamhet arbetar oftast sporadiskt. Under sommar och helger kan det vara en intensiv verksamhet, men under höst

och vinterveckor kan det vara långt mellan arbetspassen. Stuterihästarna arbetar oftast inte alls.

Den rörelse de alla flesta hästar får genom arbetet är ganska litet mot vad hästen kan prestera.

De allra flesta ridskolor, utom kanske stadsridskolorna, har tillgång till rasthagar där hästarna vistas på förmiddagen innan dagens lektioner tar vid. Hästarna går oftast i en gemensam hage, rangordning m.m. är avklarad så det är relativt lugnt i en ridskolehästhage.

Prestationshäststallar har i de flesta fall tillgång till rasthagar, där hästarna vistas en eller ett par timmar i enskild paddock. Denna är oftast liten för att hästarna inte skall kunna få "upp någon fart" och på det sättet kunna skada sig. Det gäller ju också att få plats med tillräckligt många paddockar så att alla hästar kan vara ute under dagen. Hästarna får frisk luft genom denna vistelse, men de rör sig inte mycket.

Bland ridhästägarna finns olika uppfattningar. En del är starka motståndare till att "hästen skall gå i hage". Man anser att det finns för stor risk för skador, och man vill ha all energi samlad till arbetspasset för en maximal prestation. Ett annat sätt att låta hästen motionera under kontrollerade former är att använda en "horsewalker". Där tvingas hästen att promenera och får då både frisk luft och motion.

För landsbygdens hästar ser det annorlunda ut. "Hästgårdsägaren" har ofta som rutin att släppa ut hästen, förhoppningsvis med en hötuss, innan man åker till arbetet. Och hästen tas in efter arbetsdagens slut. De här hästarna får frisk luft, kanske i överflöd om rasthagen inte har regn eller vindskydd, men de motionerar inte speciellt mycket.

Lantbruksföretagen, såsom inackorderingsstallar, uppfödare, turistsatsarna m.fl. har mestadels flera hästar, och hästarna är i relativt stabila flockar vilket gör att de kan gå i flock ute även vintertid. Här kommer i många

fall tomma lador av olika slag till nytta som "daghem" om vädret är ruskigt.

Hästarnas foderstat

Hästen är en gräsätare och under stallperioden bör grundfodret vara ett bra vallfoder. En lämplig dagsgiva av vallfoder är ca 1,5 kg torrsubstans (ts) per 100 kg häst och dag. En absolut minsta acceptabel vallfodergiva ur djurskyddssynpunkt är 1% av kroppsvikten. Med en genomsnittlig giva motsvarande 1,5% ts grovfoder av kroppsvikten konsumerar Sveriges hästar på stall årligen vallfoder från drygt 120 000 ha åkermark.

Den högpresterande hästen och unghästen under sin första vinter, ca 6-12 mån ålder, behöver ett energirikt vallfoder med minst 9,5 MJ/ kg ts.

Ridskolehästar, fritidshästar, lågdräktiga ston och övriga unghästar som inte arbetar kan acceptera något lägre krav på grovfodrets energiinnehåll.

Vuxna hästars vallfoder bör innehålla ca 6 g smältbart råprotein/MJ medan stuteriets hästar speciellt högdräktiga och digivande ston samt unghästar kräver ett betydligt proteinrikare vallfoder. Hästen har höga krav på god hygienisk kvalitet i grovfodret.

Stallfoder i form av hö i småbalar är det vanligaste

Tradition, höskullarnas utformning, avsaknad av lastredskap och utomhuslagerplats m.m., framför allt i tätortens stallar och hos den enskilde fritidshästägaren, gör att man har svårt att hantera annan vallfoderhantering än hö.

Den svåra fodervintern 1998/99, då alltför mycket hö hade dålig hygienisk kvalitet och ett högt pris, har gjort att alltfler hästägare sökte andra alternativ. Hetluftstorkat, importerat vallfoder i ca 400 kg storbalar fick en marknad, inplastat vallfoder blev intressant och hetluftstorkat vallfoder i briketter eller

pellets blev ett komplement till hö med lågt näringsvärde.

Det inplastade vallfodret är, sedan länge, en självklarhet för lantbruksföretagens hästar. Där finns ju oftast maskiner för transporter och plats för lagring. Utfodringen kan förenklas, en storbal ställs ut i hagen i en foderhäck eller balen läggs upp på en vagn eller körs in i stallet med rälshängda system.

Ett bra inplastat vallfoder för hästar bör ha relativt hög ts-halt, lägst 40% ts. Detta för att minimera riskerna för den fruktade sjukdomen "botulism", för att hästen skall kunna konsumera tillräckliga mängder, för att förenkla utfodringen och för att undvika den starka ensilagelukten som inte uppskattas av alla. Denna höga ts-halt gör att det behövs fler lager plast än om vallfodret ensileras för att behålla den hygieniska kvaliteten.

Hästar som arbetar behöver kraftfoder

Under stallperioden konsumerar Sveriges hästar kraftfoder motsvarande ca 50 000 ha spannmålsareal. Läger man till prestationshästarnas kraftfoderkonsumtion under övriga hästars betesgång blir det ytterligare ca 3 000 ha.

Kraftfodergivan består huvudsakligen av en blandning av havre, ibland lite korn, betfor kanske lite vetekli och ibland något proteinfodermedel som ex. sojamjöl. De fabriksblandade kraftfoderslagen tar en allt större marknad.

För ridskolorna, där många olika personer ansvarar för utfodringen kan det vara säkrare och enklare att ge ett fabriksblandat helfoder, eller ett koncentrat som komplement. För många fritidshästägare kan det vara väl så enkelt och ekonomiskt att ha ett helfoder mot att ha ett flertal säckar med olika foderslag som lätt blir för gamla.

Lantbruksföretagen har som regel spannmål som havre eller havre + korn-blandning som huvudingrediens i sin kraftfodergiva. Man kompletterar vid behov med något av marknadens "hästfoderkoncentrat" som finns

för såväl specialiserad stuteri- som prestationshästverksamhet.

Bete en bortglömd ekonomisk resurs

En häst konsumerar drygt 1 kg ts bete per 100 kg kroppsvikt och dag. Av landets ca 200 000 hästar tillbringar många ett par månader på sommarbete. Stuterihästar, ston + unghästar, bör tillbringa och få sitt huvudsakliga foderintag minst 4-6 månader på betet om det skall bli någon som helst ekonomi i uppfödningen. En del av detta bete kommer från nedlagda åkrar, en del kommer från återväxt efter vallskörd, en del kommer naturligtvis från välanlagda beten, men en stor del tas också från ängar, sjöbeten och hagmarker. Hästarna hjälper till att putsa och hålla ca 40-50 000 ha betesmark öppen.

Lantbruksföretagaren, med inackorderade hästar, vet att det är problem att få ut hästarna tillräckligt tidigt på våren. Hästarna kommer oftast inte ut förrän fram emot midsommar och betesmarken bör utnyttjas till annat dessförinnan för att inte förväxa. För att utnyttja betesmarken bäst och för att försköna betesmarkerna är det allra bäst att låta hästar sam- eller alternativbeta med andra djurslag. Hästarna betar mycket selektivt och de betar inte i närheten av sina gödselplatser, de är ganska dåliga blad- och örtätare och därför kan en betesmark som betas enbart av hästar efter ett par år bli ganska förfulad, med näselstånd, rator och slyinväxt.

Stuterihästar har stora krav på betestillväxt. Föl har en tillväxtkapacitet av ca 1 kg per dag under de första levnadsmånaderna. Stotet ger mjölk till drygt 3 % av sin kroppsvikt och ett bra fölstobete kan föda maximalt 4 ston under den mest produktiva försommartiden. Senare på säsongen kan 1 kanske 2 ston föda sig per ha beroende på hur väl betesmarken sköts med putsning och gödsling.

Många föl föds upp av hobbyuppfödare som har ett eller kanske två ston. Unghästar behöver en stärkande betesperiod tillsammans med andra unghästar och alltfler gemensamma ungsto- eller kanske främst unghingstbeten tillkommer i lantbruksföretagen. Unghästar behöver parasitfria betesmarker med god tillväxt, utmärkta stängsel, el går bra, daglig tillsyn, friskt vatten och en saltsten.

Gödselhantering

En häst räknas som en djurenhet och högst 3 hästar per hektar mark är tillåtet enligt skötselagen. För många hästhållningsföretag i eller i närheten av tätorter är det förenat med stora kostnader att bli av med gödseln och hästgödselhanteringen måste ändras radikalt.

En genomsnittlig 500 kg häst producerar ca 20 - 30 kg träck och urin per dag, lika med ca 8-10 ton per år. Hästarna står på någon form av ströbädd och en hästgödselstad blir en kombination av träck och urin. Totalt ca 1,8 milj. ton hästgödsel produceras alltså per år. Av dessa går ca 600 ton till champinjonodling, stora mängder lämnas som deponi på kommunens soptippar, en hel del förbränns i kommunernas värmeanläggningar, en mindre mängd paketeras för trädgårdsodling m.m. och en del hamnar tillbaka i kretsloppet.

Hästnäringens miljöråd har en "gödselgrupp" vars uppgift är att öka andelen hästgödsel tillbaka i kretsloppet. Detta sker bland annat genom att "koppla ihop" lantbrukare och hästhållningsföretag genom gödselkontrakt som även kan innehålla foder- och betessamarbete.

Gödsel från hästar är i första hand värdefull för sitt fosforinnehåll. Ett problem är att hästgödseln är skrymmande att transportera. Jordbrukarna är dessutom ofta tveksamma till att använda hästgödsel eftersom den innehåller alldeles för mycket halm vilket gör att

innehållet av direkt växttillgängligt kväve ofast är mycket låg. Spån som strömedel har haft rykte om sig att missgynna växtligheten, man är tveksam till pappersströ och hästgödsel kan innehålla ogräsfrön av sådana arter som man absolut inte vill ha i sina odlingar.

På Wången ligger sedan något år ett hästgödsselförsök. Hästgödseln, olika led med olika strö och utfodring jämförs, komprimeras med hjälp av en kompostvärdare och ammoniakavgången mäts. Under sommaren har ett odlingsförsök varit utlagt och innan årsskiftet beräknas utvärderingen av försöket vara klart.

I facklitteratur om hästar framhålls att:

Hästen är anpassad till att leva på öppna slätter. Den är tolerant till hög temperatur genom en god förmåga till svettning, likaväl som till låg temperatur då den sätter en tät vinterpäls. Hästen är ett flockdjur som naturligt lever i små, relativt permanenta flockar bestående av en hingst med sitt harem om ett fåtal ston samt föl och unghästar. Det finns flockar med unghingstar men även enstaka solitärhästar främst äldre hingstar som förlorat sitt harem och äldre ston.

Hästen är ett gräsätande djur som strövar i sökande efter foder och som betar 14-18 tim per dag beroende på fodertillgång. Den kan ströva upp till 15 km för att uppsöka sitt vattenhål där den dricker en till två gånger per dygn.

De flesta av Sveriges hästar har det bra

En god hästhållning kräver kunskaper om hästens ursprung och naturliga beteende. Inhysning och skötselåtgärder som tar hänsyn till hästens medfödda beteende ökar hästens välbefinnande. Genom att människan kan förutse och förstå hästens reaktioner i olika situationer kan man minska riskerna för skador på såväl häst som människa.

Mångfalden av hästar och företagsformer är stor. Ett kunskapsutbyte mellan modern djurhållning och traditionell hästhållning kan bli mycket utvecklande i framtiden.

Hästvärlden bör öka sin medvetenhet om att dagens hästhållning kan komma att ifrågasättas på samma sätt som gårdagens hållning av de animalieproducerande djuren ifrågasätts.

Frågor till Christina Planck:

Herr Gösta Bengtsson: Christina Planck nämnde betet och vi har i andra sammanhang hört att hästen anses utgöra en fara för den biologiska mångfalden för floran i våra beteshagar. Ett sådant påstående tycker jag inte att man kan ta på allvar. Vi har benämningar som häst-hagen, hästlyckan, hästfällan och annat som har varit hästarnas speciella betesmarker i många hundra år och som har lett fram till och bibehållit den flora och fauna som vi har idag. Har vi ett antal hästar i beteshagen så tycker jag inte att man kan tala om att det är någon fara för den biologiska mångfalden. Då har nog miljömedvetenheten gått för långt.

Christina Wahle, Svenska Hästavelsförbundet: Jag skulle vilja fråga när det gäller permanentbäddar som man har under vintern i stallarna, vad tycker du om det?

Universitetsadjunkt Christina Planck: Är de välskötta så är de OK.

Herr Birger Håstadius: Du nämnde hästhavre med fett. Jag tycker att det är ett intressant

projekt som nu har hållit på i 20 år med Nya Zeeland och Svalöv för att få fram ett energifoder. Havren är ett oerhört intressant sådeslag på många sätt även för hästar där man faktiskt tillgodogör sig fett som energi tack vare dess nära koppling till kolhydraterna. Havren odlas bara på ett fåtal platser i hela världen. Västergötland-Bohuslän är det absolut bästa området, Danmark är ute, men litet i Holland, Skottland och i Finska Viken och ett område på Nya Zeeland. Det är den havre som har hektolitervikt på minst 65 kg som vi kallar för grynhavre. Den andra världsmarknaden för havre med vikten 45-50 är inte värd att ha som foder, då är det bättre med hö. Lars-Olof Larsson vet att den introducerades vid olympiaden i Los Angeles, men amerikanerna har tagit den till humankonsumtion så hästarna får ingenting. Det är en bra prisutvecklingsmöjlighet på denna när vi väl kommer upp i en odling i någon omfattning. Jag vill bara nämna vad hästen indirekt har bidragit till.

Universitetsadjunkt Christina Planck: Vi har testat havren en gång i ett travstall med positiv verkan. Det ligger nu ett försök på Flyinge, och vi hoppas att vi skall få pengar för att lägga ett långsiktigt försök på Vången med travhästar. Sedan hoppas vi att den skall kunna vara så befäst att det är ett mervärde i det här. Så trots en lägre skörd är hästägarna beredda att betala mer, och det blir en lönsam odling.

Omsorg, slakt och hästköttskonsumtion

ERIC SKOGLUND

F.d. veterinärråd
Habo

Med viss tvekan men dock har jag lovat Ingvar Fredricson att titta lite närmare på vad som händer med våra hästar när de inte längre försvarar sin plats i stallet. Det har visat sig vara svårare än jag trodde att få fram någorlunda säkra uppgifter vad gäller detta såväl kvantitativt som kvalitativt. Min följande redovisning skall därför ses mot denna något osäkra bakgrund. Detta gäller såväl hästantal som i än högre grad hästköttskvantitet.

Jag avser i det följande att redovisa totalantalet hästar som försvinner årligen liksom antalet slaktade eller på annat sätt redovisat omhändertagna hästar samt slutligen något beröra hästköttskonsumtionen.

Hästantal

Enligt bl.a Hästavelsförbundet har vi f.n. ca 220 000 hästar i landet. Av dessa är ca 80 000 travare och 2000 galoppörer. Resten utgöres av i första hand ridsport- och körhästar samt därutöver övriga hästar dvs. skogshästar, betesdjur och "sällskapsdjur" m.fl.

Hästantalet anses f.n. vara tämligen stabilt. Det innebär att det bör försvinna ungefär lika många årligen som det föds. Födelseantalet kan,

likaså baserat på Hästavelsförbundets uppgifter, anges till 13 000 - 14 000 djur. Lika många skulle följaktligen dö på ett eller annat sätt årligen.

Import resp. export av hästar är helt okänd vad gäller EU-länderna men är utanför dessa starkt begränsad. Exporten utanför EU var 1998 ca 700 djur och importen ca 900.

Dessa grova siffror skulle alltså ge vid handen att av de totalt 220 000 hästarna så försvinner resp. tillkommer ca 6 % årligen. Denna siffra stämmer väl med vad som sedan länge ansetts vara nödvändigt för att bibehålla en god häststam.

Vart tar "avgången" vägen?

De 13 000 - 14 000 hästar som faller ifrån årligen kan till viss del återfinnas i tillgänglig statistik. Sålunda slaktades 1998 vid sammanlagt 50 slakterier – stora som små – 5867 hästar (detta enligt Livsmerdelsverkets statistik. Köttbranschens Riksförbund anger en något högre siffra, 6 612 hästar). Av dessa har 1 021 sanitetsslaktats – dvs. 17 %. Stora variationer föreligger slakterierna emellan när det gäller sanitetsslaktsandelen bl.a. betingat av USA-

godkännanden m.m. Ett klart uttalat intresse föreligger emellertid från djurägarnas sida att få djuren sanitetsslaktade istället för att låta dem gå som normalslakt med uppstallning på slakteriet som följd, detta enligt uppgifter från kontaktade besiktningsveterinärer.

Avlivning och omhändertagande av kadaver ombesörjes av Svensk Lantbrukstjänst och för Norrlands vidkommande av Norrlandsprotein. Antalet hästar som gått den vägen var för Sv. Lantbrukstjänsts vidkommande 2 330 förra året. Uppgift för norra Sverige saknas men torde enligt företaget i fråga röra sig om ca 150 djur. Detta innebär att sammanlagt ca 2 500 hästar tagits om hand på detta sätt. Hälften av dessa har avlivats på plats i samband med hämtningen, resten har hämtats som kadaver. (Fig. 1)

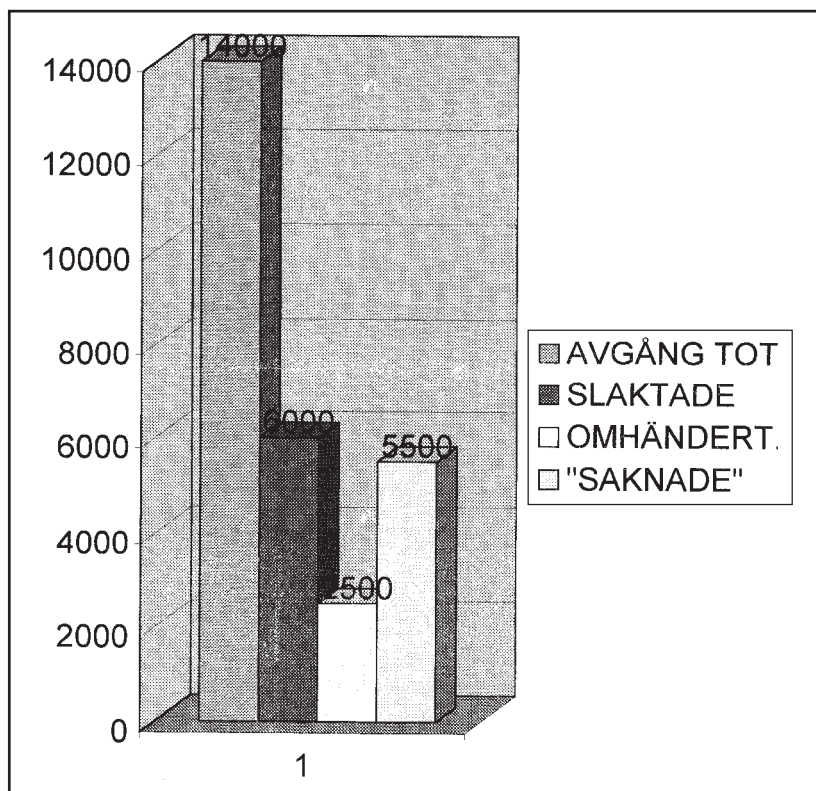
Slaktade och på detta sätt omhändertagna hästar utgör alltså enligt denna sammanställ-

ning ca 8 400. Det innebär att ca 5 000 hästar saknas i statistiken. Deras öde är med andra ord okänt utifrån tillgänglig statistik. Något fåtal av dessa har måhända begravts hemma vid men det torde knappast kunna röra sig om mer än ett rent marginellt antal.

Export till tredje land torde knappast vara aktuellt för den kategori hästar som denna redovisning avser dvs. mer eller mindre uttjänade djur. Exporten till EU-länder är däremot som tidigare påpekats helt okänd såväl kvantitativt som kvalitativt.

Hästköttskonsumtion

Av de ca 6 000 slaktade hästarna tillvaratages ungefär 1000 ton kött för konsumtion. Siffran är baserad på en genomsnittlig slaktkroppsvikt om 230 kg av vilken 75 % utgör kött. Im-

Figur 1.
Antal avgångar

porten av hästkött från länder utanför EU var 1998 840 ton och exporten 40 ton. Hur mycket som exporterats till, resp. importerats från länder inom EU är helt okänt. Med tanke på sydeuropeiska traditionsmonster vad gäller hästköttskonsumtion så borde exporten från oss överväga importen vilket i så fall skulle utgöra en markant skillnad från vad som redovisningsmässigt gäller för övriga världen.

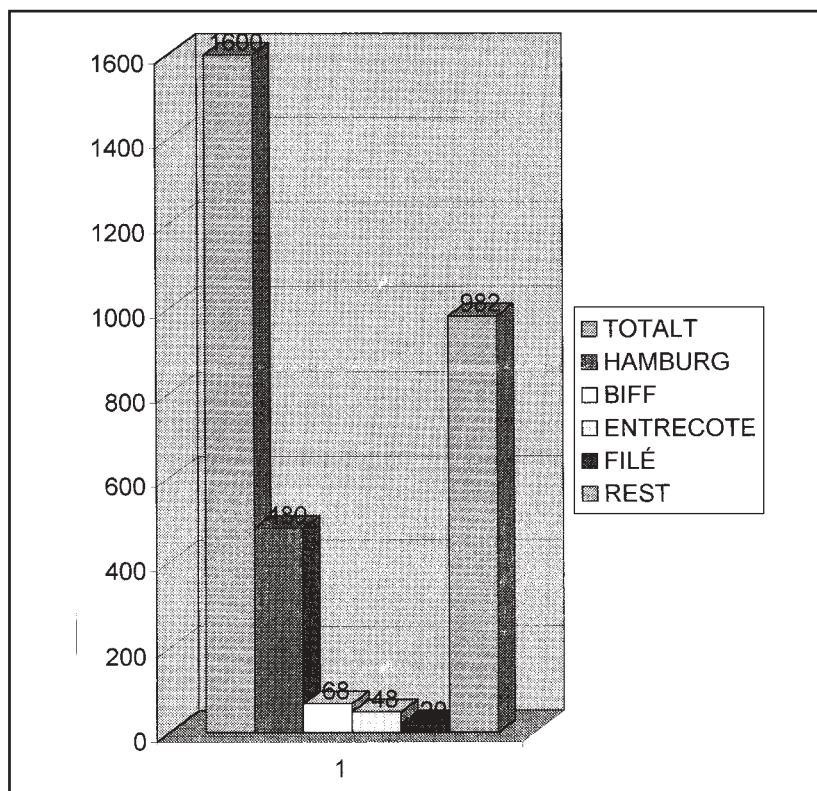
Vad vi konsumerar av hästkött i vårt land har jag ej lyckats reda ut. Från slaktkroppen får man ut ca 70 kg. hamburgerkött, 3 kg filé, 10 kg biff och 6-7 kg entrecote, detta enligt uppgift från Köttbranschens Riksförbund. Resten – ca 120 kg – går som sorteringskött i olika klasser till charkuteriprodukter. Detta skulle innebära en sammanlagd kvantitet på 480 ton hamburgerkött, 68 ton biff, 48 ton entrecote, 20 ton filé och 982 ton sorteringskött. Rent generellt är dock inte hästkött nå-

gon vardagsvara för gemene man frånsatt möjligen hamburgerkött. På våra affärsdiskar är hästkött av annat slag en sällsynthet och jag har dessvärre ej kunnat få svar på vart köttet tar vägen. Man svarar att "det säljs som biff och entrecote" – men till vem? restauranger? (Fig. 2)

Diskussion

För många är det en stor gåta var så stor del av våra "uttjänta" hästar tar vägen. De numer öppna gränserna inom EU gör att trafiken och med den export resp. import kan pågå okontrollerat. Vad detta innebär för hästarna är svårt att sja om. Anledning till viss oro anser jag dock vara befogad. Själv har jag råkat bli åsna vittne till en ur djurhanteringsynpunkt anmärkningsvärd transport ur landet – när-

Figur 2.
Hästkött i ton

mare bestämt i Helsingborg. Såväl transportfordonet som hästarnas kondition lämnade enligt min mening mycket övrigt att önska. Huruvida dessa djur till följd av det låga avräkningspriset i Sverige, 6-7 kr/kg, blivit transporterade för ev. slakt eller annat utnyttjande i annat EU-land är mig helt obekant. Sannolikheten för att så skulle vara fallet är dock inte utesluten.

Det torde vara en fördel såväl djurskyddsmässigt som ekonomiskt resursmässigt om de "saknade" hästarna omhändertogs inom landet på samma sätt som sker med de statistiskt redovisade. Om och hur detta skall kunna regleras och inte minst kontrolleras har jag ingen närmare uppfattning om. Jag ser det dock som en omsorgs- och resursangelägenhet som borde uppmärksammas och beaktas mer än vad jag tror är fallet idag. Man kan onekligen fråga sig om uttjänta hästar i Sverige skall gå till annat land under tvivelaktiga djurskyddsmässiga former för att sedan återinföras som hästkött samtidigt som den ekonomiska vinst detta hästkött ev. medför stannar utomlands.

Inskränkta behandlings- möjligheter beträffande häst

EU har genom en förordning om gränsvärden för högsta tillåtna resthalter av veterinärmedicinska läkemedel i livsmedel med animaliskt ursprung (Rådets Förordning nr 2377/90) infört en stark begränsning i veterinärers fria förskrivningsrätt. Denna förordning har i princip varit gällande sedan den konsoliderades 1992 men uppenbarligen inte tillämpats i full omfattning. Det har varit svårt att få fram klara besked vad som hittills har gällt. Svenska veterinärer har tidigare fritt fått skriva ut och använda såväl veterinärmedicinskt- som humanmedicinskt registrerade läkemedel. Denna rätt föreligger inte längre vad gäller animalieproducerande djur till vilka bl.a. hästen räknas.

Förskrivning och utnyttjande av läkemedel får enbart ske med preparat och substanser, som finns förtecknade i speciella bilagor till den aktuella förordningen och då under beaktande av föreskrivna villkor.

Ett tiotal substanser vilka anses utgöra en uppenbar hälsorisk för konsumenter av det presumtiva livsmedlet och vars restsubstanshalt inte låter sig fastställas får överhuvud taget inte användas. Detta medför att ett antal sjukdomstillstånd hos häst ej går att behandla f.n. Enligt en genomgång som företagits av SVS Hästsektion och SLV rör det sig om ett 15-tal behandlingsorsaker av mer eller mindre brådskande natur och som dessutom är relativt vanliga (t.ex. magsår, hjärtarytmi-förmaksflimmer, blodtrycksfall, diarré-tillstånd). Ytterligare ett femtontal tillstånd berörs på motsvarande sätt men dessa är mer sällsynta och av mindre brådskande natur. Därtill påverkas en mängd vardagliga handlingar som ögoninflammationer, narkos m.fl.

Möjligheten att genom märkning undanta enskilt djur från framtida utnyttjande som livsmedelsråvara dvs. från slakt saknas f.n. Dock pågår diskussioner kring detta men om och när en sådan lösning kan bli en realitet är f.n. okänt.

Vad som dock framstår som ytterst oroande är att denna förordning med dess inskränkning i veterinärens fria förskrivningsrätt kommer att gälla fullt ut fr.o.m. 1 jan. Om vi i Sverige inte lyckas att nationellt undanta vissa hästar som livsmedelsproducerande djur eller i vart fall kan finna former för partiella undantag, vilket man e.u. lyckats med i bl.a. Storbritannien och Frankrike, då står vi inför ett stort djurskyddsmässigt problem.

Djurskyddslagen föreskriver att sjuka djur skall behandlas. Med denna skrivning avsåg lagstiftaren sannolikt inte avlivning utan i första hand erforderlig omvårdnad omfattande även veterinärmedicinsk sådan. Tiden medger ej – och inte heller min kompetens – att vi går in i detaljer i dessa frågor. Kvar står dock

det faktum att det är ytterst kort tidsfrist som står till buds för att lösa dessa problem på ett förhoppningsvis pragmatiskt och praktiskt vettigt sätt. Om inte kan jag ej se hur den enskilde praktiserande veterinären och för den delen ej heller institutionella enheter skall klara av sin djursjukvård på häst på ett sätt som står i överensstämmelse med såväl djurskyddslagen, vetenskap och beprövad erfarenhet liksom veterinärmedicinsk etik. De livsmedelshygieniska angelägenheterna skall ej negligeras, men de tycks mig betydligt lättare att lösa genom att inte låta behandlat djur bli livsmedelsråvara under viss erforderlig karenstid eller överhuvud taget. Det ekonomiska utbytet vid slakt av häst är numera så ringa att djurägarens intresse av att få sin häst behandlad på bästa möjliga sätt säkerligen motiverar honom att avstå från de pengar som slakteriavräkningen kan komma att medföra.

Frågor till Eric Skoglund:

Direktör Olof Karlander: När det gäller den här restdelen, de 5.500 hästarna som vi inte riktigt vet vart de tar vägen, så har du i din statistik utgått från att vi idag har en balans mellan födda och döda hästar. Den utredning som vi gjorde i Nationella stiftelsen för ett par tre år sedan visar att de höga avelssiffror som vi hade på 1980-talet och i början av 1990-talet innebär att vi fortfarande har en tillväxt i antalet hästar under 90-talet och en bit in på 2000-talet. Sedan kommer det en liten tid med balans och därefter en nedgång, om den trend vi har på avelssidan fortsätter neråt. Det kan vara en faktor i sammanhanget.

Herr Eric Skoglund: Jag hoppas att det är riktigt. Det vore ju bättre att vi inte hade några saknade hästar. Som det ser ut idag så är det tveksamheter, och som jag sade inledningsvis har jag baserat uppgifterna på vad hästavelsförbundet har delgett mig.

Herr Ingemar Öhrn: Den här förändringen i avelsintensiteten som du nämner är den av den storleksordningen att det skulle kunna förklara hela den här skillnaden?

Direktör Olof Karlander: Det vågar jag inte säga, men det innebär en del, det är jag övertygad om, utifrån de siffror som vi har tillgång till.

Herr Ingemar Öhrn: Det förklarar alltså i varje fall en del.

Ove Konradsson, Avelsföreningen för svenska varmblodshästar: Har Du med exporten? Det är ju en rätt betydande export. Siffrorna är obehagligt höga nämligen, så man skulle vilja ta bort en del hästar. Det säljs ju t.ex. 800 travhästar på export varje år.

Herr Eric Skoglund: Jag redovisar exporten utanför EU på 7-800 hästar. Det är vad Jordbruksverket har meddelat mig att vi har. Men vart den går och vilken typ av hästar, det har jag inte lyckats få fram. Jag förutsätter att det inte är hästar av det slag som jag nu har behandlat nämligen sådana som har kommit till vägs ände.

Avel av kvalitetshästar – en förutsättning för internationell konkurrenskraft

JAN PHILIPSSON

Statsagronom

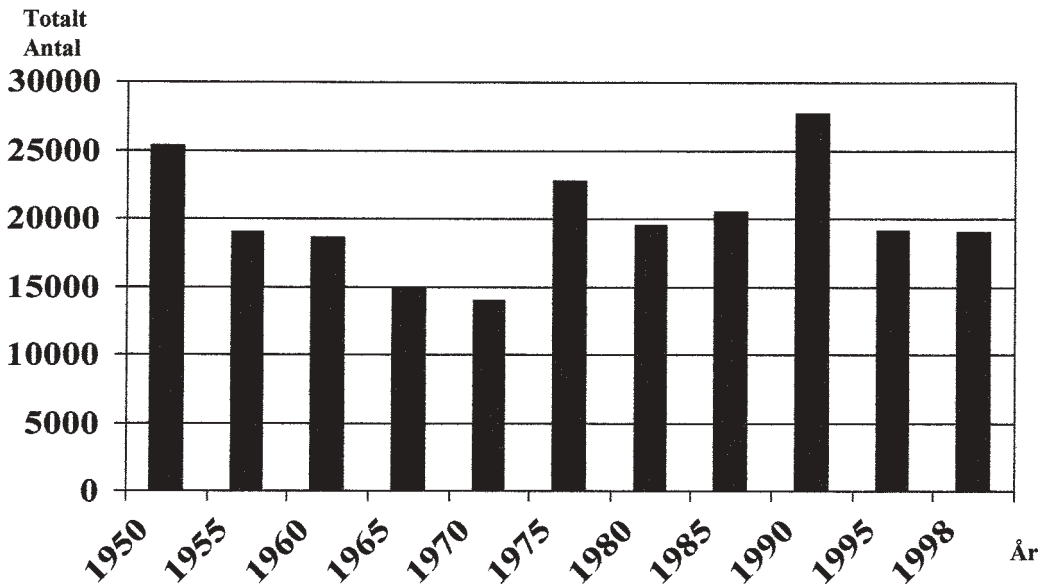
SLU

Uppsala

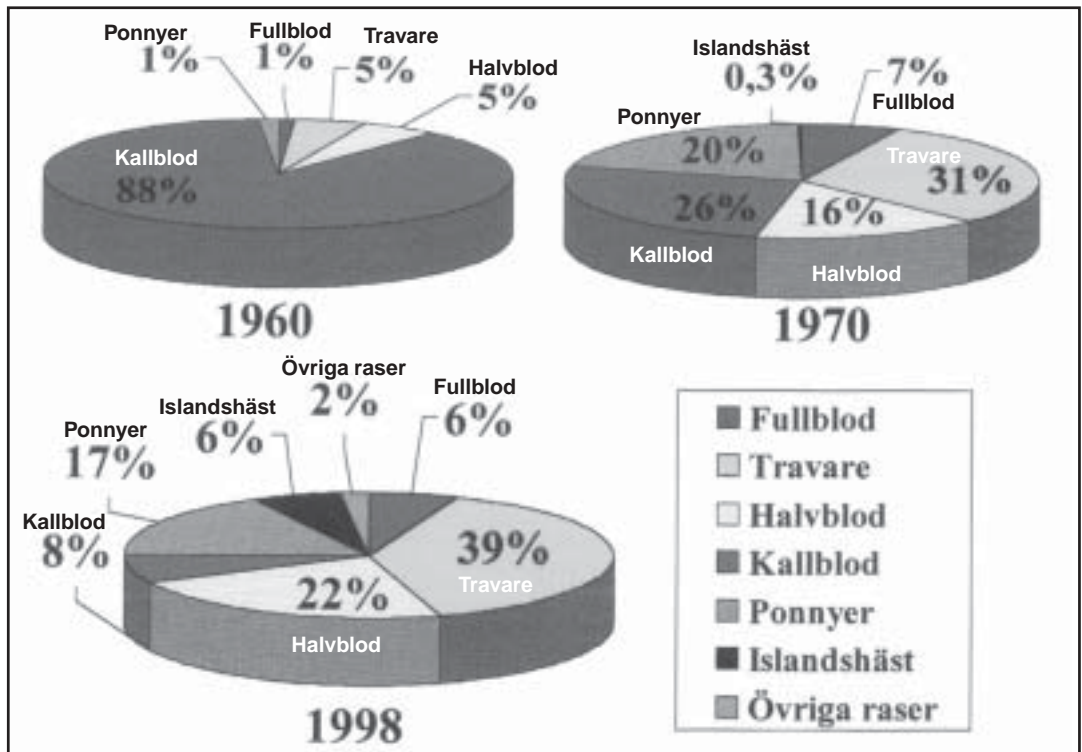
Svensk hästavel har som följd av hästens ändrade roll i samhället genomgått drastiska förändringar under efterkrigstiden. Antalet betäckta ston gick stadigt ned fram till 1970, då antalet i stort sett hade halverats jämfört med 1950 (figur 1). Ännu större blir förändringarna när vi ser på rasfördelningen. Jordbrukets draghästar, som för 40 år sedan svarade för 90% av aveln, svarar idag endast för 6%, medan aveln med sport- och fritidshästar nu helt dominerar (figur 2). Detta innebär också att uppfödarstrukturen har ändrat karaktär. En mycket stor del av uppfödarna kommer idag från nyttjarleden och har därför ofta en bra sporthästbakgrund, men saknar grundläggande lantbruks- och husdjurskunskaper. En majoritet av uppfödarna inom ridsektorn är numera kvinnor. Större delen av svensk hästavel sker i liten skala, där uppfödarna har 1-2 ston. Professionell stuteriuppfödning förekommer med få undantag endast inom travhästaveln. Många har således hästuppfödning som en bisyssla eller hobby. Det innebär dock inte att kraven på avelsverksamhetens kvalitet blir lägre. Tvärtom, många nytillkom-

na uppfödare med vana från andra branscher ställer mycket höga krav. Samtidigt finns det gränser för hur mycket en hobby får kosta och erfarenheten säger att denna typ av hästavel är mycket konjunkturkänslig. De senaste årens betäckningsstatistik för halvblodsaveln talar ett tydligt språk (figur 3). Efter toppåret 1990 har t.ex. halvblodsaveln minskat med 40%, vilket innebär att vi är tillbaka på 1973 års nivå. Det kommer därför knappast att finnas möjlighet att framöver vidmakthålla dagens hästantal utan särskilda åtgärder. Situationen är annorlunda inom trav- och galopphästaveln, där uppfödarpremierna är av en sådan storlek att de bidrar till att överbrygga svåra år, förutom att de är direkt kvalitetsdrivande. Sammantaget innebär den förändrade uppfödarstrukturen att mycket stora krav ställs på avelsorganisationerna när det gäller information och avelsrådgivning, samt på förmågan att leda och genomföra kvalificerade avelsprogram.

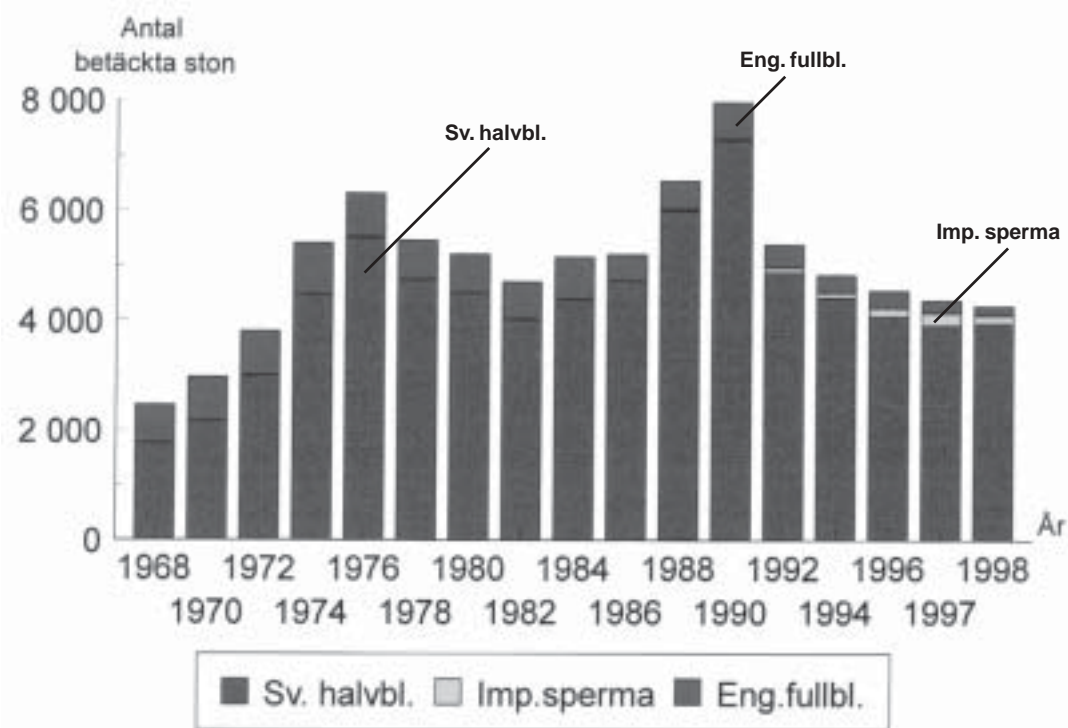
Figur 1. Antal betäckta ston

Figur 2. Betäckta ston

Figur 3. Antal betäckta varmbloodsston

Varierande avelsmål och förutsättningar

Olika raser har självklart olika avelsmål beroende på sina användningsområden. De senare har efter hand fått en allt större mångfald – detsamma gäller antalet hästraser. Vi har nu inte mindre än ca 30 raser etablerade i landet. Gemensamt för avelsmålen, oavsett ras, är att de måste vara tydligt marknadsorienterade och samtidigt långsiktiga om raserna skall utvecklas. För vissa raser är de kulturhistoriska aspekterna viktiga och det överordnade målet blir då ofta att "bevara" rasen. Ännu bättre är det om bevarandemålet kan förenas med ett marknadsvärde som t.ex. ifråga om vårt svenska Gotlandsruss för ungdomstrav. För de mindre ponnyraserna är naturligtvis lämpligheten för barn det centrala och de

mentala egenskaperna följaktligen det viktigaste att beakta i avelsmålet.

För sporthästarna, stora som små i alla discipliner, gäller att de är utsatta för internationell konkurrens. Kan inte vi i vårt land producera tillräcklig kvalitet för sportens främsta behov importeras hästarna från andra håll. Vill vi utnyttja våra lantbruksresurser optimalt för svensk hästhållning bör vi också föda upp hästarna här. Men då krävs också att vi har internationella måttstockar på det vi gör i hästavelns alla led. Inom såväl trav- och galopphestaveln som ridhestaveln är därför målen tydligt utsagda och innebär att man skall kunna producera hästar av internationell kvalitet. Förutsättningarna härför är dock mycket olika. Inom den varmblodiga travhestaveln räknas Sverige tillsammans med USA och Frankrike till de tre stora länderna

både ifråga om kvantitet och kvalitet. Svensk-uppfödda travare ses ofta segrande i internationella sammanhang. Kallblodstravarna, som är unika för Norden, synes dock hela tiden ligga steget efter sina norska släktingar. Galopphästarna har det betydligt svårare att konkurrera då vår avel där utgör mindre än en procent av den internationella aveln. Vi har därför sedan länge importerat nästan hälften av vårt galopphästbehov. Senare års insatser för att utveckla den svenska fullblodsaveln har dock förbättrat situationen. Inom ridhästaveln har vi lyckats mycket väl internationellt i förhållande till våra förutsättningar. Om man beaktar att vi i Sverige endast har ca 5% av Europas varmbloodsston är det förvånansvärt att vi så ofta nått så goda resultat med svenskfödda hästar i de stora internationella mästerskapen, framför allt i dressyr och fälttävlan. På senare tid har våra hopphästar också börjat göra sig påmindra internationellt och blivit attraktiva även för export.

Kallblodsraserna har som redan nämnts gått starkt tillbaka antalsmässigt. Det hindrar inte att kvaliteten fortsatt att utvecklas positivt. De svenska kallblodens sundhet är internationellt välkänd. Däremot är det förvånande att fjordhästen som introducerades i vårt land i början av 1960-talet, och som under en tid varit mycket populär, helt tappat mark. Den nisch som ursprungligen etablerades som mångsidig fritidshäst har tagits över av islandshästarna, vilka fortsatt att öka under hela 1990-talet. Det har skett tack vare en skickligt genomförd marknadsföring och ett av organisationerna mycket väl utfört avelsprogram med tillhörande utbildningspaket. För flertalet sent införda raser med små hästantal i vårt land är man annars för rasernas fortsatta utveckling helt beroende av resp. exportlands avel, även om det naturligtvis är en grannliga uppgift att välja rätt kvalitet på de djur som importerats.

Ingen framgångsrik hästsport utan inhemsk avel

I den utredning som Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande genomfört, och som presenterades vid den s.k. hästriksdagen ifjol, kunde konstateras att i princip kunde ingen hästsport utvecklas i något land, vare sig kvantitativt eller kvalitativt, med mindre än att den i huvudsak är baserad på en inhemskt bedriven avel. Först då kan man få den bredd och närhet till sporten som föder ett vidare intresse för denna verksamhet och som bildar en tillräcklig bas ur vilken eliten kan växa fram. Denna inställning, som uppenbarligen varit självklar inom travsporten, har länge varit diffus inom både galopp- och ridporten, men synes nu omfatta alla hästsportorganisationerna. En positiv utveckling har alltså skett, och som tagit sig tydligast konkreta uttryck genom det s.k. svenskprogrammet inom galoppporten och Breederssystemen med uppfödarinsatser inom alla hästsporterna. Systemet med uppfödarpremier borde dock utvecklas till att omfatta fler grenar av hästsporten för att knyta samman sport och avel.

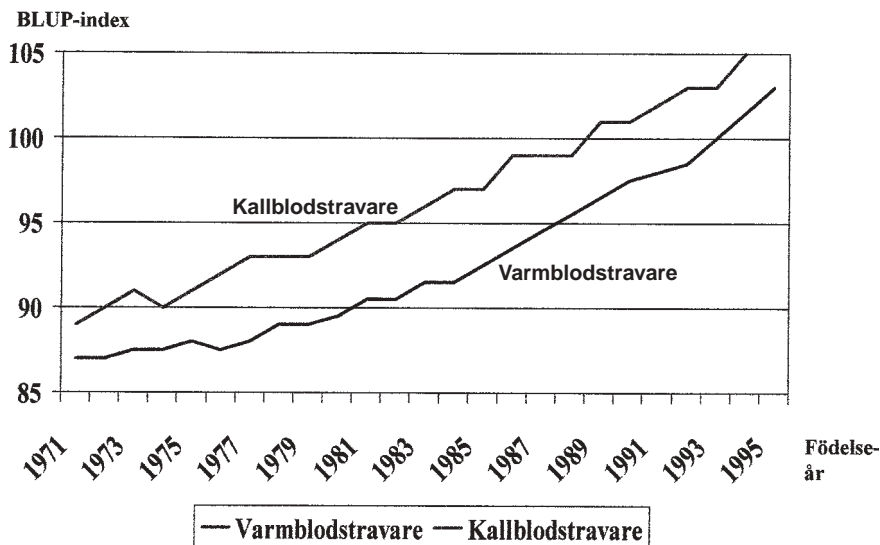
Stora avelsframsteg inom trav- och ridhästaveln

Som tidigare nämnts har svenskfödda hästar uppnått betydande internationella framgångar inom både trav- och ridporten. Det är också inom dessa båda grenar av hästaveln som relativt tidigt samarbete med SLU lett till att modern avelsvärderingsmetodik tagits i bruk. BLUP Animal model har tillämpats sedan 1986 i halvblodsaveln och sedan början av 1990-talet inom travet. Genom användning av denna metod får man ett effektivt underlag för kontinuerligt urval av avelsdjur. Samtidigt ger det underlag för att följa det avelsmässiga framsteget på både hingst- och stosidan under längre tidsperioder.

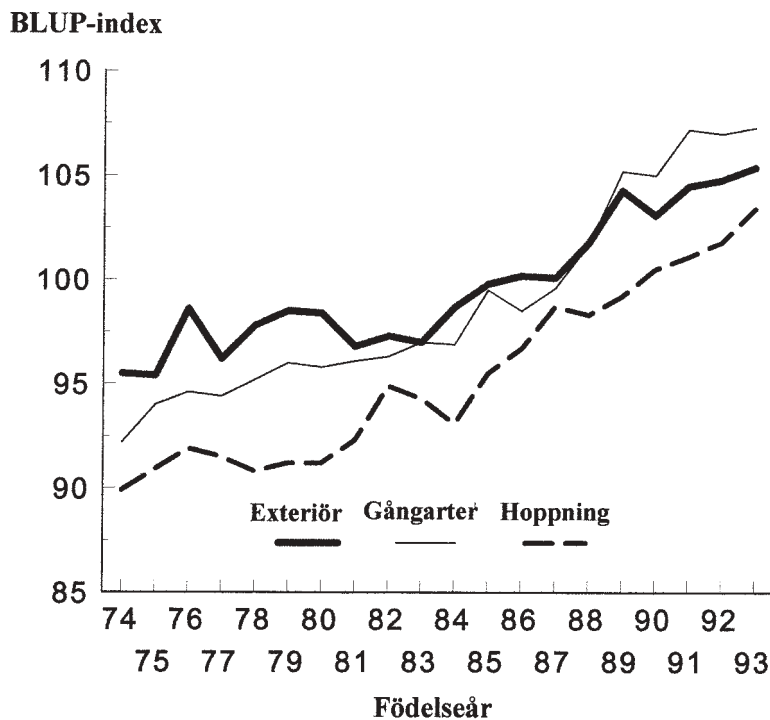
När det gäller de båda travarraserna är det genetiska framsteget betydande, vilket tydligt framgår av figur 4. För varmblodstravarnas del har framsteget varit tre gånger så stort

den senaste 10-årsperioden som under tidigare år, medan förändringen varit jämnare över tiden för kallblodens del. I figur 5 visas förhållandena för ridhästaveln. Här är det inte läng-

Figur 4.
Genetiska
trender –
travare

Figur 5.
Avelsframstegen
inom ridhästaveln

re fråga om en tävlingsgren utan två, hoppning och dressyr. Resultaten baserar sig på särskilda tester av 4-åriga hästar, s.k. kvalitetsbedömningar. Av diagrammet framgår att också inom ridhästaveln har framstegstakten varit stor, och att den ökat påtagligt för både gångarter och hoppning under senare år. Detta beror i första hand på ett allt effektivare hingsturval, baserat både på särskilda bruksprov och avkommebedömningar via BLUP-indexen. Liksom till trav- och galopphestaveln importeras också till ridhästaveln ett visst hingstmateriel så att man kan ta del av de framsteg som sker i andra länder. Detta gäller särskilt hopphestaveln. Den officiella ridsportstatistiken visar även på en mycket positiv trend för de svenskuppfödda hästarnas kvalitetsutveckling. Inom alla discipliner är idag 70-80% av de bästa tävlingshästarna i vårt land svenskfödda (tabell 1).

Stora hingstvärden står på spel

Inom trav- och galopphestaveln, liksom inom ridhästaveln, är hingstar som håller interna-

tionell klass mycket dyra, ofta i flermiljonersklassen. Konsekvenserna av dessa höga värden är flera. Travhästaveln kan i viss utsträckning bära sådana investeringar, men det är svårare inom ridhästaveln och nästan omöjligt inom fullblodsaveln. Möjligheterna att utnyttja semin, och därmed även kunna importera sperma efter framgångsrika utländska hingstar, har därför blivit en viktig del av avelsarbetet inom både trav- och ridhästaveln. Utvecklingen av seminverksamheten inom ridhästaveln illustreras i figur 6. Utnyttjandet av transporterad kyld sperma innebär nu att kvalitetsavel kan bedrivas i alla delar av landet. Tyvärr tillåts inte semin i den internationella fullblodsaveln, vilket hämmar små uppfödarländer som Sverige.

Den andra konsekvensen är att det är av yttersta vikt att tillvarata det egna avelsmaterialet i effektiva urvalsprogram, i vilket även unga individer från utlandet kan testas på våra villkor. Den tredje konsekvensen av de stora hingstvärdena är att man måste ställa högsta tänkbara krav på objektivitet och på metodiken för avelsvärderingarna, eftersom miljonvärden står på spel. Detta är naturligt-

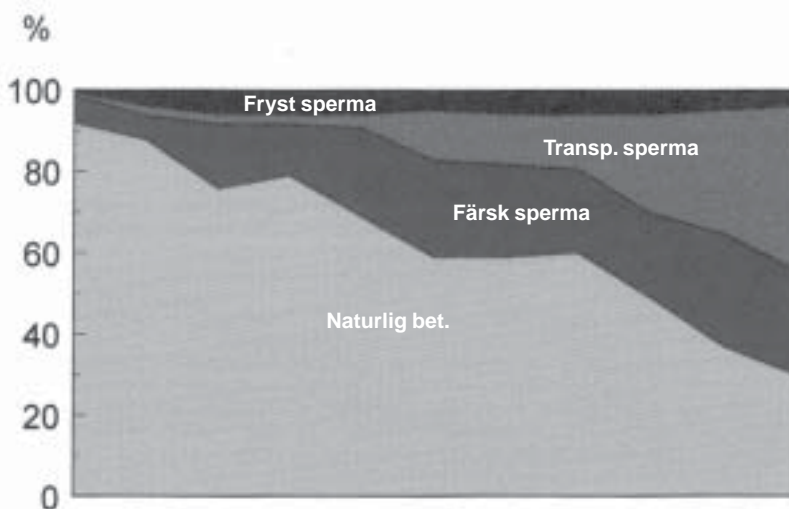
Tabell 1. Främst placerade tävlingshästar i svensk ridsport

Andel (%) svenskfödda av 20 bästa

	1990	1992	1994	1996	1998
Dressyr	90	60	65	80	75
Hoppning	20	25	35	45	70
Fälttävlan	75	85	75	90	70

Figur 6. Olika betäckningstypers relativa utveckling (%) i svensk halvblodsavel 1986 - 1996

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Naturlig bet.	92,0	88,0	76,0	79,0	69,0	59,0	59,0	60,0	49,0	37,0	30,0
Färsk sperma	7,0	6,0	16,0	13,0	22,0	24,0	23,0	21,0	21,0	28,0	26,0
Transp. sperma	0,2	2,0	2,0	2,0	3,0	12,0	12,0	13,0	24,0	30,0	40,0
Fryst sperma	1,0	4,0	6,0	7,0	6,0	5,0	6,0	6,0	6,0	5,0	4,0

vis ett krav från hingstagarhåll, men också från stoägarna, som är i behov av en korrekt och opartisk avelsinformation att basera sina beslut på då man till dyra betäckningsavgifter väljer hingst. Stora krav ställs därför på professionalism inom våra avelsorganisationer. Detta är också en förutsättning för att vi skall kunna delta i det internationella avelsarbetet, rätt värdera det och dra nytta av det för våra behov. Samtidigt skall vi inom EU:s ram kunna varudeklara vårt eget avelsmaterial.

Räcker insatserna för framtiden?

Av det föregående framgår att en snabb strukturell utveckling har skett inom aveln och att det finns utmärkta exempel på framgångsrikt avelsarbete, men det ställs också höga krav

på verksamheten om vi skall kunna leva upp till att även framöver ha en internationellt framgångsrik hästavel och hästsport. Klarar vi det med nuvarande inriktning och resurser? Tyvärr får man nog konstatera att det kommer att bli svårt. Den största bristvaran är människor med kompetens att vidareutveckla vår avel och delta i ett internationellt sammanhang. Det gäller för alla raser utom möjligen travhästaveln. Det är bara att konstatera att man i omvärlden satsat mera på kvalificerad avelskompetens i sina organisationer än vad vi gjort. Medvetenheten om att man i praktiken ofta har att hantera frågor av miljonkronorskaraktär gör det angeläget med en satsning på ökad kompetens i samverkan mellan näringen och SLU. Detta behöver ske på flera plan, vilket vi säkert får höra mer om i kommande inlägg. Att intresset är stort för fortbildning inom avelsområdet vittnar för

övrigt den distansutbildning för yrkesverkamma som hippologerheten genomförde för två år sedan.

Avelsarbete, och i synnerhet hästavel, är till sin karaktär en mycket långsiktig process. Det kan därför vara svårt att få enskilda hästägare att bidra till de satsningar som kollektivt behövs för kommande år, särskilt som branschen är mycket konjunkturkänslig. I flertalet länder i vår närmaste omgivning stöds därför avelsorganisationerna via totalisatormedel, staten eller lantbrukets organisationer för långsiktigt viktiga centrala funktioner, i gott medvetande om hästens nytta för samhälle och lantbruk. I det avseendet har vi uppenbarligen en del att lära om vi skall kunna konkurrera med vår hästavel på lika villkor med andra länder.

Kunskap och samverkan – nyckelfaktorer för framgång

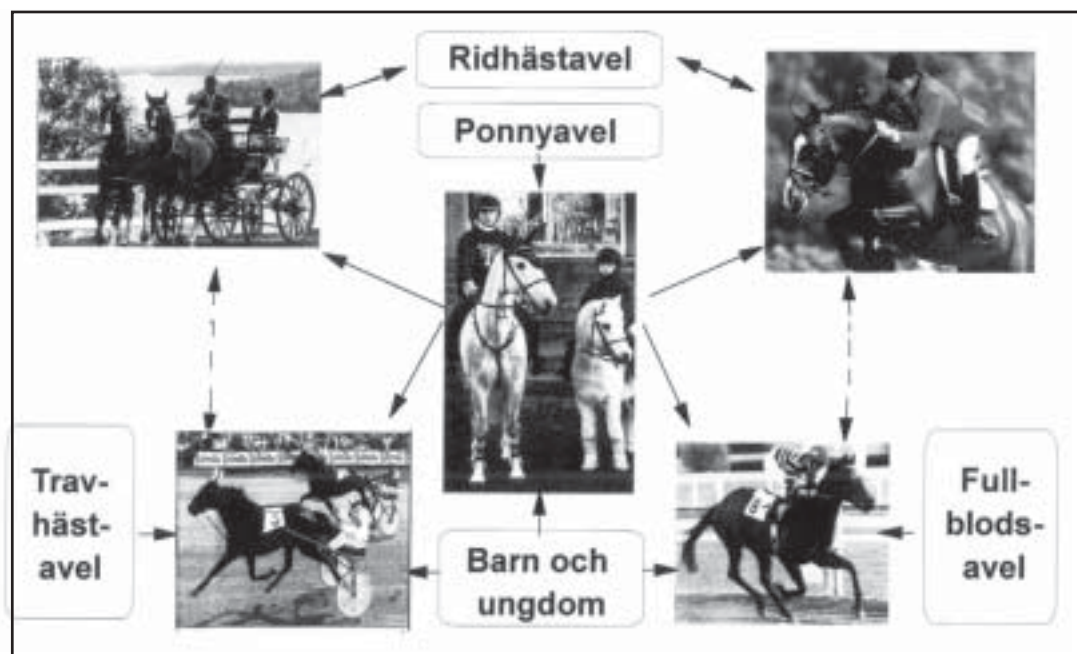
Inom hästaveln, som i all annan husdjursavel, beror framstegen i hög grad på vilka forskningsinsatser som görs och hur snabbt relevanta resultat kan omsättas i praktisk handling. I vårt land har vi varit lyckligt lottade, såtillvida att vi haft många studenter vid SLU, numera även i hippologprogrammet, som gjort intressanta examensarbeten som berikat vår hästavel. Men detta räcker inte om det brister ifråga om handledarresurser eller näringen saknar möjligheter att omsätta resultaten. Totalt sett är FoU-insatserna alltför blygsamma om man vill hävda näringens framtida konkurrenskraft.

Hästaveln baseras naturligtvis på en generell husdjursgenetisk kunskap med de anpassningar som hästens biologi kräver, men

också lika mycket på de strukturella förhållanden som gäller. Hit hör t.ex. rasens numerär, avelsmålen samt möjliga avelsmetoder, och sist men inte minst hur man lyckas samordna intressena kring rasen och tillvägagångssättet för att nå uppsatta mål. Detta är ingen lätt uppgift med tanke på de många särintressen som finns och olika bakgrunder som uppfödarna representerar. Ett korrekt hanterande av de genetiska frågorna måste kunna samordnas på ett klokt sätt med uppfödarnas övergripande intressen, mål och ambitioner med aveln. Det är detta som kallas att forma en avelspolicy. Utan en medveten sådan, byggd på modern kunskap och ett brett uppfödarstöd kommer man inte långt.

Åter till det internationella perspektivet: med de nackdelar vi har med relativt små populationer, travarna undantagna, har vi inget annat val än att vara smartare än våra konkurrenter och genomföra ett effektivare avelsprogram än dessa. Förutsatt att vi är beredda att satsa på en kompetenshöjning bör vi ha goda möjligheter till detta, inte minst med tanke på vår vanligtvis goda organisationsförmåga. Frågan är om vi utnyttjar denna fullt ut inom hästavelns och hästsportens organisationer. För egentligen borde det vara en självklarhet att vi i ett litet land som Sverige försöker se över rasgränserna och utnyttja våra resurser på ett optimalt sätt. Trots allt är ju alla grenar av hästsporten och hästaveln beroende av varandra, som min avslutande bild med barnen och ponnyerna i centrum visar. För det är ju nästan alltid med ponnyerna det idag börjar, oavsett om man sedan utvecklar intresset åt trav-, galopp-, rid- eller körsport eller åt något annat håll som dagens mångfald av hästaktiviteter kan inbjuda till.

Figur 7. Svensk hästsport och avel i utveckling och samverkan.

Uppfödning, träning och tävling av hopphästar – 2002

INGVAR FREDRICSON

Professor
Tärnö Säteri
Vrena

Svenska Ridsportförbundets hoppkommitté har under 1999 utarbetat ett handlingsprogram kallat Hoppporten Vill, med målet att "föra upp svensk hoppport till högsta internationella nivå". I dokumentet presenteras intressanta utvecklingsidéer kring ryttare, hästar, hästägare, sponsorer, tränare, ledare, tävlingar, banbyggnad och internationella engagemang. Tanken är att dessa idéer nu skall konkretiseras och genomföras av ansvariga inom respektive område. Behovet av internationellt konkurrenskraftiga hopphästar sammanfattas på följande sätt: "Bra hästar är den centrala, alltid aktuella frågan när vi talar om tävlingsframgång. Frågan blir inte lättare av att finansieringen spelar en stor och ibland avgörande roll. Vi måste därför ständigt finna och pröva idéer som i framtiden kan göra svensk hoppport ännu mer framgångsrik". Det anses vidare att framtidens elithästar i största möjliga utsträckning måste födas upp i Sverige. Mot denna bakgrund känns det naturligt att avgränsa detta avsnitt av KSLA:s hästseminarium till hopphästar.

Efterfrågan på bra hopphästar är idag långt större än tillgången. På världsmarknaden kostar topphästar mångmiljonbelopp. Detta beror på att mycket få hästar har tillräcklig medfödd hopptalang för att kunna bli verkligt framgångsrika. Utvecklingen inom den internationella hopphästaveln går rasande snabbt. Nya och ständigt förbättrade metoder för avelsvärdering gör det allt säkrare att välja ut de bästa föräldrarna. Genom artificiell insemination med hållbarhetsbehandlad sperma kan intressanta fadershingstar användas till ett stort antal ston och i flera länder samtidigt. Allt fler ston med mycket bra härstamning och utmärkta testresultat i hoppning sätts i avel. Genom embryotransfer är det möjligt att få fler avkommor från de bästa stona. Avelssamverkan inom den gemensamma europeiska marknaden ökar kontinuerligt. Världsavelsorganisationen, WBFSH (World Breeding Federation for Sport Horses) verkar på olika sätt för att den internationella ridsporten skall få ökad tillgång till högklassiga tävlingshästar.

Specialprogram för hopphästar

På WBFSH:s världsrankinglista i hoppning ligger den Svenska Varmblodshästen 1999 på en blygsam tionde plats. Detta beror till stor del på att vår avel och hoppssport saknar de stora ekonomiska resurser som våra konkurrentländer förfogar över. Om svensk hoppssport trots detta skall lyckas konkurrera framgångsrikt på internationell toppnivå måste kvaliteten på avel, uppfödning och unghästutbildning höjas. För detta ändamål bör Hoppkommittén snarast skapa ett "Svenskt specialprogram för hopphästar".

Svensk kvalitetsavel

Den svenska hoppssportens mål är högt ställda. För att nå dessa mål måste landets bästa ryttare vara beridna på hästar av internationell toppklass. Vi har idag ett antal mycket skickliga ryttare – men hur är det med de svenska hopphästarna? För tjugo år sedan ansåg de flesta ryttarna att våra hästar inte dög för större uppgifter. Sedan dess har vår avel, som varit starkt prestationsinriktad, utvecklats mycket positivt och vi föder nu upp en del riktigt bra hopphästar. I mitten och slutet av 1980-talet var många uppfödare optimistiska och rekordmånga ston inseminerades med sperma från allt värdefullare avelshingstar. Det är tack vare denna satsning som våra ryttare nu haft så stora internationella framgångar att den svenska hopphästen börjat uppmärksammas på allvar runt om i världen. I början av 1990-talet övergick denna optimism på grund av ekonomiska skäl tyvärr i djup pessimism. Antalet inseminerade ston halverades i det närmaste och det blev ytterst svårt att få uppfödning och hingsthållning lönsam. Ännu sker en årlig minskning om än i mindre omfattning.

Fler uppfödare måste därför stimuleras till att sätta verkligt intressanta hoppston i avel och att använda för hoppning högt meriterade specialhingstar. Avelsstonas kvalitet är av yttersta betydelse för fölens möjlighet att bli

framgångsrika. Föräldrarnas genetiska inverkan är visserligen lika stor men stoet svarar också för viktiga miljöfaktorer. Redan under dräktigheten påverkas fostret av moderns ämnesomsättning. Efter förlossningen har hennes omvårdnad, uppfostran och mjölkproduktion en avgörande betydelse för fölets utveckling. Många uppfödare har tyvärr inte insett detta utan tror att det räcker att använda en tillräckligt fin avelshingst. Fler av de bästa stona måste dessutom verka i avel under längre tid om vi skall lyckas producera tillräckligt många talangfulla hopphästar för att framgångsrikt kunna utveckla vår avel och sport. En sådan utveckling stimuleras effektivt genom införande av penningpriser – uppfödarpremier – till de uppfödare vars avkommor nått framstående resultat i anlagstester och unghästtävlingar.

Idag producerar tyvärr de allra bästa hoppstona endast ett fåtal föl, om de över huvud taget sätts i avel. Ungston med stor hopptalang utbildas vanligen istället för försäljning i samband med kvalitetsbedömningar och årgångschampionat. Avelsföreningen (ASVH) medverkade därför 1999 till att ägare till treårsston med prestationsdiplom i hoppning erbjöds väsentligt reducerade avelskostnader. Erbjudandet gällde endast om stona inseminerades med högt meriterade hopphingstar. Detta lovvärda initiativ ledde glädjande nog till att betydligt fler av de bästa treårsstona sattes i avel än tidigare.

Svensk kvalitetsuppfödning

Det räcker emellertid inte med att vår avel kan producera fler föl med stor medfödd talang för hoppning. Vi måste också kunna ta hand om, föda upp, träna och tävla dessa begåvningar professionellt för att de skall få chans att utveckla sin begåvning. Vi vet av erfarenhet att de flesta nervfunktioner, som t.ex. balans och muskelkoordination, kan tränas upp och att det är den unga individen

som är mest mottaglig för teknikträning. Inom de flesta sporter har man sedan länge insett detta. För att nå toppresultat i t.ex. gymnastik, simhopp och utförsåkning krävs att teknikträningen börjar redan vid tidig ålder. Detta beaktas underligt nog inte särskilt mycket vid uppfödning av hopphästar. De flesta hästar tillbringar sina första tre år i platta, små beteshagar när de inte står på stall. Det är vanligt att föl och unghästar, särskilt i utlandet, stallas upp under vinterhalvåret så att deras rörelsefrihet starkt begränsas. Lära sig att hoppa får de vanligen först i tre- eller fyraårsåldern med ryttare på ryggen. Även om vissa av dessa hästar ändå blir framgångsrika tävlingshästar skulle det vara intressant att veta hur bra de skulle kunnat bli om de tidigt fått bättre möjligheter att träna sin rörelsekoordination.

I vårt land finns tillgång till väl utbildade ungdomar, lämpliga hästgårdar med stora kuperade hagar, bra underlag och rikligt med naturliga hinder. Vi borde därför ha goda möjligheter att kunna utveckla kvalitetsuppfödning av hopphästar till en framgångsrik svensk nisch. Etologisk forskning om hur tidig egen träning av föl och unghästar bäst skall kunna stimuleras och hur detta påverkar deras hopptalang och mentalitet måste snarast initieras. Normer för kvalitetscertifiering av hopphästuppfödning bör samtidigt utvecklas. På sikt borde det gå att utveckla tillräckligt tillförlitliga metoder för tidiga anlagstester för att successivt kunna sortera bort alla de individer som saknar god talang för hoppning. Detta är en förutsättning för att man i tid skall kunna satsa tillräcklig omsorg och ekonomiska resurser på de verkliga begåvningarna. Svenska kvalitetscertifierade centra för kreativ gruppuppfödning av hopphästar skulle kunna marknadsföras internationellt som något nytt och attraktivt för att locka hit föl också i utländsk ägo. Kanske kommer utvecklingen att gå därhän att de av morgondagens hopphästuppfödare som bor på slättlandet tvingas till att genom "landsca-

ping" skapa lämpliga uppfödningsskolor för att hänga med i utvecklingen.

Svensk kvalitetsutbildning

De flesta uppfödare saknar tillräcklig kompetens att själv sköta detta och bra tävlingsryttare har vanligen inte tid att utbilda mer än enstaka unghästar. En rad träningscentra har därför utvecklats under senare år för inridning och träning av unghästar inför olika tester och tävlingar. I Sverige finns ett omfattande "unghästprogram" för test och tävling av unga hästar, som håller hög internationell klass. Fler skickliga utländska domare borde dock anlitas för att hålla oss bättre à jour med den internationella utvecklingen. De resultat som unghästarna uppnår i dessa tester och tävlingar avgör till mycket stor del deras marknadsvärde.

Vid "treårstestet" bedöms exteriör, gångarter under ryttare och löshoppning. De som löshoppa bäst tilldelas prestationsdiplom i hoppning. Under fyraårsperioden sker "kvalitetsbedömning" avseende ortopediskt och medicinskt status, exteriör, gångarter under ryttare samt hoppning, antingen uppsutten eller löshoppning. De bästa hopphästarna tas ut till en finaltävling. Fyraåringarna kan vidare delta i ett "Fyraårsschampionat i hoppning" med kvaltävlingar och final. För fem- och sexåringar finns också årgångschampionat, "Breeder's Trophy", med uttagningstävlingar och kvalificering till gemensamma finaler. Dessutom har femåriga avelsston som fått föl en egen klass inom kvalitetsbedömningssystemet. Blivande avelshingstar genomgår omfattande "bruksprov", under en dryg vecka innan de eventuellt godkänns för avel. Framgångsrikt tävlande hingstar kan även godkännas vid senare tidpunkt på grundval av sina tävlingsresultat.

Metoderna för unghästutbildning är idag högst varierande. Oskicklighet leder lätt till att de hämmas i sin utveckling eller i värsta fall helt förstörs. Unghästar med stor medfödd hoppbegåvning är dessutom ofta sär-

skilt känsliga för hur de sköts och utbildas. Det är därför angeläget att genom forskning utvärdera olika metoder för skötsel, utfodring och utbildning av unghästar och på basis av dessa analyser fastställa lämpliga normer för kvalitetscertifiering av högkvalitativa centra för unghästutbildning.

Marknadsföring av svenska hoppelhästar

Fortsatta internationella sportframgångar är definitivt det bästa sättet att marknadsföra svenska hoppelhästar. Det är därför mycket glädjande att flera av våra bästa hoppekipage idag håller hög internationell klass. Vår inhemska köpkraft är emellertid för svag för att tillräckligt många uppfödare helhjärtat skall våga satsa på avel och uppfödning av högkvalitativa hoppelhästar. En omfattande export är därför nödvändig. För att locka hit fler utländska köpare måste vi förstärka de svenska hoppelhästarnas image ytterligare. Idag är det alltför komplicerat att hålla reda på vem som fött upp och äger de för hoppning intressantaste stona, om de är dräktiga och i så fall med vilka hingstar. Genom att förse namnen på de för avel/sport intressantaste hoppelhästarna med ett prefix, t.ex. "Selection", skulle de och deras eventuella avkommor blir lättare att identifiera och följa upp med avseende på prestationer i avel, test och tävling. Samtidigt skulle hästarnas värde öka genom att deras status tydliggörs, vilket sannolikt leder till att fler förvärvar tillräckligt bra hästar för att få vara med i hoppssportens "Selection Club".

Genom kraftfull marknadsföring av det svenska specialprogrammet för hoppning måste information om den pågående kvalitetsatsningen på avel, uppfödning, utbildning och tävling av hoppelhästar nå ut till en rad intressenter. Tillsammans med framstående svenska resultat i banhoppning skall aktuell information om centra för uppfödning och utbildning, saluhästar, forskningsresultat m.m. övertyga både inhemska och utländska hästspekulanter om att det som sker inom

svensk avel och hoppssport är högintressant. Swede Horse, ett aktiebolag som samägs av de största svenska avels- och sportorganisationerna, måste snarast utvecklas till ett kraftfullt marknadsföringsbolag. Över internet skall Swede Horse bli en naturlig, lättillgänglig mötesplats för alla som är intresserade av svensk avel och ridsport. På länsnivå måste häst- och språkkunniga representanter kunna visa lämpliga saluhästar för olika spekulanter. Våra hästförsäkringar kan ge kunderna god köptrygghet. Svenskarnas goda anseende som ärliga i affärer måste bevaras och helst förstärkas. Nöjda kunder är det bästa sättet att få fler att köpa svenska hoppelhästar. Det gäller dock att få fram många fler topphästar och att få upp priserna i paritet med utlandets.

För uppfödarna är det mycket viktigt att kunna sälja sina produkter tidigt, helst redan som föl och åringar. Det borde därför vara dags att försöka utveckla en årlig kvalitetsauktion på noggrant utvalda svenska hoppelhästar. Erfarenhetsmässigt vet vi att det tyvärr är svårt att sälja hästar på auktion i Sverige. En lyckad auktion kräver att vi kan locka hit tillräckligt många utländska intressenter. Toppärstammade föl som förtroendefullt hoppar mindre hinder vid sidan av sin mamma tillsammans med högklassiga löshoppande två- och treåringar och fina fyra-, fem- och sexåringar samt äldre tävlingshästar, skickligt hoppade under ryttare, skulle kunna bli mycket intressanta för spekulanter från hela världen. Härigenom skulle uppfödare och ryttare kunna få bra betalt för sina produkter vilket är en förutsättning för att få verklig fart på vår avel, uppfödning, unghästutbildning och tävlingsridning.

Eftersom många av de bästa hoppelhästarna exporteras redan idag kan det i fortsättningen bli svårt att behålla tillräckligt många bra hästar i landet för att vår hoppssport skall nå sitt mål att hålla högsta internationella klass. Tyvärr finns det inga enkla lösningar på detta problem men i väntan på fler förslag kan föl-

jande beaktas. Ökade sportframgångar skapar direkt ökat utrymme i massmedia vilket är viktigt för att fler företag och enskilda personer skall satsa riskkapital för köp eller leasing av tävlingshästar. Ägarsyndikat enligt utländsk modell bör kunna skapas för inköp av särskilt värdefulla hästar. Obligatorisk tävling med avelshingstar skulle kunna vara en intressant möjlighet att förstärka samverkan mellan vår avel och sport. Mer organiserat samarbete mellan uppfödare och ryttare skulle också kunna öka möjligheterna att behålla fler av de bästa hästarna längre i landet. Slutligen måste det bli mycket högre status än idag att vara framgångsrik uppfödare och/eller ägare.

Sammanfattning

Intresset för svensk hoppsport är stort. Våra bästa ryttare håller god internationell klass. För att kunna konkurrera med de största rid-sportnationerna måste vi producera fler verkligt bra hopphästar. Skall detta bli möjligt måste fler uppfödare vilja satsa offensivt. Ett svenskt specialprogram för hopphästar måste därför snarast utvecklas med mål att avla, föda upp och utbilda hopphästar av absolut världsklass. Trovärdigheten i detta specialprogram förutsätter att svenska hoppekipage har fortsatta och helst ökade internationella framgångar. Aдекватa normer måste tas fram för urval av de hopphästar som har tillräckligt hög kvalitet för att ingå i specialprogrammet. Deras namn bör förses med ett lämpligt prefix för att öka deras status och göra det

lättare att identifiera dem och kunna följa upp dem och deras eventuella avkommors resultat.

Sverige har goda förutsättningar att vidareutveckla vår hopphästavel och utveckla nya idéer avseende uppfödning och träning av hopphästar. Lämpliga normer måste utvecklas för kvalitetscertifiering av centra för professionell uppfödning och utbildning. Forskning avseende hela produktionsprocessen är en förutsättning för framgång. En årlig kvalitetsauktion bör kunna ge svenska och utländska spekulanter ett samlat utbud på högkvalitativa hopphästar i olika åldrar. Kan fler unga begåvade och välutbildade hopphästar säljas till svenska och utländska kunder till priser i paritet med utlandets, ökas lönsamheten. Detta är en förutsättning för att fler uppfödare och ryttare helhjärtat skall satsa på avel, uppfödning och utbildning av hopphästar.

Även om vi har ett antal värdefulla, otillräckligt utnyttjade möjligheter att kunna producera bra hopphästar räcker det tyvärr inte enbart att enskilda uppfödare och ryttare tar krafttag. En ny syn på hästens betydelse i det moderna svenska samhället måste dessutom till. I länder som t.ex. Frankrike, Tyskland och Irland ses hästnäringen som en så viktig resurs för jordbruk, landsbygd och miljö att den tillförs betydande statliga ekonomiska resurser. Motsvarande ekonomiskt stöd behövs också i Sverige för uppfödarpremier, utveckling av avelns och sportens organisationer, ökad forskning och utbildning samt för marknadsföring.

Bilaga:

Begåvning för hoppning

Av erfarenhet vet vi att vissa föl har stor medfödd begåvning för hoppning, vilken sedan utvecklas positivt eller negativt beroende på uppfödningens, träningens och tävlingens kvalitet. Hur bra hoppare den vuxna hästen kan bli avgörs ytterst av ett mycket komplicerat samspel mellan dess sinnesorgan, hjärna och muskler. Kunskap om hopphästens rörelsefysiologi är viktig för att rätt förstå problem och möjligheter i samband med avel, uppfödning, träning och tävling.

Hästens utveckling

Urhästen (eohippos) har på ett avgörande sätt präglats av de platser den utvecklats på. Då den först uppträdde för cirka 60 miljoner år sedan var den en flertåig allätare ungefär stor som en räv. Den levde i skogen där den kunde överleva genom att söka skydd vid fara. Cirka 40 miljoner år senare började det växa gräs på jorden. Matsmältningen modifierades då för gräsätning hos en del urhästar. Bara dessa gräsätare klarade av utvecklingstrycket och kunde utvecklas vidare. Gräset växte på stora öppna områden varför urhästarna inte längre kunde gömma sig för rovdjuren. Flykt blev istället artens strategi för överlevnad. Syn, hörsel och lukt specialiserades för tidig upptäckt av anfallande rovdjur. Hästar liksom andra bytesdjur har bra syn på långt avstånd, men har till skillnad från rovdjur, dålig förmåga till ackommodation. Ögonens sidliga placering på huvudet och pupillernas lågrektangulära form gav ett synfält nästan runt hela kroppen. Synfältets utsträckning prioriterades således på bekostnad av synskärpa på nära håll och avståndsbedömning. Möjlighet till allt snabbare flykt uppkom genom successivt ökad kroppsstorlek och förlängning av benen. Antalet tår reducerades

och den tredje tåns klo omvandlades till hov. Hästens rörelseapparat utvecklades så småningom till en fulländad biomekanisk konstruktion, specialiserad för snabb, uthållig flykt. När den inte betar och vilar sig vandrar hästflocken ständigt ledd av det ranghögsta stoet och hingsten. Fölets rörelseutveckling måste därför ske snabbt för att det inom kort skall kunna följa sin mor liksom resten av hästflocken. Redan efter någon dag kan det röra sig med en förvånansvärd precision, balans och snabbhet. Då och då galopperar föl med våldsamt fart för att öva upp sitt medfödda flyktbeteende. Under lek och parning kunde den vilda hästen utföra samtliga de rörelser som idag ingår i den högre dressyrkonsten. Hoppning var däremot ovanligt eftersom de flesta urhästar levde på stora öppna slättområden. Endast de, som under generationer levte på kuperade, otillgängliga landområden, utvecklade hoppförmåga som en del av sin överlevnadsstrategi. Detta kan förklara varför dagens hästar endast undantagsvis hoppar i frihet och snällt håller sig innanför rast- och beteshagarnas låga staket.

Hästens unika styrka, snabbhet och uthållighet har gjort att människan använt den under fyra tusen år. Krigets krav har i huvudsak styrt hästaveln under denna tidsperiod. Ökad kroppsstorlek och snabbhet har därför vanligen prioriterats. Hästens förmåga att hoppa blev däremot inte intressant förrän hoppning började utvecklas som sport under slutet av förra seklet. Något avelsurval för hoppning bedrevs inte i egentlig mening. Bland de tusentals hästar som producerades för militära behov fanns det alltid vissa med särskild fallenhet för hoppning. Dessa valdes ut av sportintresserade officerare för tävlingsändamål. Det är först under de tre senaste decennierna som avelsarbetet på allvar inriktats på att öka den traditionella militärhästens sportegenskaper. Utbytet av avelsmaterial mellan de ledande hästavelsnationerna har idag en sådan omfattning att man med fog kan påstå att en särskild hästras för hoppning håller på att utvecklas.

Likheten är uppenbar med travarrasens utveckling från det engelska fullblodet, som påbörjades för ett par hundra år sedan.

Rörelsekoordination

Den neurofysiologiska bakgrunden till rörelsernas uppkomst, styrning och utveckling är ytterst komplicerad och ännu inte helt kartlagd. En förenklad beskrivning underlättar dock förståelsen av de krav sportutövning ställer på hästens rörelseförmåga.

Hästens hjärna kan i viss mån liknas vid en dator med från början givna förutsättningar att utföra olika uppgifter. Dessa inbyggda funktioner är nedärvda liksom för rasen typiska mönster. I hjärnan finns t.ex. ärvda mönster för de olika gångarterna och för hoppning. Dessa program är inte definitivt utformade utan utvecklas successivt genom rörelseträning. Hjärnan mottar och tolkar ständigt en enorm mängd nervimpulser från olika sinnesorgan om förhållanden i och utanför kroppen. Under rörelse utsätts kroppen ofta för inre och yttre störningar, som tenderar att rubba det planliga rörelsemönstret. Störningarna kan vara tillfälliga eller systematiska till sin karaktär. Inre störningar kan orsakas av t.ex. nervspänning och trötthet medan yttre störningar kan orsakas av t.ex. skoning, markunderlag och ryttare. För att en gångarts balans och tempo skall kunna bibehållas måste hjärnan kontinuerligt få information från sinnesorganen om olika störningars typ och intensitet för att förändra muskelkoordinationen så att deras inverkan på rörelsemönstret elimineras så mycket som möjligt. Den vuxna hästens gångarter och hoppförmåga är således resultatet av ärvda rörelsemönster i hjärnan som vidareutvecklas under hela livet genom information från hästens sinnesorgan om förhållanden i och utanför kroppen. Hästens sinnesorgan fungerar delvis annorlunda än våra vilket ibland leder till reaktioner som vi har svårt att förstå.

Syn

God synskärpa och säker avståndsbedömning är av stor betydelse för säker hoppning över hinder. Vår kunskap om hästens synförmåga är ofullständig men vi vet att synen är bra på långt avstånd.

Genom att hästens syn är speciellt utvecklad för att kunna upptäcka annalkande fiender runt om hela kroppen är det för båda ögonen gemensamma synfältet begränsat. Rakt framför nosen finns ett blint område. Hästen vrider därför vanligen huvudet mot intressanta, en bit bort belägna föremål, för att kunna se bättre med båda ögonen samtidigt. Hästen tycks dock sakna vår förmåga till djupseende, och dess förmåga till avståndsbedömning är vanligen svagt utvecklad.

Ljusstrålar från föremål inom närområdet som kommer rätt framifrån fokuseras bakom näthinnan, vilket ger dålig synskärpa. Genom att hästens ögonbulb är oval, med störst utbuktning upptill, fokuseras strålar som kommer underifrån inom närområdet bättre på näthinnan. Detta innebär att hästen ser närbelägna föremål "skarpare" om den lyfter på huvudet och betraktar föremålet uppifrån. Detta "rampseende" kan förklara varför hästar ofta skyggar. Vi vet inte säkert hur hästar kan särskilja färger. Erfarenhetsmässigt vet vi dock att de upplever ljusblå hinderbommar som svårare att se än bommar i andra färger. Hinderbommar med olikfärgade, kontrasterande färgfält uppfattas dessutom lättare än helt enfärgade. Om detta beror på att hästen kan se färger eller bara upplever olika nyanser på en gråskala vet vi ännu inte.

Även om hästar generellt sett inte har en syn som är speciellt väl anpassad för hoppning av svåra hinder finns det ändå intressanta skillnader mellan olika individers förmåga att se och bedöma hinder. Forskning om hästens syn står högt på önskelistan för att förbättra urvalsmetoderna för hopphästar. Humanoftalmologerna har en rad nya mätmetoder som borde kunna utnyttjas på häst.

Hörsel

Hästen har en mycket god hörsel och ovana ljud utlöser ibland reflektoriskt flyktreaktioner. Förmågan att uppfatta nyanser i den mänskliga rösten ger oss värdefulla möjligheter att meddela hästen om den agerar på rätt eller fel sätt och för att mana på den eller lugna ner den, etc.

Balans

Balanssinnets huvuduppgift är att reglera kroppshållningen. Detta sker genom väl utvecklade reflexer, som utan viljans inflytande styr muskelaktiviteterna. Balanssinnet är intimt förknippat med delar av nervsystemet som reglerar musklernas samverkan och har därför stor betydelse för rörelsernas koordination. Ett väl utvecklat balanssinne är en förutsättning för att en hopphäst skall bli framgångsrik.

Hudkänssel

I huden finns ett stort antal små känselkroppar med olika retbarhet, som har en avgörande betydelse för kommunikationen mellan häst och ryttare. De känsligaste trötts genom långvarigt tryck. De gör att vi förnimmer en känsla av tryck, som snabbt försvinner, då t.ex. vi sätter på oss kläder. I huden finns också fria nervändar, som aktiveras först under hårdare tryck och som kan ge smärtreaktioner. När ryttaren lär hästen olika rörelser ettas successivt betydelsen av dessa olika signaler (= hjälper) in i hjärnan. Vid t.ex. hjälperna för galoppförfattning måste hästens hjärna först förstå vad ryttaren vill för att därefter koppla in "programmet" för galopp. Beroende på hjälpernas intensitet tolkar hjärnan samtidigt vilket tempo som ryttaren önskar få på galoppaktionen. Ryttarens hjälper, som från början måste vara enkla och nästan övertydliga, kan genom övning bli så finstäm-
da att de knappt går att uppfatta med ögat.

Djupkänssel

Små känselkroppar i muskler, senor och leder

ger hjärnan information om kroppens lägen och rörelser. Det är djupkänslan som gör att vi vet exakt hur vi håller t.ex. en arm fast vi blundar. Djupkänslan fungerar i nära samverkan med balanssinnet. Genom djupkänslan kan hästens hjärna lagra minnesbilder av hur den lyckats eller misslyckats med att bemästra olika störningsorsaker. Vid de stora belastningar rörelseapparaten utsätts för under snabb rörelse och hoppning är ett väl fungerande samspel mellan hjärna, djupkänslan och balanssinne en förutsättning för att skador på skelett, leder, senor och muskler inte skall uppstå. Vid halt underlag blir rörelserna t.ex. korta och spända medan mjukt underlag ger upphov till ökad steglängd. Smärta i rörelseapparaten orsakar typiska förändringar i rörelsemönstret (håltä). När en häst väl lärt sig hur rörelsemönstret måste anpassas för att olika störningsmoment skall övervinnas siter denna erfarenhet djupt.

Rörelseapparaten

Hästens rörelseapparat är en fulländad biomekanisk konstruktion optimerad för snabb, uthållig flykt. Anatomiska särdrag verkar för uthållig snabbhet. Benen är extremt långa och smala i relation till kroppsvikten. Ledererna är konstruerade huvudsakligen för böj- och sträckrörelser, vilket verkar energibesparande. De flesta lederna både på fram- och bakben sammanbinds av långa kraftiga senor. Denna passiva stödjearranger (ståapparaten) har en avgörande betydelse för hästens goda rörelseekonomi under snabb förflyttning. Då benet har kontakt med marken lagras lägesenergi i dessa senor. Då hoven förlorar markkontakt omvandlas lägesenergin till rörelseenergi, vilket bidrar till ett effektivt avstamp. Den passiva rörelseapparaten är förklaringen till varför hästen kan "stå och sova" nästan helt utan energiförluster. Dessutom möjliggör den att hästens långa, smala ben inte kollapsar under de höga belastningar som uppkom-

mer under snabb galopp och vid landning efter höga hinder.

Muskelnerna är uppbyggda av en stor mängd muskelfibrer. De som endast utnyttjar syre vid kontraktion är rikligt försörjda med blodkapillärer och har en rödaktig färg. De är starka men sannolikt alltför lite "explosiva" för att vara av större intresse för hopphästar. Det är istället de snabba ljusare fibrerna som behövs för hoppning på hög nivå. Dessa fibrer är av två slag. Dels sådana som både utnyttjar syre och nedbrytning av glykogen (glykolys) för sin kontraktion och sådana som huvudsakligen fungerar genom glykolys. Det anses att hopphästar huvudsakligen utnyttjar den förra muskeltypen då de galopperar mellan hindren medan de behöver understöd av den senare typen då de hoppar stora hinder. Tyvärr vet vi idag inte säkert vilken kombination av dessa fibertyper som ger bäst förmåga till hoppning över stora hinder. Ökad forskning över vilken muskelfiberkomposition som är optimal för hopphästar står därför högt på vår önskelista.

Rörelseapparaten maximala prestanda är imponerande. I kapplöpningsgalopp kan fullblodshästar uppnå hastigheter på över 60 km/tim. De har då endast ett eller två ben i marken samtidigt och steglängden är ca 8 m. Ett steg tar något mindre än 1/2 sekund och dess understödsfas, dvs. då hoven har markkontakt, är ca 0,125 sekund. Stegets svävningssfas inleds då benet är i maximalt bakåtfört läge och hoven förlorar kontakt med marken. Benets snabba sammanböjning minskar dess tröghetsmoment, vilket är en förutsättning för att det skall hinna nå full framåsträckning innan hoven åter får markkontakt mer än 8 m längre fram. För att hinna med detta på 0,375 s måste hoven nå en högsta hastighet som är mer än dubbelt så hög som hästkroppens, dvs. över 120 km/t. Då hoven träffar marken uppkommer momentant en mycket kraftig acceleration. Under själva understödsfasen utvecklas en vertikal kraft mellan hoven och marken på cirka 1 ton.

Hoppning

Då en häst galopperar mot ett högt hinder aktiverar hjärnan genom väl avstämda nervimpulser kontraktioner i ett stort antal muskelgrupper. Muskelaktiviteten ger upphov till ledrörelser som bygger upp det för galoppaktionen typiska rörelsemönstret. Samtidigt erhåller hjärnan fortlöpande information från olika sinnesorgan om t.ex. kroppsbalans, hastighet, hinderavstånd och olika inre och yttre störningar orsakade av t.ex. nervositet, dåliga markförhållanden och/eller oskicklig ridning. På grundval av denna information anpassar hjärnan fortlöpande muskelkoordinationen för att hästens rörelser skall ändras så att hindret klaras. Samtidigt jämför hjärnan hos den erfarna hopphästen omedvetet dessa sinnesintryck av hindret med lagrade "minnen" av lyckade eller misslyckade språng över liknande hinder för att finjustera t.ex. ansatshastighet, samling och avsprångspunkt och ytterligare öka sannolikheten för att språnget skall lyckas. Hjärnans förmåga att effektivt samordna muskelarbetet spelar en avgörande roll för rörelsernas snabbhet och precision. Idrottsmän av världsklass har på grund av talang och träning en speciell förmåga till optimal samordning av olika muskelgrupper till skillnad från mindre framgångsrika individer. Mycket talar för att så också är fallet hos de bästa hopphästarna. "Hinderkloka" hästar hoppar lugnt, avspänt och försiktigt. Nervösa, spända hästar koncentrerar sig ofta mer på störningar i omgivningen än på att klara hindret.

Språngets form, dvs. den kurva som ekipagegets tyngdpunkt beskriver, påminner om en kastparabel. Kurvans form bestäms av tre faktorer, nämligen hastigheten i anridningen, elevationsvinkeln och kraften i påskjutet. Internationell banhoppning kräver ofta maximalprestationer av hästarna, varför dessa tre faktorer måste samverka optimalt för att hindret inte skall rivas. Den helt perfekta hopphästen existerar inte i sinnevärlden. En viktig fråga är

därför vilka egenskaper i en hästs hoppning som går att förbättra. Erfarenhetsmässigt vet ryttarna att bentechnik, ridbarhet och balans går att påverka i ganska stor utsträckning. Däremot är hoppkapacitet, hinderklokhet, försiktighet, elasticitet, kraft i upphoppet och språngkurva svår- eller opåverkbara egenskaper. Detta gäller också i hög grad hästens mentala inställning till krävande arbete och tävling.

Hoppning kan lämpligen delas upp och analyseras i följande faser; avsprångets första och andra del, svävning, landningens första och andra del.

Avsprångets första del (upphoppet)

Anridningens sista galoppsteg före själva språnget har en helt annan karaktär än de övriga och kallas därför avsprångets första del. Hästens samling har ökat genom att bakbenen trampar längre in under kroppen. Bakbenen sätts ner i marken med ett visst avstånd från varandra, vilket på samma häst kan variera från språng till språng. Vid hoppning på grusbana ser man en kraftigt framåtriktad grusvåg då hovarna tar mark, vilket visar att det sker en uppbromsning. Frambenen landar därefter, ett i sänder, längre fram än normalt. Bålens främre del sänks härigenom och belastningen på frambenen ökar. Mer lägesenergi än normalt lagras därför upp i den passiva stödjeapparatens senor, som under upphoppet omvandlas till rörelseenergi. Denna effekt påminner i viss mån om stavhoppning med två stavar. Samtidigt sträcker muskulaturen snabbt frambenets leder, vilket också bidrar till frambensavstampet. Kroppens uppåtvinkling mot hindret under upphoppet underlättas i hög grad av att hästens bakben samtidigt snabbt förs långt fram under kroppen varigenom bakdelen sänks. Det är viktigt att denna bakbensförflyttning sker snabbt så att bakhovarna i själva avstampet tar mark på lämpligt ställe i förhållande till hästens tyngdpunkt för att rätt eleveringsvinkel skall uppnås. Även erfarna ryttare känner

ofta inte till att det förekommer ett ytterst kort svävningmoment under avsprångets första del innan bakhovarna satts i marken för själva avstampet. Detta är ett mycket känsligt moment av språnget. Om ryttaren faller fram sitt överliv för tidigt under upphoppet kan han lätt störa eleveringsprocessen och få hästen att göra ett flackare språng än avsett. Detta är en mycket vanlig orsak till att hästar som trots att de kommer till rätt avsprångspunkt ändå river hindret. Det är därför hög tid att förkasta den gamla devisen om att "ryttaren skall kasta sitt hjärta över hindret och hoppa efter det". Det hela komplieras av att hästen också utsätts för en kraftig störning om ryttarens tyngdpunkt skulle komma efter hästens i språnget.

Avsprångets andra del (avstamp)

Avsprångets andra fas inleds då bakhovarna får markkontakt långt under kroppen. Om hästen kommer till en bra avståndspunkt ansätts hovarna nära varandra för att avstampet skall få största möjliga kraft. Kommer den däremot för nära hindret ansätts hovarna bredvid varandra och bromsar upp den framåtriktade rörelsen. Vid ett avsprång långt ifrån hindret ansätts hovarna på ett större avstånd efter varandra. När bakhovarna tar mark på platsen för avstampet är lederna sträckta. De böjs sedan varigenom lägesenergi lagras upp i bakbenens passiva stödjeapparat. Den explosiva avslutningen av avstampet åstadkommes av extremitetsledningarnas snabba sträckning samtidigt som lägesenergin i senapparaten omvandlas till rörelseenergi varigenom häst och ryttare kastas framåt, uppåt och över hindret. För att öka tyngdpunktens förskjutning bakåt under avstampets första del höjer en del hästar huvud och hals. Denna tendens att hoppa med "bröstat ut" är ärftlig och i det närmaste omöjlig att arbeta bort.

Svävningen

Redan under avsprångets andra del börjar hästen böja frambenen för att inte riva hindret.

Böjningen bibehålls ända tills hindret har passerats. När bakbenen lämnat marken böjs de samman. Bentekniken varierar avsevärt mellan olika hästar. Vissa hästar har svårt att böja ihop frambenen medan andra kan föra upp underarmarna nästan i höjd med huvudet. En häst med bra bakbenteknik "öppnar upp" över språnget medan andra "kniper" bak. Vissa, ofta mycket bra, hopphästar har ovanan att slå kraftigt bakut över hindret, vilket ibland leder till onödiga rivningar. Ett lyckat språng karaktäriseras av att hästen når språngets högsta punkt över hindrets högsta punkt. Bra hästar väger tydligt över – basculerar – när de passerar denna del av språngkurvan. Förmågan att välva ryggen under språngets svävningssfas varierar också avsevärt mellan hästar.

Landningen

När språnget passerats sträcks frambenen och hålls förhållandevis tätt tillsammans. Omedelbart före landningen säras de på så sätt att först det ena benet tar mark och belastas och sedan det andra. Detta är nödvändigt eftersom hästens passiva stödapparat gör att ett belastat framben inte kan böjas samman. Skulle hästen olyckligtvis landa samtidigt på båda hovarna så "rumplar" den (= faller över på rygg). Det är tack vare denna sinnrika senapparat som hästens smala framben kan klara av den oerhörda belastning som uppkommer vid landningen efter ett högt hinder. När hindret helt övervunnits, förs bakbenen snabbt framåt, nedåt för landning.

Hästens och ryttarens rörelseenergi, som vid landningen först är riktad framåt, nedåt överförs vid full belastning av frambenen framåt. Jämvikten går därvid förlorad och hästen måste ta ett snabbt, långt galopp-språng för att återvinna den. Nästan samtidigt som framhovarna lyfts från marken för att ta det första steget efter landningen tar bakhovarna mark. Bakbensaktiviteten medverkar därefter till att frambenen kan nå en lämplig landningsplats för att hästen skall återvinna balans och normal galoppaktion.

Ryttarens överkropp kastas framåt i landningen, vilket han aktivt måste motverka. Annars förvärras hästens balansproblem ytterligare och den måste öka längden på första steget efter landningen ännu mer. Detta har stor betydelse särskilt vid hoppning av trånga kombinationer.

Slutsats

I detta perspektiv är det en gigantisk, men inte omöjlig uppgift, att ändra dagens all-roundhästar till specialiserade hopphästar. För att lyckas måste våra nuvarande metoder för avel, uppfödning, träning och tävling analyseras och diskuteras på ett kritiskt konstruktivt sätt för att få fram kreativa idéer för framtiden.

Frågor till Ingvar Fredricson

Lotta Isberg, SLU: Det Du sade om fölen, att jämföra deras hoppförmåga med deras mammans. Mamman är med och springer. Vad jag förstår jämför domaren fölens rörelser med mammans. Kan man inte ha ett hinder där också?

Herr Ingvar Fredricson: Det är bra att Du tar upp frågan, därför att om Du hade varit på Elmia i år och tittat på årets bästa föl, så var det en hingst, en dressyrhingst. Det var inte några hopphästar som hade någon chans. Det var många som sade precis som Du, varför inte dela upp dem i två grupper, hopphäst- och dressyrhärsstamningar. Sedan tror jag inte att man kan hoppa över hindren om man inte har övat litet grand hemma, så man får nog ta en bit i taget. Jag kan berätta att vi har alltid gjort så, Jens och Peter, mina söner och jag, att när vi har fått ett föl, har vi alltid efter 4-5 dagar gått in bakom ett litet staket och hoppat ut med mamman och tittat på vad fölet gör. Redan då ser man att det är en fantas-

tisk skillnad, vissa har musikalitet, hoppar upp och hoppar ut som ingenting, vissa står och darrar i kroppen. Vissa slår i, en, två eller tre gånger, så man får en klar uppfattning att redan när de är nyfödda så finns den gen som vi avlar efter. För att visa det här med fölen så får man nog sätta det i system och pröva det litet grand så att det inte blir ett stort fiasko för nästa Elmia.

Anders Eriksson, Sparreholm: Som före detta aktiv på landslagsnivå har jag en fråga. Det spelar ju ingen roll egentligen hur många bra hästar man får fram om man inte kan skapa en förutsättning för de aktiva. Som landslagskusk i körning blev jag skyldig 150 000 kr ungefär när jag säger ja tack till min plats och likaså 115 000 för att vinna ett mästerskap. Finns det något sätt man kan skapa förutsättning för alla discipliner så att de aktiva verkligen kan satsa mot tävling och använda det här utmärkte hästmaterialet som vi ändå har i Sverige?

Herr Ingvar Fredricson: Det kan jag inte gå in på här för jag ville hålla mig på den smala biten, men jag håller med Dig om att det är väldigt svårt för de aktiva i ridsporten att klara sig. Det här är en verksamhet där de flesta förlorar pengar. Det är därför jag menar att det måste vara kul att förlora pengar och man måste ha en chans att vinna. Det måste vara litet bingo i det här, för att kunna få in riktigt med pengar. Det finns idag faktiskt de som får in pengar. De hästar som går på export är väldigt dyra. Det är mångmiljonbelopp det handlar om. Men de pengarna hamnar aldrig hos uppfödarna, utan hos dem som utbildar dem. Jag tror i framtiden att skall man få chans att få fler hästar kvar i Sverige, så måste man ha en joint-venture verksamhet mellan uppfödare och duktiga ryttare, så att man hjälps åt, delar på riskerna och delar på förtjänsterna. Jag skulle också vilja att vi hade obligatorisk tävling med hingstar, att ridsportförbundet gick ut och pratade med ägarna till de bästa hingstarna, knöt upp dem till svensk ridsport.

Forskning och utbildning

GÖRAN DALIN

Dekanus
Veterinärmedicinska Fakulteten, SLU
Uppsala

”Utveckling kräver kunskap” (Bo Dockered)

Då och nu

Då, under perioden 1915-45, när hästantalet i vårt land pendlade mellan 600 och 700 000, handlade det i första hand om skogs- och lantbrukets och försvarets behov av dragkraft. Dåtidens hästhållning dominerades av män, av bönder och militärer, som hade en yrkesmässig relation till hästen. Kunskapen om hästens skötsel gick i arv mellan generationerna och ytterligare kunskap inhämtades på lantbruksskolor eller inom armén. Staten hade ett stort intresse av en väl fungerande hästavel, både av försörjnings- och av beredskapsskäl.

Nu, och särskilt sedan 1970-talets början med den ökning från 70 000 till över 200 000 hästar som skett sedan dess, överväger sport- och fritidshästarna. Nu dominerar kvinnorna och inom hästhållningen återfinns få yrkesverksamma men många amatörer. Hästen har dessutom flyttat ”från landet in till staden”. Allt detta sammantaget har gjort att såväl ny kunskap efterfrågas som att nya grupper efterfrågar kunskap.

Under arbetet med 1991 års Hästutredning konstaterade man att ”det största enskilda problemet inom svensk hästhållning är bristen på kunskap”. Är detta påstående fortfarande aktuellt eller har en förändring ägt rum? Hur? Har ny kunskap tillkommit? Har nya vägar att sprida kunskap skapats? Denna översikt syftar till att ge några av svaren på dessa frågor.

Forskning för dagens hästhållning

Att hästhållningens praktik skall vila på en sund bas av forskning och utbildning är idag en självklarhet. Forskningsresultat har blivit en del av vår vardag; hur många reflekterar över att exempelvis användningen av transportsperma och förekomsten av doserade kurvor på travbanorna vilar på forskningsresultat som presenterats under de senaste 25 åren?

Hästforskningen har inte alltid varit så efterfrågad som idag. I slutet av 1970-talet var medelsbristen mycket svår och viljan att avsätta offentliga medel till hästforskningen minimal. I princip bedrevs hästforskning en-

bart vid SLU:s veterinärmedicinska fakultet och även där i ringa omfattning. Samtidigt fanns ett antal engagerade forskare på SLU, som visste att den som till sist skulle komma att drabbas av bristen på kunskap var just hästen. Om inte forskning och utbildning kunde hålla takt med den då ökande hästhållningen och möta de krav som nya djurhållnings- och användningssätt ställde var risken stor att svensk hästhållning skulle drabbas av gra- va djurskyddsproblem.

Forskarna tog kontakt med ledningen för AB Trav och Galopp (ATG), där man insåg att hästsporten stod inför en allvarlig djurskyddsdebatt om inget gjordes snabbt. Därför tillskapades år 1979 ATG:s forskningskommitté, som sedan dess årligen delat ut forskningsmedel söka i konkurrens, och som kommit att bli en av hästforskningens viktigaste forskningsfinansiärer.

Vilka är då hästforskningens aktörer? Delar man enkelt in dem i "utförare och beställare" kan man säga att till den förra gruppen hör framför allt SLU, SVA och någon eller några av landets större hästkliniker medan "beställarna" i första hand innefattar ATG, de centrala sport- och avelsorganisationerna samt företag inom försäkrings-, foder- och läkemedelsbranscherna. Allt givetvis för att förse de aktiva inom hästhållningen, veterinärer, rådgivare, professionella och amatörer med aktuell och korrekt kunskap.

Med tanke på Sveriges position som ett av Europas ledande hästsportländer, med det högsta antalet hästar per innevånare (Island undantaget) och med en omsättning inom sektorn på flera miljarder kronor satsas anmärkningsvärt små resurser på forskning. En nyligen gjord skattning av de resurser som SLU och SVA årligen lägger på detta område slutade på 8-10 miljoner kronor. Detta står i sin tur i kontrast till de endast 3-4 miljoner kronor, som organisationer och forskningsråd därutöver tillför området i årliga anslag.

Forskningens mål och innehåll

Det ligger i forskningens väsen att samtidigt som vi skaffar oss fördjupad kunskap inom redan etablerade verksamheter måste vi hålla en hög beredskap för nya och okända företeelser. Inte minst har den ökande internationella rörligheten ställt krav på vår beredskap inför nya smittor etc. Var tid har givetvis sitt perspektiv, och synen på hur hästen skall hållas och hanteras är beroende på verksamhetens krav. För bonden, som för livets nödortoft var beroende av hästens insats på åker och i skog, var det en nödvändighet att sköta hästen på allra bästa sätt. Dagens hästhållning handlar emellertid till allra största delen om fritid och sport, inte om livets nödortoft. Det gör att om möjligt ännu högre krav än förr kan ställas på hur vi sköter och använder hästen, särskilt då extrema krav på prestation ställs i samband med olika tävlingsverksamheter. Detta avspeglas också i djurskyddslagstiftningen.

En inventering av de nära sjuttioalet doktorsavhandlingar med hästanknytning som sedan 1930-talet lagts fram i Sverige visar att veterinärmedicinska frågeställningar dominerat hittills. Sedan åttiotalet har dock ett antal avhandlingar publicerats inom de husdjursvetenskapliga ämnesområdena, ett tydligt tecken på att hästfrågor återvunnit terräng inom SLU:s fakultet för jordbruk, landskapsplanering och trädgårdsbruk.

I skriften Svensk Hästforskning 1997/98, som utges av SLU, SVA och ATG i samverkan, redovisas 70 aktuella forskningsprojekt i Sverige, varav

- * 17 berör den friska hästen,
- * 32 berör den sjuka eller skadade hästen, och
- * 21 karaktäriseras som "avel, utfodring, miljö och övrigt".

Idag står begrepp som hållbarhet och prestation, eller hälsa och brukbarhet, samt djur-

skydd och säkerhet i fokus för det forsknings- och utvecklingsarbete som skall bidra till en framtida god svensk hästhållning. Inom vilka områden bedrivs då forskning? Några exempel;

- * avel och uppfödning (reproduktion, spermahantering, system för avelsvärdering, skötsel av avelsdjur och föl/unghäst m.m.),
- * skötsel och träning (etologi, utfodring, stallmiljö, banunderlag, arbetsfysiologi, biomekanik m.m.),
- * hälsa och sjukdom (förebyggande av skada och sjukdom, diagnostik, terapi m.m.), hållbarhet och prestation (viktiga avelsmål, metoder för att mäta egenskaperna, dopingkontroll m.m.), samt
- * människa och häst (samspel, utbildning, pedagogik, säkerhet m.m.).

Forskning för morgondagen

Behovet av forskning och utvecklingsarbete inom hästsektorn kommer inte att minska, snarare står det klart att vi med dagens resurser inte kan täcka de behov som den snabba utvecklingen givit upphov till.

Det känns angeläget att kritiskt granska dagens uppläggning av FoU-verksamheten för att ta avstamp in i 2000-talet. I en dansk inventering av hästforskningen i Europa, som publicerades 1996, konkluderas beträffande svensk hästforskning; "In ... Sweden ... the direction of horse research was largely determined by the interest of individual scientists, rather than being co-ordinated by the research institutions and universities. Furthermore, research funds generally came from a limited number of sources...". Även om detta var en situation som vi delade med andra framstående hästländer som Storbritannien och Tyskland var signalen tydlig. Från forskarhåll har man sökt motverka denna utveckling och därför byggt upp organ som syftar till en bättre samverkan mellan forskare vid olika

institutioner och med intressenter utanför dessa. En förbättrad samordning och resursutnyttjande är viktiga mål.

I detta sammanhang bör nämnas att Hästrikdagen 1998 i sin slutresolution anför att man "... beslutat föreslå regeringen ... att staten avsätter särskilda medel för forskningsinsatser på hästområdet för att möta behoven såväl vad gäller hästen som biologisk varelse som bruket av hästen och samspelet människa – häst – samhälle."

Forskningsinsatserna måste vara långsiktiga, uppfattas som relevanta och vara av hög vetenskaplig kvalitet. För att säkerställa detta krävs en förbättrad samordning och dialog mellan forskarna å ena sidan och näringsliv, hästhållningens organisationer och de aktiva å andra sidan. Under Hästrikdagen 1998 framlades en skiss till en organisation för samråd och stöd till hästforskning i Sverige. En Hästnäringens forskningsfond (bildad av näringens och sporternas organisationer m.fl.) skulle svara för stödet till forskningen enligt beslut i ett Hästnäringens forskningsråd, som i sin tur tillsammans med forskarna skulle samråda med näring, sport och aktiva i Hästnäringens forskningsforum. Forskarna ser fram emot att den skissade organisationen snart skall vara verklighet.

Utbildning för många olika behov

Ansvarsfull djurhållning där man sätter djurens välbefinnande i centrum brukar i hästsammanhang gå under benämningen "horsemanship", ett ord som saknar en bra svensk översättning och numera är ett etablerat begrepp. Horsemanship står för kunskap och gott omdöme vid hantering av hästar och för en attityd, där hästens välbefinnande sätts i centrum.

Aktuell och korrekt kunskap måste kunna spridas till alla som på ett eller annat sätt har ansvar för hästar. Och de är många! Proble-

mets vidd inses kanske lättast genom följande exempel; för att nå dem som svarar för skötseln av landets 440 000 mjölkkor behövs kontakt med cirka 14 000 mjölkbönder. För att nå dem som sköter landets cirka 220 000 hästar behövs kontakt med över 200 000 "hästägare". En monumental uppgift kan tyckas, men det rör sig om en grupp som är mycket kunskapstörstande, och som söker och tacksam tar emot den kunskap som erbjuds i tidsskrifter, facklitteratur och vid kurser av olika slag.

De aktiva inom hästhållningen är emellertid en mycket heterogen krets människor, en blandning av företrädesvis amatörer, men med en växande andel yrkesverksamma. De allra flesta har hästen som ett viktigt fritidsintresse. Beroende på ålder och bakgrund har de väldigt varierande grundutbildning och erfarenhet av djurhållning. Till detta kommer också de olika verksamhetsgrenarnas krav på utbildning riktad mot avel, ridsport, trav- och galoppsport etc.

För att möta alla dessa olika utbildningsbehov krävs insatser både av hästhållningens organisationer och av de offentliga utbildningsanordnarna, inom gymnasieskolan och på högskolenivå.

Organisationerna

Svenska Ridsportförbundet (SvRF) har sedan lång tid en välutvecklad och omfattande utbildningsverksamhet, som inkluderar utbildningsinsatser lokalt på ridskola eller i ryttaförening, regionalt genom förbundets distrikt och på nationell nivå framför allt vid Ridskolan Strömsholm. SvRF svarar för utbildning och kvalitetssäkring bland annat för ridskolechefer, ridinstruktörer och ungdomsledare inom breddsporten, men också för funktionärer och för tränare inom de olika disciplinerna.

Svenska Travsportens Centralförbund (STC) har under senare år satsat alltmer på utbild-

ningsinsatser, dels för lärlingar och tränare på olika nivåer, dels på ungdomsverksamhet inom travet. Riksanläggningen på Wången är den nationella knutpunkten för STC:s utbildningssatsningar.

Svenska Galoppsportens Centralförbund (SGC) driver utbildning av lärlingar och tränare, som delvis också är förlagd till Wången.

Sportorganisationerna har en etablerad utbildningssamverkan genom Hästsportens Folkhögskola (förlagd till Strömsholm och Wången), genom Nationella Stiftelsen för Hästhållningens främjande och i Hästhållningens Yrkesnämnd. De är också engagerade i gymnasial och postgymnasial utbildning.

Avelsorganisationerna är andra viktiga utbildningsgivare, så ger exempelvis Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Hästen (ASVH) och Avelsföreningen för Svenska Varmblodiga Travhästen (ASVT) kurser för uppfödare och andra inom avelsverksamheten.

Gymnasium och högskola

Gymnasieskolan erbjuder ett varierat utbud av program med hästanknytning. Idrottsgymnasier med riksintag finns för hoppning, dressyr, fälttävlan och trav. Ett trettiotal av landets naturbruksgymnasier driver utbildning med häst. Till detta kommer lokala tillval med hästanknytning som finns vid ett antal av landets gymnasier.

Hovslagarutbildning finns bland annat vid Hovslagarskolan i Skara.

Försöksverksamheten med Kvalificerad Yrkes- (KY-)utbildning vid Biologiska Yrkeshögskolan i Skara (BYS) innefattar kursen "Företagande med häst". Utbildningen är tvåårig och har två olika inriktningar, hovslageri respektive landsbygdsföretagande, där det första året är gemensamt. Även år två omfattar vissa gemensamma kurser för de båda inriktningarna. I utbildningen ingår projektarbeten i samband med lärande på arbetsplats

som integreras schemamässigt under hela studietiden.

Vid SLU finns flera högskoleutbildningar med betydande anknytning till hästhållningen. Bland dessa ingår givetvis veterinär-, agronom- och lantmästarutbildningarna. Det senaste tillskottet, hippologprogrammet, är värt en särskild kommentar, då denna utbildning tillkom på initiativ från hästnäringen.

”Hästvett och vetenskap”

Rubriken sammanfattar hippologutbildningens grundidé. Första intagningen till denna utbildning, som leder till hippologisk högskoleexamen, skedde 1994 efter en rekordsnabb planeringsfas och som ett direkt svar på hästnäringens uttalade behov av en hippologisk utbildning på högskolenivå. SLU är huvudman för utbildningen som samfinansieras av stat och hästnäring. Utbildningen är både teoretisk och praktisk, där hästens biologi och användning står i centrum för första årets studier, som är förlagda till Flyinge. Under andra året sker en uppdelning i inriktning mot stallchef (Flyinge), ridlärare (Strömsholm) eller trav och galopp (Wången).

Studenterna på hippologutbildningen antas efter särskilda antagningsprov, som bland annat syftar till att säkerställa en tillräcklig förmåga i ridning eller körning, så att de kan tillgodogöra sig de praktiska delarna av utbildningen.

Hippologutbildningen är internationellt sett unik. Kvaliteten på utbildningens teoretiska och praktiska delar säkerställs dels genom aktivt deltagande av forskare vid SLU, dels genom de högt kvalificerade lärare och instruktörer som är knutna till riksanslagningarna. En fortlöpande kvalitetskontroll utövas också av sportorganisationerna genom av dessa utsedda utbildningsråd, som regelbundet utvärderar utbildningens innehåll och resultat.

De studenter som hittills utexaminerats har fått arbete inom många olika områden av

hästhållningen, framför allt som ridlärare och stallchefer.

Fort- och vidareutbildning, information och rådgivning

Även om utbildningsåtgångarna som framgått varit betydande under senare år råder fortfarande en besvärande brist på välutbildade människor med djupare kompetens inom flera olika fält. Med tiden kommer en del av problemen att rätta till sig ”med automatik”, som en direkt följd just av de satsningar som gjorts. Men innan dess gäller det för hästnäringen att öka sin egen kompetens genom att aktivt rekrytera personal med kvalificerat kunnande, exempelvis personer med högre utbildning inom genetik, utfodring och vård, veterinärmedicin, etc. Detta är viktigt inte minst för att säkerställa att fort- och vidareutbildning, information och rådgivning till avnämarna håller den nivå och kvalitet som man har rätt att förvänta sig.

Samtidigt är det väsentligt att erbjuda de redan yrkesverksamma fort- och vidareutbildning som ger dem möjlighet att utveckla sitt kunnande och följa med den utveckling som sker. Detta sker nu i nära samverkan mellan näringsliv och utbildningsgivare och fort- och vidareutbildningskurser pågår inom flera olika områden. Klart är emellertid att många områden ännu ej är täckta, vilket inte är bra i ett läge när man kan tvingas konkurrera om anställningar med yngre och mer välutbildade kolleger.

Kunskap och samverkan – nyckelfaktorer för framgång

Att ”utveckling kräver kunskap” är inte svårt att hålla med om. Men, och det är viktigt, även om vi återfinner hästen inom många olika verksamhetsområden, så är hästen i princip densamma. Skillnaderna kan förefalla sto-

ra mellan en Shetlandspionny och en Shirehäst eller mellan en travare och en ridhäst, det är likafullt samma djurslag, med samma grundläggande behov av skötsel och vård. Därför är det oerhört uppmuntrande att se hur de olika organisationerna inom svensk hästhållning kommit att samarbeta mer och mer, och då inte minst kring forsknings- och utbildningsfrågor.

Tillkomsten av Hästhållningens Yrkesnämnd (HYN) 1988 och dess verksamhet sedan dess, med initiativ till yrkesdiplom m.m., liksom bildandet 1992 av Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande (NS), med stöd och utveckling av utbildningsverksamheten vid riksanslagningarna som en av sina väsentliga uppgifter, har haft avgörande betydelse för att svensk hästhållning skall bli en del av "kunskapssamhället". Och då handlar det inte enbart om att stödja utveckling och spridning av ny kunskap, utan i minst lika hög grad om att säkra att den "gamla" kunskap som utvecklats och gått i arv mellan generationerna inte går förlorad, utan säkras för framtiden.

"Hippocampus"

Avslutningsvis, en blick mot framtiden; SLU och SVA driver sedan en tid en framtidsstudie – "Hippocampus" – som syftar till att beskriva den akademiska forskningens och utbildningens roll i morgondagens hästhållning.

Idén är att i nära samverkan och med kraftfullt stöd från hästnäringen etablera ett kvalificerat forsknings- och kunskapscentrum för hästfrågor på den redan existerande basen vid SLU och SVA i Uppsala.

Informationsinsatser tillgängliga på IT, regelbundna seminarier på hög nivå som kan tas hem på video och hippologseminarier på riksanslagningarna är några sätt för "Hippocampus" att snabbt få ut information och ny kunskap. Regelbundna kvalificerade fortbildningskurser för yrkesverksamma med utnyttjande av modern distanspedagogik skall ytterligare bidra till att ny kunskap snabbt kan nå ut till avnämarna. Och, sist men inte minst, skall "Hippocampus" vara den plats där forskarna långsiktigt och med tillräckliga resurser kan arbeta med att ta fram ny kunskap av betydelse för svensk hästhållning, med hästen i centrum!

Diskussion

Lars-Åke Johansson, Ryasjö, Sexdrega: Går det att leva på hästen? Jag är yrkeskusk och har levt på det i 35 år. Jag har inte gjort någonting annat än kört med häst. Det är väl många som rynkar på näsan lite, har du inte kommit längre? Men det har gett mig oerhört mycket. Det är väldigt intressant att se alla dessa människor framför sig som representerar olika grenar i hästeriet. Jag älskar kallblodshästar, men jag tycker om alla hästar. På min gårds skylt står det "Hästen i centrum" och det är min affärsidé, för jag håller på med inkörning som det huvudsakliga yrket, inkörning av alla hästraser. Vi rider in en del också, det sköter min mellersta dotter om. Vi har också ett mindre småskaligt jord- och skogsbruk där vi bedriver avel med nordsvenska hästar, samt hingsthållning. Vi har utbildning, kortkurser och tillsammans med Naturbruksgymnasiet i Svenljunga har vi dragit upp riktlinjer för körutbildning, så jag är en entreprenör i Svenljunga när det gäller körningen. Jag är även ute och håller föredrag och kurser. Folk ute i bygderna tror inte att kallblodshästen är något förlegat. Men jag måste säga att i det området där jag bor, 3 mil söder om Borås, så är kallblodshästen den ras som det finns mest aktivitet kring. Vi har faktiskt 500 startande i landet i dag i brukskörning.

Vad jag vill förmedla är att det går att livnära sig på hästeriet. Det ligger ju till så här att hur duktig man än må vara att rida och köra hemma i paddocken så kan man aldrig livnära sig på att vara duktig, för när måndagen kommer, pengarna måste fram, det är den bistra sanningen. Vi har tagit upp ett program när det gäller inkörning av hästar. Det har vuxit så att vi håller på att blir begravnings av hästar. Vi har kundkrets ända från Arvidsjaur

och ner till Skåne. När det gäller skogskörningen så körs det väldigt mycket, flera tusen hektar drivs med häst. Jag har en kollega som på 8 år har kört in 1,8 miljoner med sin grip-lastarvagn. Det finns en omfattande kunskap ute i bygderna förankrad kring kallblodshästen. Jag vurmar för att satsa på ett bredare program när det gäller att utbilda ungdomarna. Vi pratar om att vi får inte killarna att vara intresserade av hästar, men jag har faktiskt lyckats med konsten. Min måg, som inte hade något intresse för körning, eller över huvud taget hästar, han är frisör, sedan han fick vara med mig och köra praktiskt, utträtta något arbete med hästarna så blev han väldigt intresserad.

Vi har dålig kunskap idag om körning i Sverige och hanterandet av häst. Där ligger vi långt efter. Vår landsbygd står inför stora förändringar, med mycket nedläggelse. Då kommer vi in på bevarandevärden, biologisk mångfald, stenmurar, åkerholmar etc. Men vad som glöms, det är ju vi människor. Människan är också en resurs, det är mångfald vi måste ta vara på. Hur bra hästar vi än har, så hjälper det inte när vi inte kan hantera dem. Det är som man köper en gitarr och hänger upp på väggen. Kan man inte spela på den, så hjälper det inte. Hästen är ett instrument och det gäller att vi har rätt ackord för att få ut någonting av det.

Förhoppningsvis kan vi få med hästen inom EU, i olika tappningar, men jag skulle också vilja göra någonting med ekologisk balans på en liten gård. Man kan bedriva en liten gård på 100 ha endast med häst, utan något diesel, är inte det ekologiskt? Jag är ute mycket och reser. Ett hänleende på läpparna har man ju fått många gånger när man "snackar"

så här, men de senaste 10 åren är det lättare. Den gård som jag bedriver, ursäkta jagformen, det är inte för att berömma mig själv. Vi kör ut allt virke med hästar. Vi har då inte på något vis några mängder virke men vi kommer upp i 1 000 kubikmeter allt emellanåt, och sedan sköter vi allt jordbruksarbete. I kurserna tar vi in det här med balansering med hästen, hästen i rätt form. För att elakt sagt så får jag också mycket elever hem, ingen nämnd och ingen glömd, till och med äldre elever som gått på den högre skolan kan inte få hästen att gå i rätt form när man kör, t.ex. kanske när man kuper potatisen eller något liknande. För att få hästen att arbeta riktigt och få en hållbar och härlig häst i framtiden, måste vi ha någon som kan spela på instrumentet.

Jordbruksminister Margareta Winberg: Jag tycker att det är ett mycket bra initiativ att ha en särskild konferens om hästen. Jag vet genom mina medarbetare att det har varit en intressant dag och jag ser också fram emot att få ta del av dokumentationen.

Äntligen, skulle jag kunna säga, så händer det någonting på det här området som är både politiskt och publikt. Jag försökte nämligen redan som ny och ung riksdagsledamot i början av 1980-talet att intressera dåvarande jordbruksministern Svante Lundqvist för hästen. Det var många fnysningar och småskratt när jag tog upp hästen som ett alternativ, inte bara till traktorn utan till vissa skogsmaskiner. Så småningom kom det en rapport från Garpenberg som faktiskt visade att hästens produktivitet i vissa situationer var stor jämfört med vissa skogsmaskiner. Men det hjälpte inte, jag fick inte göra något på hästområdet då. Desto roligare är det nu. Nu händer det någonting och jag får vara delaktig i detta.

Man kan fundera mycket på vilken roll hästen skall spela. Jag skulle vilja sätta in hästen som en slags brygga mellan land och stad. Vi har ju en väldig diskussion i Sverige och inom EU som handlar om vår landsbygd och dess

utveckling eller snarare avveckling. Hur skall vi kunna motverka detta? Hur skall vi kunna sätta in motkrafter så att människor vill och kan bo, leva och arbeta på landsbygden? Jag tror att hästen kan vara en del i det arbetet. Landsbygden betyder någonting, inte enbart för dem som just nu råkar bo där, utan för hela befolkningen, men på lite olika sätt.

Skulle man be en vanlig person att beskriva vad "landet" är så skulle han eller hon tala om det som är vackert och fint; de betande djuren, de öppna markerna, färgerna och sådana saker. Det är ju någonting som vi som tillbringar mycket tid i städerna ändå vill ha, den lilla stund, eller den längre eller kortare tid, som vi tillbringar på landet. Det handlar om miljön, det handlar om den biologiska mångfalden, om luften och vattnet men också om sceneriet. Vi har nog ganska klart för oss vad vi vill se under vår fritid eller vår semester.

Att hålla landsbygden levande, vacker och tilltalande blir därmed en tjänst eller en produkt vid sidan av de andra produkterna som landsbygden ger oss. Hittills har det mest handlat om att landsbygden dvs. jordbruket ger oss mat, som naturligtvis är det viktigaste. Men i en situation där vi producerar alldeles för mycket mat, måste vi hitta fler ben att stå på för dem som bor på landet, för jordbrukare men också andra som bor där. Att då betrakta dessa saker som vi önskar som en tjänst är väldigt viktigt. Vi tankar livskraft, åtminstone en liten del av vårt år, just på landet. Vi kan inte tro att denna livskraft, detta tankande, kan vara gratis i framtiden. Vi måste vara beredda att betala för det.

I en framtidsvision ser jag att hästen tillsammans med andra djur, kommer att kunna spela en viktig och betydelsefull roll. Vi pratar mycket om de andra djuren, om korna, om grisarna osv. men kanske inte lika mycket om hästarna, i varje fall inte i den officiella politiska debatten. På 30 år har antalet hästar ökat från knappt 30 000 till runt 220 000 i hela landet.

När vi har semester vill vi inrikta oss på upplevelser. Det är ett nytt konsumtionsmönster, ett nytt drag i vad vi vill lägga våra pengar på när vi är lediga. Vi vill uppleva saker, göra saker i stället för att som vi har gjort tidigare konsumera "grejer". Nu är det tjänster och upplevelser som vi vill köpa. Då är hästen ett naturligt inslag, en ny attraktion. För några år sedan fanns det turer med islandshästar bara i Vendel i Uppland och på en handfull ytterligare platser i landet. Om man idag går in i telefonkatalogen så ser man att bara runt Stockholm, finns det ett 20-tal arrangörer av turridning på Islandshäst. Turridning har ju blivit en annorlunda upplevelse som man gärna gör. Det kan man göra tillsammans med sina arbetskamrater i stället för att ha fest, det kan man göra när man har möhippa. Eller så kan man få en sådan ridtur i present när man fyller år.

Det finns många andra turistsatsningar där hästen har spelat och spelar en central roll. Inom EU talar vi mycket om att jordbruket måste få flera ben att stå på. Det kallas diversifiering. Då är hästen ett naturligt inslag. Turridning är ett exempel och jag är övertygad om att det kan finnas fler exempel på aktiviteter som anknyter till hästen och som kan utgöra en delinkomst för våra jordbrukare. Vi vet att vart femte lantbruk har minst en häst.

Vi vet också att hästen redan idag spelar en viktig ekonomisk roll inom jordbruket. Den anses vara lantbrukets femte största inkomstkälla. Men hästen är också foderkonsument. Det foder som hästarna behöver upptar en åkerareal som är dubbelt så stor som Gotlands åkerareal.

Intäkterna från hästnäringen uppgår till drygt 1 miljard kr per år för jordbruket. Tittar man på den sammantagna intäktssidan för hästnäringen är det betydligt större pengar. Siffran jag har är ca 15 miljarder. Runt 17 000 människor är helt eller delvis beroende av hästar för sin försörjning. Vadhållningen har stor betydelse för detta förstås, trav och galoppbanorna med kringverksamhet, restau-

ranger och annat sysselsätter ett stort antal människor. Över 1 miljon människor, framför allt män, men en och annan kvinna, intresserar sig för travsport. Skulle man generalisera litet grovt så skulle man nästan kunna påstå att män är intresserade av trav och kvinnor av hästar.

Det finns kanske inte någon grupp som hästen är så viktig för som för unga kvinnor och för flickor. Jag har två döttrar, och alla som har döttrar vet vad som sitter på väggarna under en viss period i deras liv. Det är älsklingshästen som finns där! Ridningen har för dagens unga, framför allt kvinnor och flickor blivit ett sätt att umgås, att utvecklas och att lära sig att ta ansvar för någon annan. I mycket har det blivit ett område där flickor inte behöver konkurrera med pojkar. Fyra av fem som rider är flickor eller kvinnor. Som jämställdhetsminister, om jag nu får byta stol ett tag, så kan jag inte låta bli att fascineras över tanken att ridsporten är den enda tävlingsgren där män och kvinnor, ston, hingstar och vallacker tävlar i samma tävlingar och på samma villkor.

Ridsport är en stor sport i Sverige det vet vi. 400 000 människor rider regelbundet. Bor man i storstan så kan man på bara ett par kilometers håll hitta en ridskola. Om man i Stockholm utgår t.ex. från Sergels torg skulle jag vilja påstå att det finns nog inget djur, om man undantar sällskapsdjuren, som är så väl rotat både i staden och på landet som hästen är. Därför kan det vara den här bryggan mellan stad och land som vi behöver i en situation där landsbygden avfolkas. Många, dock inte alla, stadsbor inser inte detta samband och inser inte beroendet mellan stad och land. Därför är de inte villiga och beredda att fortsättningsvis betala för att också landsbygden skall leva. Då kan hästen vara en bra brygga mellan stad och land.

Vi går över till att se på hästen ur ett EUperspektiv. Visst är hästar ersättningsgrundande i flera sammanhang, både inom ramen för miljöprogrammet och det kommande

landsbygdsprogrammet, för bevarande av betesmarkernas biologiska mångfald osv. Då ersätts ju skötseln av betesmarkerna oberoende om hästar eller andra betesdjur står för betet. Vad gäller vallstödet så är större delen av den svenska vallarealen ersättningsberättigad även för hästhållning. Ett annat exempel är utbildnings- och informationsinsatser om hästrasernas situation och hotet mot våra raser. Där får rasföreningarna redan i dagsläget ersättning. Jag vet att det finns synpunkter på att Gotlandsruss, Nordsvensk brukshäst och Svensk Ardenner skall kunna vara berättigade till miljöersättning p.g.a. sin hotstatus. Det är inte så idag, men jordbruksverket har i uppdrag att hålla noga reda på detta och se hur utvecklingen blir. För det tredje kan ett företag med hästinriktning få investeringsstöd och även startstödet i det nya kommande landsbygdsprogrammet kan utgå till lantbruksföretag med hästinriktning. Så man kan väl ändå säga att det har hänt litet grand sedan 1983 när jag viskade i Svante Lundqvists öra – även om det som har hänt inte varit föremål för någon offentlig och publik debatt.

Jag hoppas att med den här konferensen som avstamp få till stånd en mera offentlig och publik debatt, för jag tror att alla skulle tjäna på det. Alla eller många skulle uppskatta det eftersom så många är intresserade av detta djur.

Vi har inlett ett arbete på departementet som gäller hästen, ett arbete som jag har längtat efter länge. Nu sätter vi igång att ta fram direktiv till en utredning vars syfte skall vara att ta fram en svensk hästpolitik, för det har vi inte. Utredningen skall leda till en sammanhållen svensk hästpolitik. När vi åkte hit i bilen satt vi och skojade om vad utredningen skulle kunna heta. Jag tror att ni är på gott humör så jag tror att ni tål att höra några förslag t.ex. "EU ur hästens perspektiv", "Svensk hästhandel i EU", eller "Full fart framåt utan skyggglappar". Vi får väl se. Ni är välkomna att lämna förslag till en rolig rubrik till en sådan utred-

ning. Jag hoppas att den utredningen kan arbeta på ett sådant sätt att vi senast under vårt ordförandeskap i EU 2001 som, antar jag, ett av de första länderna kan presentera en svensk hästpolitik. Det skall bli ett stort nöje att göra det. Och vi har också diskuterat att under vårt svenska ordförandeskap försöka ha en internationell hästkongress.

Örjan Öberg, Vallentuna: Jag arbetar med hästuppfödning och rådgivning till ridskolor och hästägare i Stockholmsområdet och har dessutom jordbruk. Hästuppfödning är väldigt långsiktigt. Idag har jag en del kunder som importerar hästar från Estland. Jag vill veta hur jordbruksministern ser på kommande östutvidgning av EU och hur det kommer att påverka jordbruket och hästhållningen?

Sekreterare Per Wilund, Uppsala: Många hästmänniskor känner igen mig sedan jag tävlade i fälttävlan. Nu representerar jag B-tränarnas riksförbund och jag har gått över till trav på gamla dagar. Det finns 6814 B-tränare i landet som har licens och 392 A-tränare. Vad representerar vi? Jo, vi B-tränare har 65,5 procent av alla starthästar som springer på travet i Sverige eller 14 950 hästar i träning.

Nu är det så fantastiskt att den här organisationen, B-tränarnas riksförbund, har en enorm potential att kunna ta till sig fler hästar för träning, men det får vi inte. (Björn Rosengren sade någonting roligt om Norge, kommer ni ihåg det? STC, är för oss B-tränare Norge.) Vi är inte valbara som B-tränare i travsällskapet enligt paragraf 7. Vi får inte sitta med inom travet och vara med och aktivt påverka på demokratiska villkor. Vi vill vara med men stadgarna förbjuder oss det idag. Dessutom så finns det en potential här som man inte riktigt tänker på. Vi kan träna hästar lite billigare åt hästägarna, men det får vi inte. Vi får inte träna icke ägd häst. Vi får träna egna och delägda hästar men inte åt någon kompis. Tänk om vi kunde få en häst till per B-tränare, då skulle aveln kunna producera 14 000 hästar

till. Det är tre års avelsarbete. Potentialen att öka antalet hästar i Sverige kan ligga hos oss B-tränare.

Nu skulle jag vara positiv idag men jag kan inte låta bli att vara lite negativ. När vi B-tränare tränar en häst för att starta i trav så får vi ett unghästbidrag. Det får A-tränarna också, men A-tränarna får mycket mer för samma prestation. Det här försöker vi ändra på, men det är väldigt svårt. Vi tycker att vi är lika värda den unghästpremie som A-tränarna får. (Att vi inte får samma prispengar vid travlopp, när vi tränar egna hästar, som A-tränarna det är också en liten orättvisa.) Vad jag skulle önska är att regeringen och finansdepartementet tittar lite på den här demokratiska situationen.

Universitetslektor Catarina Svala: Jag kommer från SLU i Alnarp. Den där utredningen, Svensk Hästpolitik, låter jättespännande. Jag undrar lite om inriktningen på den, om det gäller enbart ur ett jordbruksperspektiv eller ur ett samhällsperspektiv? Jag har hört här idag att hästen anses vara en betydelsefull länk mellan stad och land. Den äter och skiter jordbruksprodukter medan de flesta som utnyttjar den har sin näring i stan även om de bor tillsammans med sina hästar i kransområdet. Mitt forskningsområde som vi kallar "Hästen i landskapet", där har vi tittat bl.a. på hur kommunerna hanterar hästfrågorna och det är väldigt splittrat.

Låt mig ge ett litet exempel. Roland Nilsson från Flyinge och vi har ett litet samarbete i södra Sverige mellan Flyinges, Lunds och Eslövs kommuner. I det sammanhanget presenterade Eslövs stadsarkitekt, som var väldigt stolt, att de hade sett över trafiksituationen med vägar, gång- och cykelleder i Flyinge samhälle. Döm om vår förvåning, de hade glömt ridvägarna! Det var ingen som hade frågat efter det. Det tycker jag är alldeles underbart i Sverige och det här var 1998! Kommer de frågorna med sett ur ett samhällsperspektiv?

Jordbruksminister Margareta Winberg: Den första frågan är enormt stor. Hur kommer hästen in i ett utvidgningsperspektiv och hur påverkas vi av detta? Det är för dagen omöjligt att besvara hela frågan om utvidgningen av EU. Alla säger sig vilja verka för en utvidgning, i varje fall när de talar offentligt, men hamnar då på kollisionskurs med nuvarande jordbrukspolitik. En utvidgning är omöjlig om man inte tar in de nya länderna på helt andra villkor än nuvarande EU-länder. Det är en möjlighet och det diskuteras också väldigt internt men inte offentligt. Det är inte heller någonting som vi egentligen talar med ansökarländerna om.

Det här är en stor konflikt om man ser till helheten att nuvarande jordbrukspolitik inte rymmer nya länder därför att kostnaden blir för stor. Man kan få in dem på helt andra villkor, eller man kan höja medlemsavgifterna för länderna, eller man kan förändra jordbrukspolitiken. Det sista har visat sig vara näst intill omöjligt. Att betala mer för medlemskapet kan inte vara någon populär väg att gå och då återstår, som jag ser det, att de kommer in på andra villkor än nuvarande länder. Detta är någonting som det inte talas särskilt högt om. Tyvärr, för jag tycker att det är själva nyckeln till utvidgningen som ligger här. Det är en konflikt som måste lösas på något sätt.

Om det nu löses och vi får in de nya länderna då kan man heller inte säga på vilket sätt vi påverkas eftersom vi inte vet hur vi skall lösa det. Beroende på hur vi löser frågan om stödet till deras jordbruk så påverkas vi på det ena eller andra sättet. Därför är det också omöjligt att nu svara på det. Nu ingår inte hästen i den gemensamma jordbrukspolitiken så det är möjligt att hästarna inte påverkas särskilt mycket. Naturligtvis kan det bli lättare att importera hästar från t. ex. Estland, som det här var frågan om, eftersom de nya länderna kommer att ingå i den gemensamma marknaden med fri rörlighet också för djur. Jag har inget bättre svar att ge på den frågan.

Fråga två handlade om A och B-tränare. Jag kan bara säga att jag har skrivit upp vad Du

har sagt och skall gärna ta med mig det tillbaka och se om det passar in i utredningen vi skall göra, eller om den istället passar i ett prat med finansdepartementet. Det är också någonting som de ansvariga för travsporten får ta åt sig och försöka att hjälpa till att lösa.

Tredje frågan handlade om inriktning på utredningen. Ja, det skall inte vara enbart en jordbrukspolitisk utredning utan ett bredare perspektiv. Hur brett är jag inte beredd att säga idag men det skall vara ett ganska generellt samlat perspektiv. Det framgick också av vad jag sade, att det rör mer än den ganska snäva jordbrukssektorn. Det rör landsbygden i sin helhet, men det rör också det som är staden, så ett större perspektiv än enbart jordbruksperspektivet.

Hodder Stjärnsvärd: Det talades om våra uppfödare och om antalet hästar och mycket har varit positivt eftersom vi nu har omkring 220 000 hästar i landet. Men om vi lyssnade på Ingvar Fredricson och Jan Philipsson, så sade Jan Philipsson bl. a. att antalet betäckta ston har minskat ganska drastiskt. Ingvar Fredricson sade att uppfödarna är nere i en baisse. Det är inte så roligt längre att vara uppfödare. Han ville att det skulle vara roligt att förlora pengar osv. Det är mycket bra i och för sig att vi har ett antal ideella uppfödare, men jag tror att idealismen minskar så sakteliga. Uppfödarna känner svårigheten och det är där krisen är.

Jag vill slå ett litet slag för våra uppfödare, för det är roligt med det stora antalet hästar och ryttare och att det är en folksport, men allting beror på uppfödarna och antalet ston som föder föl. Den jordbrukspolitik som vi har hört om här talar om att det så småningom skall göras ett hästprogram och vi är utomordentligt glada för att man försöker få ihop det hela. Jag vill bara säga att uppfödarna måste känna att det lönar sig att föda upp goda hästar. Jag talar nu framför allt om halvblodshästar. Det är helt enkelt på dem det beror och där måste kraftsamlingen sättas in.

Herr Birger Håstadius: Det var lite bekymmersamma siffror som Jan Philipsson redovisade. De 220 000 hästar som vi har idag beror på den stam som utvecklades för åtta till nio år sedan, då vi hade mycket högre antal betäckningar och fölningar. Antalet betäckta ston som finns idag innebär att vi är på väg ner mot en svacka igen. Förutsättningarna idag för att driva avel och uppfödning är, som Hodder Stjärnsvärd framhåller, oerhört bekymmersamma. Problemet är, att om vi förlorar det intresse som byggdes upp i början av 1980-talet, så tror jag att det blir svårt att komma igen och hålla uppe den uppnådda kompetensen utan det stöd som diskuterades här för bl. a. aveln.

I Sverige hjälpte man till på 1920-30-talen att bygga upp den stam som vi nu har på halvblodssidan. Det är oerhört intressant att höra att det skall bli en övergripande hästutredning då de här frågorna kommer att beröras. Jag skulle vilja understryka en sak. Man kan inte låta bli att reagera beträffande den problematik som vi har i vårt samhälle idag med avflyttning från landsbygden. Det är naturligt, därför att man har ingen koppling till att bo ute på landsbygden. I Finland, Irland, flera andra länder och även i Sverige har vi strålande exempel på hur s. k. hästcentra binder folk kvar på landsbygden. I de vackra hemtrakterna kan man se betesmarker och vackra staket kring gårdar som sysslar med exempelvis trav men även på andra områden i Mellansverige.

I Skåne har vi ett hästcentrum, Flyinge, där man har de speciella lätta jordarna som inte förstör hästarna när de rör sig.

Det finns ett intresse för familjer att flytta ut på landsbygden och det är det jag vill komma till; hästens betydelse för landskapsutvecklingen är oerhört värdefull.

De hästmarker som idag drabbas av nedläggningarna är utomordentliga marker för våra hästar och hästcentra. Jag kan inte låta bli att framföra hur imponerad man blir när man kommer till Normandie eller Irland och ser vad man gör där.

Herr Göran Dalin: Jag känner att jag måste på något sätt protestera lite grand mot den här talmagin kring antalet hästar. Det är viktigare vad vi gör med hästarna och vad hästarna gör. Jag vill hävda att det finns ett betydande antal hästar i landet som går omkring och gör ingenting ute på de marker som nu nämndes. För mig som bor mellan Stockholm och Uppsala så är det inte roligt att se hästar som faktiskt inte sysselsätts. De föder inga föl. De rids inte så långt jag kan se. De leds in och ut ur ett stall av en hästägare som inbillar sig att när man åker till jobbet så börjar de att springa runt. De fungerar ungefär som världens dyraste vindflöjlar. De står alltid med "rumpan" mot det håll från vilket regnet kommer.

Vi talar om kvalitetshästar och kvalitet i sporten och vi talar om kvaliteten i bruksverksamheten. Låt oss då se efter hur många hästar vi behöver för att bedriva den avel som krävs för att kunna bedriva den sport och den bruksverksamhet som krävs.

Det finns en fråga som jag tycker är viktig. Skall hästen användas för att hålla Sverige öppet eller är det andra djur som lämpar sig bättre för det?

Herr Göte Bertilsson: Vi har hört en hel del idag om hästen i Sverige och i olika länder. Vi lär vara Europas hästtätaste land näst Island. Vi har också den mest demokratiska fördelningen i Europa, där hästen är bäst förankrad ute i bygderna. Det är någonting att ta vara på. Vi har diskuterat relationerna till omvärlden och hört om stora satsningar på andra håll, som kanske kan ses som en konkurrens till vår avel. Kan vi hävda oss eller blir vi överkörda av dem? Det är en aspekt.

En annan är att hästen också är en resurs för hela EU. Att utveckla en produktion som är jordbruksbunden, engagera marker och jordbruksprodukter, som inte leder till överskott utan leder till upplevelser som folk vill ha är oerhört positivt i stor skala. Finns det någon medveten diskussion i regeringssammanhang om detta eller är det mera passivt

som t. ex. att det investeringsstöd som finns används också till hästföretag i stor utsträckning? Sedan kan man hoppas att det går fort med utredningen och att den inte blir liggande för länge.

Jordbruksminister Margareta Wiberg: Det måste löna sig att föda upp hästar, det skall vi titta på. Går det att hantera? Det har också hänvisats till andra länder, till EU-stöd från Bryssel och till länder med hästuppfödning och hästcentra. Det är just det vi skall titta på. Vilka möjligheter finns det? Kan vi se på det på ett annat vis?

Det är en annan situation i Sverige nu, då vi skall utveckla en diversifiering av landsbygden. Hur gör andra länder? Kan vi lära oss någonting? Vi kan säkert lära från andra länder. Det är naturligtvis också sådant som skall studeras i denna utredning, för att se om vi kan ta till oss något, inte bara lära utan också implementera i Sverige.

Oron för avflyttningen! Ja, jag känner också en djup oro för avflyttningen från landsbygden samtidigt som jag känner att ibland blir polariseringen väldigt stor. Vi har en växande befolkning i våra storstäder, inte minst i Stockholm, som inte har någon förståelse för att det kostar att hålla landsbygden vid liv och att vi som skattebetalare måste vara beredda att ta den kostnaden. Jag menar att hästen kan fungera som ett brobygge.

Om hästar inte har någonting att göra, utan bara är på bete och om hästen skall hålla markerna öppna eller andra djur? Ja sannolikt, enligt mitt förmenande, en kombination. Jag menar, tidigare har det i våra program varit stödberättigat gällt att hålla landskapen öppna och det har i långa stycken varit andra djur. Jag ser att hästen också gör denna insats och därför för vi in hästen i det programmet. Inte bara hästen utan även andra djur. Är andra djur bättre på att göra det? Med bättre, menar jag att andra djur har ett annat syfte, dvs. vi får ut mat av dem, antingen mjölk eller kött. Hästen äter vi som regel

inte upp, utan den har vi av andra skäl, och jag tycker nog att det skall vara så. Det är klart att man helst ser att hästen också har roligt när den är ute, när den lever och finns och gör nytta, det är självklart så. Det är inget som vi kan bestämma i regeringen, det måste faktiskt varje enskild hästägare ta ansvar för själv. Vi kan tycka väldigt mycket men vi kan inte stifta sådana hästlagar.

Sista frågan var om vi har någon hästdiskussion i EU. Det handlar mer om hästhandel i Bryssel, om hur illa man behandlar hästarna när man säljer dem på marknaden. Vi har ingen gemensam politik på det här området. Det är inte min avsikt att föra in hästen i en gemensam politik på det här sättet. Vad vi kan göra, och det avser jag att vi skall göra under vårt ordförandeskap, är att helt enkelt diskutera de olika ländernas politik för att på det viset lära av varandra och dra nytta av varandra. Inte göra en gemensam politik. Fram till idag har vi alltså ingen sådan diskussion alls.

Herr Bo Dockered: Jag hoppas att alla som är med här verkligen tog till sig de besked som vi fick i Margareta Winbergs tal. Det var väldigt länge sedan vi ifrån hästsektorns sida fick så många positiva besked vid ett tillfälle. Det var mycket bra. En utredning för att se hur vi skall jobba vidare på nationell basis för att kunna påverka andra länder i EU. Möjligheten att ordna en stor hästkonferens i samband med ordförandeåret, samt förändringar i väldigt många av de program som vi pekade på behovet av på förmiddagen och som gör att vi har inte så många frågor egentligen just nu.

Jag tycker att det finns anledning att säga det eftersom jag har jobbat med de här spörsmålerna under några år. Du har mycket stor del i att vi finns här nu och att vi har de tre riksanslaggningsarna. Jag tror att utan din support för alla tre så hade vi inte haft dem. Jag tycker att man verkligen skall vara öppen och tydlig med den tacksamhet man skall känna för det.

Om man skall gå vidare så hade jag en bild tidigare idag på förmiddagen, där jag var inne

lite mera konkret kring de här frågorna om jordbrukspolitiken. Du sade det nästan i svaret på den sista frågan, att det borde vara dags att betrakta hästnäringen som den resurs den är när det gäller att utveckla jordbruket, landsbygden och miljön. Ett första lämpligt steg vore att i jordbrukspolitiken jämställa avel och uppfödning med övrig hästhållning och tjänsteproduktion knuten till den med traditionell jordbruksproduktion. Det är det vi hoppas skall komma ut ur det nya miljöprogrammet som Du har kommenterat vid några tillfällen.

Sedan tycker jag också att vi alla här är berörda av utvecklingen på landsbygden. Signalerna har varit väldigt tydliga när det gäller hästen. Vi får inte glömma att det är en ny värld som vi går in i. Det går inte att lösa de här frågorna på det gamla sättet, eller med den gamla typen av åtgärder. Möjligen kan det bli, med en utredning som bas, ett antal saker att ta tag i.

Jag vill försöka ge ett litet svar till Per Wilund, Det finns ingen här från STC. Jag vill inte bemöta Dig, men jag vill ändå klargöra en sak så att ingen tror att B-tränarnas riksorganisation är någonting som STC betraktar som ett djur som katten har dragit in i köket. Så är det inte, och det menar Du väl inte? B-tränarna är en av STC:s fyra basorganisationer och har därmed säte och möjligheter att påverka de beslut som STC fattar. Jag vill gärna säga, med den kunskap som jag har av antalet travare som idag finns tillgängliga för löp på svenska travbanor, finns det knappast utrymme för så många fler hästar. Det är egentligen så att man står i kö för att få möjlighet till att delta i tävlandet. Det svaret ger jag som ett exempel på många andra frågor som kommer upp inom hästsektorn.

Man måste ha klart för sig att det måste finnas en mottagare, en köpare till det som man producerar, som är beredd att betala det pris som någorlunda motsvarar kostnaden som den har som har tagit fram varan. Jag vet att många uppfödare reagerar negativt när jag

säger det men jag säger det ändå. Det är den enda realistiska synen i den här frågan. Bygger vi upp ett system som ändå mer bygger på bidrag och insatser utan att vara klara på vad det leder till i bakänden, kan vi komma väldigt illa ut ur det. Det gäller att med visionen kring landsbygdens utveckling som grund och hästen som en betydelsefull faktor i samhället se till att man bygger upp förutsättningar för att hålla mer hästar i landet. Det är viktigt det Göran Dalin sade, "de måste ha någonting att göra". Det måste vara meningsfullt i annat fall blir det inte bra.

Ella Velander, Smedshults säteri: Jag företräder de små i sammanhanget. Jag är ordförande i Svenska Ponnyavelsförbundet. Jag vill väldigt gärna förvissa mig om, när det görs en utredning om den svenska sammanhållna hästpolitiken, att man verkligen tar hänsyn till ponnyerna och uppfödningen av ponnyer här i landet. Jag glädjer mig åt när man sätter ponny i centrum. Det är onekligen så att nästan alla framtidens hästälskare, oberoende vad de skall syssla med, får sin första kontakt med en ponny. Det är därför väldigt viktigt att ponnyerna kommer med i en utredning.

Herr Erik Herland: Ministern har berört hästens möjligheter att utnyttja viss EU-ersättning och där är det så att hästen har varit utsluten exempelvis för kompensationsersättningarna på området och i norra Sverige för ersättning för öppet odlingslandskap. Jag vet inte hur jag skall tolka ministerns kommentar om att man är beredd att inkludera hästen där samt anslå ekonomiska ramar för detta. Ministern kommenterade vallersättningen och det är riktigt att där har hästen haft möjlighet att få ta del av detta. Tyvärr är det så att det förslag som regeringen har lagt till landsbygds- och miljöutvecklingsprogram är där man gör de stora nedskärningarna, och det är tyvärr i alldeles fel riktning. Det vore bra om man där också kunde få en annan politik och ett annat ekonomiskt utrymme.

Foderrådgivare Lotta Lange, Gunnarskäl säteri: Jag vill koppla ihop ponnyryttarna, barnen och ridskoleverksamheten. Nu sitter Du på den fantastiska posten att Du är både jordbruksminister och jämställdhetsminister och Du har ett gyllene tillfälle att göra någonting åt snedfördelningen av medel när det gäller sporter. Jag hoppas verkligen att Du tar det här tillfället i akt att se över hur kommunerna fördelar sina pengar. Det går inte att springa ifrån att det fortfarande är väldigt många små flickor som rider och att de är i majoritet. De har oerhört svårt att få gehör för att få pengar till sina anläggningar. Så här har Du verkligen ett uppdrag. Jag tror att Du sitter på makten idag från båda håll. Är det inte så?

Herr Ingemar Öhrn: Det här är ett bra tillfälle att få rikta sig till företrädare för regeringen och jag förstår att ni tar den. Ta också chansen att diskutera er emellan, för det var faktiskt avsikten med den här timmen.

Direktör Margareta Wallenius Kleberg: Jag är ordförande i Avelsföreningen för svenska varmblodiga travhästen. Det finns mycket att tala om, t. ex. det som mannen från B-tränareföreningen tog upp men det kan vi göra efteråt, för det tycker jag inte vi skall ta upp er tid med. Däremot så efterlyser jag lite grand att man ibland glömmer bort att hästen är ett djur som väcker känslor. I dagens samhälle är det otroligt viktigt att man som tonårsflicka, eller lite äldre tant, får mumla med sin häst även om den inte gör så mycket annat än äter. Jag tror att den aspekten får man inte glömma bort i det här tuffa samhället, att vi måste få utlopp för att krama, gosa, gråta och berätta. Det kan även vuxna karlar göra även om de går på trav. Jag tror att det är bra för mänskligheten helt enkelt.

Marie McIntyre, Nytorps naturbruksgymnasium: Jag har några frågor beträffande kostnader för kunskapen. Materiel, böcker och dyligt är jättedyrt för både unga studenter och vuxna

som vill vidareutbilda sig. Jag har erfarenhet av att bo utomlands och jag måste säga att idag när jag köper en bok så beställer jag hellre på Internet från Storbritannien, eftersom det är billigare att köpa boken där än att köpa den i Sverige. Det är synd. Jag tror att om vi kan få ned kostnaderna för kunskapen så kommer vi att kunna utvecklas snabbare och bli bättre i det vi gör.

Herr Göran Dalin: Jag vill mycket kort kommentera detta som jag sade förut om antalet hästar. Problemet är, och det här vill jag vara utomordentligt tydlig med, att djurskyddslagen kräver att hästarna får motion och sylvälstånd på ett korrekt sätt. Jag ser inget som helst motsatsförhållande här, men kanske en inte helt ringa andel av våra hästar idag hålls under sådana former att det är oacceptabelt ur rena djurskyddsskäl och det är det jag menar med de undersysselsatta eller icke sysselsatta hästarna.

Herr Ingemar Öhrn: En aktivitet för hästens skull, förstår jag.

Veterinär Cecilia Roepstorff: Jag är här som representant för Föreningen Svenska Hingsthållare. Jag som är både uppfödare och pensionatsföreståndarinna för x antal ston har funderingar över vad som hände eller vad som har hänt. Varför kunde Irland och Finland utnyttja EU:s pengar på ett helt annat sätt än vad Sverige lyckades göra? Jag har inte förstått det och om vi nu har misslyckats på något sätt, kan vi rätta till det?

Docent Roland Nilsson: Medan jordbruksministern funderar på den där knixiga frågan så skall jag attackera Göran Dalin igen. Vi har hört väldigt mycket siffror här i eftermiddag, t.ex. att omsättningen i hästnäringen är 5 miljarder och att vi har spel för ca 10 miljarder. Fattade jag det rätt att forskningsbidragen låg någonstans 2-4 miljoner plus era egna på 10?

Herr Göran Dalin: Svar ja, ATG avsätter 1,5 till 2 miljoner per år för forskningsinsatser, genom ATG:s forskningskommitté. Agria avsätter 0,5 miljon genom sin forskningskommitté. Därutöver tillkommer framför allt uppdragsforskning eller uppdragsverksamhet, exempelvis genom STC, som kan variera och vara från några 100 000 till uppåt 1 miljon, lite beroende av vad man lägger in där t.ex. kontrollverksamhet, utveckling eller dopingfrågor.

Vi har gjort en snabb genomgång av vilka insatser vi har i form av människor, driftkostnader och investeringar när det gäller tyngre apparatur och kommit fram till att SVA och SLU tillsammans lägger ca 10 miljoner kr i hästforskning per år. Denna siffra får jag emellertid ge med viss reservation eftersom vi skall genomföra en rejäl genomgång av det under den kommande vintern.

Docent Roland Nilsson: Bara en snabb sidokommentar. Vi har hört i eftermiddag att i framtiden behöver vi högre utbildning, mer välutbildade personer, ett tredje år på hippologprogrammet och forskning och utveckling. Då är det en välsignande liten summa som vi har till forskning och utvecklingsverksamhet.

Örjan Öberg, Vallentuna: Jag kanske skulle hjälpa jordbruksministern lite grand beträffande jämställdheten. Jag har haft en del förhandlingar för ridskolor angående bidragen till dem och känner väl till mentaliteten bland ekonomidirektörerna på kommunerna. Man vet att en kille som råkar ut för knark idag kostar 1 miljon om året och för att undanhålla honom från att hamna i den härvan igen satsar man lite extra på pojkidrotten. Dessbättre har vi inte sett den omfattningen bland flickor som är ute och härjar i centrum, krossar skyltfönster och bär sig åt utan det är rent ekonomiska beräkningar som ligger bakom att det fungerar på det sättet. Jag tror att det är väldigt svårt att påverka kommunerna på något annat sätt för att de håller sig till den matematiska verkligheten.

Jordbruksminister Margareta Winberg: Jag börjar med den sista frågan. Jag delar inte alls uppfattningen att det är en matematisk verklighet som gör att det är en orättvis fördelning. Det är en politiskt felaktig prioritering som är gjord och den är gjord utifrån att man premierar pojkar och icke flickor. Så skall det naturligtvis inte vara. Vi får ändå hoppas att det inte är i alla städer och kommuner som pojkar är ute och knackar ner gamla tanter och krossar rutor och sådant där. Trots det så blir de premierade och får mer pengar till sina idrotter. Det här arbetar vi mycket med och vi har tillsammans med kommunförbundet utvecklat något som heter 3 R-metoden, en analysmetod för att se hur man fördelar pengar till flickor och pojkar samt män och kvinnor. Detta är på gång och jag utgår från att i en framtid kommer det att bli en förändring, för det är inte rättvist som det är nu. Jag menar att flickor skall inte behöva lida för att pojkar betraktas som bråkigare och mer kriminella. Det får man försöka att hantera på något annat sätt. Det är inte rättvist som det är och därför skall det göras om och det håller vi på att arbeta med. Jag delar Din uppfattning att så här är det och det är möjligt att man gör sådana här överväganden i storstäderna att de måste satsa på pojkarna för annars går de och gör andra saker som inte är så roliga. Det kan ju inte vara utgångspunkten för en fördelning av budget om den skall betraktas som jämställd och rättvis även om verkligheten just nu ser ut så.

En annan fråga handlade om – varför kunde Irland och Finland utnyttja EU:s pengar på ett helt annat sätt? Den är lite svårare att svara på därför att det har också en historisk bakgrund. Jag kan Finlands bäst, eftersom vi gick in i EU vid samma tidpunkt. Ni skall komma ihåg att Finland innan sitt EU-medlemskap hade en mycket hög subventionering av sitt jordbruk, mycket högre än Sverige. Genom medlemskapet sänktes subventioneringsgraden, men trots det var den högre än Sveriges. I Sverige höjdes subventioneringsgraden i

och med EU-medlemskapet. Vi var på väg mot en avreglering. Det gjorde att vi hade helt olika utgångspunkter när vi gick in i EU. Våra beräkningar visar att det svenska jordbruket sammantaget vann 2 miljarder på EU-medlemskapet direkt, men vi hade ändå lägre nivå än t.ex. Finland. Det är klart att det gör att Finland hade och har mer pengar att fördela. I den ram som de hade så gjorde de också en sådan prioritering där hästen spelade en annan roll än den prioritering vi gjorde i Sverige. Det är det som jag nu försöker att ändra.

Då kommer jag in på de mer detaljerade frågorna och dem vill jag inte svara på än, därför att vi har gått till Riksdagen med en skrivelse som i grova drag beskriver hur vi vill se det. Vi jobbar också parallellt med ett detaljerat program som vi skall ta med till Bryssel om hur den här ramskrivelsen skall omsättas i praktiken i det verkliga livet. Den är inte färdig än utan den håller vi på att bereda så jag vill inte gå in på detaljerna.

Återigen det här med hur hästar skall ha det. Djurskyddslagen kanske inte säger att djur skall ha motion men i portalparagrafen så säger den att djur skall kunna bete sig naturligt. Jag vet inte vad hästens naturliga beteende är. Det finns inte någon sådan definition på olika djurslag. Det orkade vi inte med i jordbruksutskottet just då. Vi hade väldigt roligt när den här lagen diskuterades. Jag minns att Sven Erik Lorenzon från Moderata Samlingspartiet var väldigt arg på den nya lagen och ettrigt frågade han – vad är kattens naturliga beteende? Vi lyckades inte riktigt precisera detta men så står det i alla fall i portalparagrafen och det skiljer sig säkert från djur till djur.

Marie McIntyre tog upp frågan om utbildning, om kunskap och att böcker är dyra att köpa. Jag kan berätta att kulturminister Marita Ulvskog, så fort vi har ett utrymme någon gång i budgeten, för fram sitt förslag om att ta bort moms på böcker, men det har ännu inte lyfts till att bli en verklighet. Hon bevakar det väldigt noga. Under tiden är det bra som Du gör att köpa via Internet. När jag reser

mycket ser jag att böckerna är mycket billigare i andra länder. Alla har inte tillgång till Internet så andra sidan, så det är ett problem.

Det är klart att ponnyer skall få vara med. Jag vet vilken roll de spelar för framför allt barn. Och Du som fick den enda applåden av alla tog upp känslan för hästen. Det är oerhört viktigt, och det visade ni också genom att applådera. En sak som jag inte nämnde, men som jag har stött på under åren, är vilken bra roll hästen kan spela för utvecklingsstörda när de rider. Det finns grupper som engagerar, åtminstone hemma i Jämtland, utflykter för utvecklingsstörda och handikappade. De fungerar väldigt bra tillsammans med häst och det betyder mycket för dem, framför allt för barn och ungdom, så jag delar verkligen Din uppfattning. Man kan alltid fråga sig – för vems skull man har hästen? Har man den för sin egen skull eller man har den också för djurets skull, men det tänkte Du säkert på.

Herr Bo Dockered: Göran Dalin och jag har i våra tidigare inlägg idag pekat på vikten av ökade forskningsinsatser i relation till sektorns omsättning. I diskussionen kring omsättningens storlek, är det klart att vi är överens om att det är en försvinnande liten del som satsas på forskningsarbete i den här sektorn. Vi måste bli bättre. Vi vet att det är helt nödvändigt för att kunna hålla kvaliteten på utbildningen.

Det jag sade om riksänläggningarna tidigare att skall vi kunna ha tre i ett land med 8 miljoner invånare, måste vi samsas och utveckla olika specialiteter så att det passar in i ett mönster och så måste det också vara i forskningen.

Idag pågår fragmentarisk projektforskning på olika håll utan att vi egentligen vet vad som pågår. Vi får sällan återrapportering baserad på de pengar som man har satsat. Vi skulle vilja åstadkomma ett hästnäringens forskningsråd där vi kan lägga upp en långsiktig programforskning inom det hippologiska området. Då skall man inte från början säga,

att eftersom SVA och SLU satsar 10 miljoner om året nu, måste man omedelbart ha lika mycket pengar från en sådan rådsfunktion. Det är inte det som är det viktigaste utan det viktigaste är kanske att vi har målsättning att få en sådan balans någon gång i framtiden, men att vi börjar beträda den här vägen nu, utifrån en gemensam plattform som ett sådant forskningsråd är. Det kommer vi att ta initiativ till och då hoppas jag att så många som möjligt kommer med och deltar i en diskussion kring hur det skall bli.

Riksdagsledamot Caroline Hagström: Jag vill gå in på det EU-stöd som finns att få. Vi berörde Finland lite men jag vill belysa lite hur det ser ut på Irland.

Under 1998 fick "Sport Horse Sector" på Irland 3,6 miljoner pund ur EU:s strukturfonder, fördelade på följande poster:

- * Bevarandeprogram för kvalitetsavelsston – 1.297 utvalda ston ur raserna; *Irish Horse, Connemara Pony och Irish Pony.* (EU-fond: *Operational Programme for Agriculture, Rural Development and Forestry, OPARDF.*)
- * Marknadsföring
- * Testning av prestanda hos hingstar
- * Genetisk registrering
- * Slumpvis blodgruppsbestämning
- * Stimulerande av hingstköp
- * Tekniker för artificiell avel – preliminärt godkännande har meddelats 11 centra för artificiell avel
- * Veterinäryrket, även hovslagaryrket
- * Upprättande och utveckling av stamböcker

Andra organisationer på hästområdet har försetts med; datautrustning genom stöd från ettdera av programmen

- * Promotion and Marketing – (*utställningar, broschyrer, annonser, utgivning av hingstböcker, hingstutställningar och datautrustningar till organisationer*),

- * Rural Development eller
- * Genetic Indexing Project.

Detta är alltså pengar som man har kunnat hämta. Jag har tidigare genom en motion i riksdagen motionerat om EU-pengar och svaret jag fick i betänkandet var naturligtvis att det här är medfinansierade stöd och det var det man vände sig emot från socialdemokraternas håll.

Jag vill också kommentera det som Margareta Winberg sade – äntligen händer det något på det här området. Jag lade en motion med ett antal konkreta förslag redan förra året för de här punkterna, som enhälligt avslogs av majoriteten i utskottet. Vi skall inte debattera om det här och nu, utan det är bra om vi kan komma överens om att det bör hända någonting. Jag tycker att Ingvar Fredricson hade många konstruktiva och bra idéer på hur man praktiskt kan utveckla och göra i den här näringen, men jag tycker att politiken bör, kan och skall hjälpa till att skapa förutsättningar för en näring.

Jordbruksminister Margareta Winberg: Jag kan inte Irland så jag skall inte ge någon kommentar. Det var naturligtvis viktiga saker som Caroline Hagström visade, men vi skall också komma ihåg en sak. Det är lite svårt att jämföra Sverige och Irland därför att Irland har trots allt långt tillbaka i tiden varit ett fattigt land. Det har inte Sverige varit på lång tid. Vi var bland de fattigaste länderna i början av det här seklet men sedan har vi utvecklats till ett industriland på ett helt annat sätt än vad Irland har gjort. Vi har gått olika vägar. Irland har fortsatt att vara till stor del ett jordbruksproducerande land, vilket vi inte har. Man skall komma ihåg det när man diskuterar det här, vi har helt enkelt prioriterat olika genom decennierna. Vi har utvecklat industrier och teknik på ett annat sätt än vad Irland har gjort. Det är lite svårt att göra sådana här jämförelser. Nu är vi båda med i samma union och nu skall vi båda slåss om samma pengar för

det är en viss ram som går till jordbruket och då bygger fördelningen av den här ramen till respektive land på de historiska talen. Eftersom Irland har haft en förhållandevis stor jordbrukssektor så får de också mycket pengar.

Vi kan inte tro att Sverige, som har en mycket liten andel jordbrukare och jordbruk, plötsligt genom vårt medlemskap skall få så oändligt mycket mer. Vi fick mer pengar än vi hade tidigare, men att vi då skulle på något vis gå tillbaka ett steg som vi har passerat är inte aktuellt. Vi har ett oerhört effektivt, rationellt och mycket bra jordbruk i Sverige. De pengar som vi tilldelas skall vi göra en prioritering av och det är klart att vi då slåss om pengarna med de traditionella jordbruksområdena. Nu var tydligen det här ur strukturfonderna och det är mer näringsinriktat. Då slåss de med andra aktiviteter på det området.

Jag menar att när vi nu har kommit till den punkten där vi är idag kan vi även säga att jordbruket behöver utvecklas. Landsbygden behöver nya ben att stå på och då kan hästen vara ett sådant sätt. Vi är också villiga att till viss del ompröva politiken för att vi skall kunna stödja det här på ett annat sätt än tidigare.

Jag tycker att ni som sitter här och som är hästvänner och hästkännare, att ni ändå har anledning att vara rätt så optimistiska om vad som har sagts under den här stunden jag har varit med. Bo Dockered tog upp våra tre riks-anläggningar. Det är viktigt att vi vårdar dem nu och att vi försöker behålla dem och utveckla dem. De spelar en stor roll på det viset som han sade. Vi ändrar regelverket så att det blir bättre anpassat till hästen. Vi skall göra ett program, en sammanhållen politik på hästområdet. Vi lyfter upp frågorna i ljuset. Jag vet att det har lagts motioner under alla mina år i Riksdagen men det har aldrig blivit något av dem. Det är många som har fått sina motioner avslagna genom åren. Det är den rutin som är och det är först när det finns en stämning för en förändring som eventuella motioner kan bifallas möjligen eller att det kan komma ett initiativ från något annat håll i det här fallet

från regeringen som vi gör offentlighet av de här frågorna. Ordföranden i SLU, Bo Dockered, är som ni vet också hästmänniska och det är klart att han utifrån sin position i SLUs styrelse också kan åstadkomma annat. Det utgår jag ifrån.

KSLA har genom denna konferensen visat att det är inte oviktigt när det kommer så många människor och lyssnar en hel dag om hästinformation och diskuterar hästen. Vi skall manifesteras detta om inte förr så under vårt ordförandeskap och kanske både och. Jag har inga ambitioner att försena den här utredningen utan jag tänkte bli klar med den senast till vårt ordförandeskap. Det finns en massa punkter här som sammantaget ändå gör att vi tar steget framåt i den här frågan och det glädjer mig mycket. Jag, liksom Caroline Hagström, började lägga motioner tidigt på 1980-talet men jag fick också avslag jämt. Det var inte läge för det då men det läget finns nu, och jag tycker vi skall ta chansen tillsammans.

Herr Ingemar Öhrn: Med detta har vi kommit till slutet på en dag som jag tycker har varit en väldigt spännande och intressant dag. Jag vill börja med att framföra Akademiens tack först till Margareta Winberg. Du har som vanligt ställt dig positiv till att medverka. Vi är mycket tacksamma för det. Jag vill också tacka alla föreläsare. Ni var väldigt väl förberedda och höll engagerade föreläsningar. Det var underbart att sitta här uppe på scenen och se den andäktiga församlingen. Det är ett privilegium att få lyssna till så engagerade framföranden. Några av er bad halvt om halvt om ursäkt för att ni hade ändrat eller vidgat rubrikerna för era anföranden men resultaten av det här har bara blivit att vi har fått en bra täckning av den kunskap och problemområde som rubriken innefattar. Slutligen ett tack till alla deltagare.

När jag hälsade Birgitta Nordin, en av våra välgörare i Akademien, välkommen hit sade hon – du förstår när det gäller hästar då kan

jag springa hur långt som helst. Det är kanske så med många av er här och då hoppas jag verkligen att ni tycker att ni har fått ut det som ni hade hoppats på av dagen.

Ett par reflektioner vill jag göra. Jag nämnde inledningsvis att Akademien inte är någon intresseorganisation för dem som är engagerade i jord- och skogsbruk och inte heller för hästuppfödare eller andra, utan vi skall arbeta till samhällets gagn. Det är så tydligt, tycker jag, att i det här fallet sammanfaller intresseorganisationernas intressen med samhällets. Hela dagen har i stort sett gått ut på detta och är en bekräftelse på att det var rätt att det inte stod något frågetecken huruvida hästen är en resurs i dagens samhälle utan det måste vi uppfatta att den är. Sakargumenten är faktiskt väldigt många.

Vi har talat om landskapets utformning, scenerier som Margareta Winberg kallade det, arbetstillfällena, den sociala betydelsen, bryggan mellan land och stad. Bo Dockered nämnde att vi från början såg hästen som en produktionsfaktor och nu mera som en upplevelsefaktor, men det är faktiskt så att producentera upplevelser är också en tjänsteproduktion.

Jag har sagt tidigare att vi kommer att dokumentera det här. Har man goda sakargument då skall man se till att aktivt föra fram dem. En sammanfattning av dagen är att vi har goda sakargument att föra fram att hästen verkligen är en resurs i dagens samhälle. Vi kommer att dokumentera det i form av ett nummer i vår tidskrift och ni kan hjälpa till att sprida detta till dem som inte hade tillfälle att vara här. Den senare sammanfattningen har jag på sedvanligt sätt komprimerat i en limerick:

”En deltagare vid en akademikonferens sa, visst älskar vi hästen lite till mans, om vi blott för fram fakta, skall vi nog om än sakta, kunna ge hästen en bättre chans.”

Sammanfattning

BERITH ERIKSSON

Hippolog

SLU

Uppsala

Herr Bo Dockered beskrev hästens roll i samhället sedan andra världskrigets slut. Den gamla produktionsrollen där hästen användes inom jord- och skogsbruk och inom armén har numera bytts ut till en roll som upplevelsefaktor i dagens samhälle. Efter 1945 då jordbruket och armén "avhästades" i snabb takt, sjönk hästantalet i landet drastiskt och nådde sin lägsta punkt i mitten av 1960-talet. Sedan har antalet hästar ökat igen och hästen har blivit en resurs i det nya samhället bl.a. som upplevelsefaktor.

Bo Dockered beskrev hästverksamheten som en stark folkrörelse som engagerar runt 500 000 personer inom ridsporten och med ca tre miljoner besökare per år till trav- och galoppsporten. Ekonomiskt sett omsätter hästsektorn, inkl. spelet på hästar, 15 miljarder kronor och hästnäringen är i dag jordbrukets femte inkomstkälla. Även socialt sett har hästen en stor betydelse. Handikappridningen är en viktig del och jämställdhetsaspekten en annan. Ridsporten är ju starkt kvinnodominerad och här finns fortfarande en del för kommunerna att göra vad det gäller fördelning av medel jämfört med de mansdominerade lagsporterna. Däremot har staten tagit sitt ansvar och har tillsammans med trav- och

galoppsporten avsatt medel till de tre riksanläggningarna och till ungdomssatsningar inom hästsporten.

Bo Dockered gav olika förslag till att förstärka hästens roll inom jordbrukspolitiken. Att se hästen som en resurs i utvecklingen av jordbruk, landsbygd och miljö och att ge mer stöd till företag som satsar på hästhållning är ett par exempel som tas upp. Internationellt sett väcker Sveriges syn på hästhållning stor respekt och inom travsporten är Sverige en av de främsta nationerna. Han pekade avslutningsvis på behovet av en kompetenshöjning inom sektorn och det forskningsbehov som finns.

Ridsporttränare Caroline Hagström förklarade att hästen har haft en framträdande roll i samhället sedan urminnes tider. Hästnäringen har däremot förändrats under de senaste trettio åren från att ha haft sin största roll inom jordbruk och försvarsmakt till att numera ha sin största uppgift inom fritids- och sportsektorn. Caroline Hagström betonade att hästen är Sveriges främsta upplevelseskapare och att en tredjedel av befolkningen på något sätt har kontakt med hästar. Ridning är en stor folksport och den största delen utgörs av ungdoms-

mar och kvinnor. Caroline Hagström beskrev verksamheten vid landets ridskolor och de ekonomiska problem, som man ställs inför på anläggningarna. Det utmynnar i dyra ridavgifter som gör att många barn inte har råd att rida. Det är allvarligt med tanke på att det då kan ske en social snedrekrytering till ridskolorna. Ridskolorna fungerar även som fritidsgårdar där eleverna får lära sig att samarbeta med hästar och medmänniskor och lära sig ta ansvar. Ridsporten är en stor ungdomsidrott som utövas främst av flickor. Studier har visat att flickor tycker att själva relationen är viktig vid utövande av idrott, medan pojkar är mer prestationsinriktade. Den sociala rollen som hästen har förbises ofta vid fördelning av ekonomiska resurser i samhället. De manliga sporterna som fotboll och ishockey prioriteras fortfarande.

På avelssidan står Sverige inför ett generationsskifte av uppfödare till den svenska halvblodshästen. Orsakerna är både åldersskäl och dålig lönsamhet. Detta kommer så småningom att innebära brist på hästmateriel till landets ridskolor. Aveln bidrar även till intäkter för lantbruksnäringen och till att hålla det svenska landskapet öppet.

Caroline Hagström föreslog ett stöd i form av uppfödarpremier för att värna om den svenska aveln genom de medel som finns att tillgå inom EU.

Direktör Gunnar Hofring, ordf. i Svenska Ridsportförbundet, påtalade hästens roll som länk mellan stad och bygd. Hästen ingick på ett naturligt sätt i stadsbilden vid sekelskiftet, främst inom försvarsmakten och transportväsendet. Numera hålls hästar i städerna endast i anslutning till hästanläggningar och hästen har blivit ett av våra främsta husdjur, oavsett om man bor på landet eller i staden.

Gunnar Hofring beskrev bildandet av Ridfrämjandet som skedde i samband med "avhästningen" inom försvarsmakten i slutet på 1940-talet. Ridsporten utvecklades till en folkörelse som idag berör närmare 1 miljon män-

niskor. Idag finns 972 ridskolor i landet som är organiserade på ett unikt sätt, bl.a. ur ett internationellt perspektiv. Intresset för hästen är en massörelse och inom handikappidrotten utgör ridning den största sporten. Hästintresset skapar ansvar, respekt och ordning hos unga människor. Hästen är en levande varelse som kräver skötsel och tillsyn varje dag. Gunnar Hofring betonade att i dagens samhälle, med den alltmer ökade kravbildningen på oss människor, har vi behov av att komma ut på landet och umgås med djur. Hästen bidrar till att främja kontakterna mellan människor i städer och på landet. Hästen är därför en mycket viktig länk mellan stad och land.

Herr Erik Herland framförde sin syn på hästens ekonomiska betydelse för jordbruket. Det ekonomiska läget i Sverige idag ser positivt ut. På jordbrukssidan däremot är lönsamhetsutvecklingen svag. Matpriserna har visserligen sjunkit men kostnaderna har stigit i snabbare takt och skillnaderna har inte kunnat täckas av rationaliseringar. Hästnäringens ekonomiska utveckling ser däremot klart positivt ut. I Sverige finns idag ca 200 000 hästar som utnyttjar ca 200 000 ha. Hästsektorn ligger på fjärde plats omsättningsmässigt inom produktionen på jordbruks- och konsumentensidan. Om man räknar på hästnäringens omsättning, inkl. totalisatoromsättningen, är hästsektorn av stor ekonomisk betydelse och det finns en rejäl tillväxtpotential. Totalt sett ger fler hästar en nettovinst både för jordbrukssektorn och samhället.

Erik Herland konstaterade att hästen under senare år fått en rättmätig del av jordbrukserstatningen på flera områden men att diskriminering kvarstår på andra. Man har tyvärr inte utnyttjat möjligheten till att inkludera hästhållningen i jordbrukets ersättningsystem under de första fem åren i EU. Det hade varit bra att i ett tidigt läge få ett beslut på att likställa hästen med annan djurhållning. Hästnäringen har dock möjligheter att utökas utan begränsade kvoter på tillväxt. En rimlig mål-

sättning, tyckte Erik Herland, är att hästantalet växer i minst samma takt som bilparken. De miljömässiga och sociala värdena runt hästen är stora.

Universitetsadjunkt Christina Planck beskrev olika sätt att hålla häst på med betoning inom lantbruksföretag. Det finns en mångfald av raser i Sverige idag och hästens användningsområden varierar mycket. Även förutsättningarna hos hästhållarna varierar vad gäller kunskaper, intresse och inriktning på verksamheten. Inom landsbygdsföretagen finns mycket nytänkande inom hästhållningen och där märks hästen som resurs bäst vad gäller utnyttjande av byggnader och som naturvårdare. Ett nytänkande är på gång vad gäller nybyggnation av hästanläggningar där man tar hänsyn till både hästens och människans behov av en god miljö. Landsbygdsföretag har ofta bättre grundförutsättningar till att rationalisera hästhållningen än vad man har i tätorten.

Christina Planck beskrev hästars behov av foder och vilka skillnader som kan finnas i utfodring mellan hästen på landsbygden och hästen i staden. Betesmarkerna borde utnyttjas bättre och sam- eller alternativbete med andra djurslag är att rekommendera. Gödselhanteringen kan vara ett problem i tätorten och stora mängder hästgödsel lämnas till kommunens soptippar, vilket ej är bra för miljön. Inom hästnäringens miljöråd finns en "gödselgrupp" som har till uppgift att öka andelen hästgödsel tillbaka till kretsloppet. Det kan ske genom ett gödselkontrakt mellan lantbrukare och hästhållningsföretag. Avslutningsvis betonade Christina Planck att ett kunskapsutbyte mellan modern djurhållning och traditionell hästhållning kan bli utvecklande i framtiden. Vad händer med våra hästar när de inte längre försvarar sin plats i stallen?

Herr Eric Skoglund har tagit fram uppgifter på totalantalet hästar som försvinner årligen,

antalet slaktade hästar och hur hästköttskonsumtionen ser ut. Det finns totalt ca 220 000 hästar i landet f.n. och av dessa försvinner resp. tillkommer ca 6%, dvs. 13 000 - 14 000 hästar per år. Enligt tillgänglig statistik kan man se att antalet slaktade och på annat sätt omhändertagna döda hästar uppgår till ca 8 400 st. Alltså saknas 5 000 hästar i statistiken och vart dessa tagit vägen är okänt. Av 6 000 slaktade hästar tillvaratas ca 1000 ton kött för konsumtion. Det är okänt hur mycket som importerats och exporterats inom EU men utanför EU var 1998 importen 840 ton och exporten 40 ton. Hästkött är i Sverige inte någon vardagsvara och man kan fråga sig vart köttet tar vägen. De öppna gränserna inom EU gör att man kan misstänka att hästar, till följd av det låga avräkningspriset vi har i landet, transporteras för slakt eller annat utnyttjande till andra EU-länder. Det är oroväckande både ur djurhanterings synpunkt och ur ekonomisk synpunkt när inte hästarna stannar inom landet.

Hästen räknas som ett animalieproducerande djur. Inom EU finns en förordning om gränsvärden för högsta tillåtna resthalter av veterinärmedicinska läkemedel i livsmedel med animaliskt ursprung. Den träder i kraft fullt ut den 1/1 2000 och innebär en stark begränsning i veterinärers fria forskningsrätt. Ett tiotal substanser får överhuvud taget ej användas och det gör att vissa sjukdomstillstånd hos häst ej kan behandlas. Samtidigt föreskriver djurskyddslagen att sjuka djur skall behandlas. Ännu saknas möjligheten att genom märkning undanta enskilt djur från framtida utnyttjande som livsmedelsråvara men en lösning borde snart komma till stånd. Säkerligen vill djurägaren ha sin häst behandlad och avstår hellre från den lilla summa pengar som slakteriavräkningen kan komma att medföra.

Herr Jan Philipsson beskrev svensk hästavel och den förändring som har skett sedan efterkrigstiden. Antalet betäckta ston gick sta-

dig ned fram till 1970. Efter en topp 1990 har siffran för halvblodsaveln minskat igen och visar att vi åter är på 1973 års nivå. En nivå som är för låg för att kunna tillgodose behovet av hästen framöver. Svensk hästavel består till största delen av uppfödare som har sin verksamhet i liten skala på hobbynivå. Denna typ av avel är mycket konjunkturkänslig. Situationen är annorlunda inom trav- och galopphestaveln där man har uppfödarpremier som kan överbrygga svåra år. Avelsorganisationerna har en viktig uppgift i att informera, ge råd och genomföra avelsprogram. Det finns 30 olika raser i landet, alla med sina egna avelsmål som varierar beroende på användningsområde. För sporthästarnas del gäller att de är av en tillräckligt god kvalitet så det inte sker en import från andra länder i stället. Inom travhästaveln är Sverige ett av de tre främsta länderna i världen resultatmässigt. Också inom ridhästaveln har vi lyckats mycket väl internationellt sett i förhållande till våra förutsättningar.

En positiv utveckling har skett i landet som tagit sig uttryck genom det s.k. svenskprogrammet inom galoppporten och Breeders-systemen inom alla hästsporterna. Tillämpningen av BLUP-systemet har gjort att vi fått stora avelsframsteg inom travet och halvblodsaveln. Ridsportstatistiken visar även på en positiv trend för de svenskuppfödda hästarnas kvalitetsutveckling. 70-80% av de bästa tävlingshästarna i vårt land är svenskfödda, inom alla discipliner.

Möjligheten att utnyttja semin har blivit en alltmer viktig del i avelsarbetet inom trav- och ridhästaveln. Effektiva urvalsprogram är en annan viktig del samt att bibehålla kvaliteten på genomförandet av avelsvärderingarna. Höga krav ställs alltså på verksamheten om vi skall ha en internationellt framgångsrik hästavel och hästsport även i framtiden. Ekonomiskt stöd, t.ex. uppfödarpremier, och en satsning behövs för att öka kompetensen hos dem som arbetar i avelsorganisationerna.

Herr Ingvar Fredricsson framförde idéer om hur vi skall få fram bra individer och utveckla svensk ridsport. Det är viktigt med en hög målsättning för att få resultat. Svenska Ridsportförbundet har tagit fram ett mål att Sverige skall ta medalj i OS. Hur går man då till väga för att nå en sådan hög målsättning? Ingvar Fredricsson föreslog ett gemensamt program t.ex. för att ta fram världens bästa hopphest. Uppfödarna måste få ta del av visionerna och känna sig som en del i ett vinnande lag. Att satsa på bra stokkvalitet är viktigt. I andra länder utgår ekonomisk ersättning till de bästa stona.

Hur tränar vi då den unga hästen till att bli bäst? Ett förslag är att göra ett forskningsprogram med en hoppanläggning och de bästa forskarna för att titta på muskelsammansättning, utnyttja röntgen, olika träningsmetoder m.m., ev. i samarbete med andra länder. Marknadsföring av detta och av tävlingsresultat samt ambitionen att bli bäst i världen behövs. Kvalitetsauktioner, t.ex. i samband med Breeders Trophy lockar även intressenter från andra länder. Det kan i sin tur leda till att man väljer att låta sin nyinköpta häst stanna i Sverige för utbildning. Det kan ge arbete till hippologer m.fl. och det större hästantalet bidrar till att hålla landskapet öppet.

Ingvar Fredricsson poängterade att den enskilda människan skall vara med och påverka upplägget av ett sådant program för uppfödning, träning och tävling.

Herr Göran Dalin påtalade att all hästhållning skall vila på en grund av forskning och utbildning. I slutet av 1970-talet var hästforskningen inte så efterfrågad och det var svårt att få medel till forskningsverksamhet. Risken var stor att svensk hästhållning skulle drabbas av svåra djurskyddsproblem. Med det som grund skapade forskarna och ATG en forskningskommitte som årligen avsätter medel för forskning. Dagens hästhållning handlar om fritid och sport till största delen och i samband med olika tävlingsverksamheter ställs stora krav på

prestation. Därför står begrepp som hållbarhet och prestation, eller hälsa och brukbarhet, samt djurskydd och säkerhet i fokus för dagens och framtidens forsknings- och utvecklingsarbete. Man kan förutspå att behovet inom hästforskning och utvecklingsarbete inte kommer att minska, tvärtom det är svårt att med dagens resurser svara upp till marknadens behov. Ett viktigt mål för morgondagens forskning är en förbättrad samordning mellan forskare vid olika institutioner och med intressenter utanför dessa. I samband med Hästriksdagen 1998 beslöts att föreslå regeringen att staten avsätter medel för forskningsinsatser på hästområdet. Man framlade även en skiss till en organisation för samråd och stöd till hästforskning i Sverige, som man snart hoppas skall bli verklighet. Utbildningsbehovet bland de över 200 000 hästägare vi har i landet är stort. Beroende på ålder och bakgrund och vilken verksamhetsgren man tillhör varierar innehållet. För att möta alla dessa olika utbildningsbehov krävs insatser av hästorganisationerna och av utbildningsanordnarna inom gymnasieskolan och på högskolenivå. Det senaste tillskottet inom högskoleutbildningarna är hippologprogrammet som tillkom på initiativ från hästnäringen. Första intagningen skedde 1994 efter en rekordsnabb planeringsfas som svar på det uttalade behov som fanns av en hippologisk utbildning på högskolenivå. Hippologutbildningen är internationellt sett unik och de studenter som utexaminerats hittills har fått arbete inom många olika områden av hästhållningen, främst som ridlärare och stallchefer.

Kunskap och samverkan är nyckelfaktorer för framgång. Att stödja utveckling och spridning av ny kunskap är viktigt men även att ta vara på den "gamla" kunskap som gått i arv mellan generationerna. Tillkomsten av Hästhållningens Yrkesnämnd (HYN) 1988 och bildandet av Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande (NS) 1992 har haft avgörande betydelse för att svensk hästhållning skall bli en del av "kunskapssamhället".

"Hippocampus" är en framtidsstudie som SLU och SVA driver sedan en tid. Syftet är att i samverkan med hästnäringen etablera ett forsknings- och kunskapscentrum för hästfrågor på den redan existerande basen vid SLU och SVA i Uppsala. Det skall också fungera som en bas för forskare att långsiktigt arbeta med att ta fram ny kunskap av betydelse för svensk hästhållning.

I slutdiskussionen betonade man att hästen verkligen är en resurs i dagens samhälle. Den ger oss människor många fina upplevelser och väcker känslor hos både gammal och ung. Avfolkning av landsbygden är ett problem som hästen kan hjälpa till att motverka. Den hjälper till att hålla landsbygden levande och förekommer till stor del både på landet och i staden. Därför kan hästen fungera som en värdefull brygga mellan stad och land.

Olika hästfrågor inom politiken och EU diskuterades, bl.a. ekonomiska frågor som rör hästen i ett EU-perspektiv. Jordbruksminister Margareta Winberg hänvisade till att en hästutredning skall tillsättas av departementet. Syftet skall vara att ta fram en sammanhållen svensk hästpolitik. Utredningen skall vara färdig senast under ordförandeskapsåret 2001. I hästutredningen kommer man bl.a. att ta del av andra länders lösningar till en lönsam uppfödning av hästar. På avelssidan är vi i Sverige på väg ner i en svacka igen vad gäller antalet betäckta ston. Det kan bli svårt att bibehålla den kompetens som finns inom området om förutsättningarna för hästavel fortsätter att vara så bekymmersamma som de är idag.

Ett annat diskussionsämne var svensk hästforskning där man ansåg att det satsas för lite i förhållande till behoven. Det är en försvinnande liten summa pengar som satsas på forskningsarbete och utvecklingsverksamhet om man ser till hästsektorns omsättning. Samtidigt är det viktigt att hålla kvaliteten uppe på utbildningsverksamheten och de tre riksanslaggningsarna. Ett forskningsråd inom

hästnäringen är under planering, där en långsiktig programforskning kan läggas upp.

Slutligen togs frågan upp varför pojksportherna premieras mer än flicksportherna i kom-

munerna? Fördelningen av medel är inte rättvis men frågan håller på att ses över av regeringen.

Summary

The role of horses in Sweden has changed since the end of the second world war. The former role of horses, where they were used in agricultural and forestry production, and in the army, has today become more of an "experience" factor. Equine activities are of major public interest in Sweden, where more than 500,000 people are involved in the horse-riding sector and about 3 million people annually visit trotting- and flat racing-courses. Economically, the horse sector, including betting, has a turnover of about 15 billion SEK, and today the horse industry is the fifth largest source of income in agriculture. Also socially, the horse is of great importance. Riding is a major activity for young people, mainly girls. Riding for people suffering from a handicap is an important component, and the equality aspect is another. Riding schools also fill roles as recreational centres where visitors learn to interact with horses and other people, as well as how to take responsibility.

In modern society, people have a need to visit the countryside and interact with animals. Horses contribute to this by promoting contacts between urban and rural inhabitants. Rural businesses have novel approaches to equine management, where horses are best seen as resources in utilising buildings and in nature conservation. New approaches are being made as regards the building of new equine establishments where consideration is paid to the environmental needs of both horses and people. Rural businesses also have better basic conditions for rationalising horse management than can be found in an urban setting.

The economic development in the equine sector appears to be positive. In Sweden today there are about 200,000 horses that utilise about 200,000 hectares of land. As regards turnover in agriculture and in consumption, the horse sector is in fourth place. When considering the turnover of the equine industry, including the gambling turnover, the horse sector is of great economic importance with a major growth potential.

As regards breeding, the picture is not so positive despite a distinct improvement in the quality of the horses. Swedish horse breeding consists largely of small-scale hobby breeders. This type of breeding is extremely sensitive to the general economic situation and the number of covered half-bred mares has decreased drastically during recent years. The demand for horses in the future will probably remain unsatisfied. The situation is different for breeders of trotting and race-horses, where there are rearing grants that help the breeder to survive difficult years. Economic support is also needed in the half-bred sector if quality is to be maintained and if developments are to be possible. Marketing, research and quality auctions are proposals on measures needed if buyers from other countries are to become interested in Swedish horses.

As regards research and development in the equine sector, it is difficult to correspond to the needs of the market with the resources available. The need of further education among the 200,000 horse-owners in Sweden is large and growing. An important target for research in the future is to improve coordination between researchers at different depart-

ments/institutes and interested persons elsewhere. At the 1998 Annual Meeting of people involved in the equine sector (Hästriksdag) it was proposed that the government should budget funds for equine research. Proposals on an organisation for co-operation and support for equine research in Sweden were also submitted.

The lecturers were all agreed that horses

are a resource in modern society. They provide us with many fine experiences and awake pleasurable feelings among both young and old. Depopulation of the countryside is a problem that horses can help to counteract. They help to keep the countryside alive, and since horses are found in both urban and rural settings they may help to build bridges between these two environments.

Deltagarlista

Föredragshållare (i den ordning de uppträder)

Ingemar Öhrn	Akademiens preses	KSLA, Stockholm
Bo Dockered	Agr. dr h.c.	Ordf. ATG
Caroline Hagström	Riksdagsledamot	Kristdemokraterna, Stockholm
Gunnar Hofring	Direktör	Ordf. i ridsportförbundet
Erik Herland	Avdelningschef	LRF, Stockholm
Christina Planck	Universitetsadjunkt	SLU, Skara
Eric Skoglund	F.d. veterinärråd	Habo
Jan Philipsson	Statsagronom	SLU, Uppsala
Ingvar Fredricson	Professor	Tärnö säteri, Vrena
Göran Dalin	Dekanus	SLU, Veterinärfakulteten, Uppsala
Margareta Winberg	Jordbruksminister	Jordbruksdepartementet, Stockholm

Deltagare

Allard-Johansson, Gabriela	Sjukgymnast	Varberg
Andersson, Gudrun	Sekreterare	KSLA, Stockholm
Andersson, Håkan	Hästuppfödare	Östergötlands Varmblodsförening, Linghem
Andersson, Ingmar		Lassagårdens Stuteri, Vara
Andersson, Ingrid	Journalist	Ridsport, Trosa
Andersson, Karin		LRF, Jämtland
André, Gunnar	Agr. lic.	Bromma
Appel, Lars	Lantbrukare	Gunnarskäl Säteri, Eskilstuna
Appelsved, Ingela	Rektor	Naturbruksgymnasiet Uddetorp, Skara
Aronsson, Cliford	Ordförande	Östergötlands Travsällskap, Mantorp
Arosenius, Christina	Generalsekreterare	Sv.vet.medicinska Sällskap, Stockholm
Aschan, Ann-Mari	Sekreterare	KSLA, Stockholm
Axén, Lars-Olof	Hästlärare	Vretaskolan naturbruksgym., Vreta Kloster
Beckman, Jörn	Generalmajor	Hovstallet, Stockholm
Bengtsson, Gösta	Professor emer.	Täby
Bennet, Bengt	Godsförvaltare	Dragesholms säteri, Kågeröd
Bergman, Lars-Erik		Lindesberg
Bernstad, Staffan	Leg. veterinär	Pharmacia & Upjohn, Helsingborg
Bergqvist, Ulf	Projektledare	AB Volvo, Göteborg
Bertilsson, Göte	Miljöchef	Hydro Agri AB, Landskrona
Bertilsson, Margaretha		Ålstorp, Dösjebro
Björkrud, Jan		Avelsföreningen för svenska varmbl.hästar

Bos, Jan		Älandsbro
Bouchibane, Annissa		Världsnaturfonden WWF, Solna
Bruun, Christina	Journalist	ATL, Malmö
Bäckgren, Anders		Askersund
Bäckgren, Annika		Askersund
Carlgren, Gertrud	Lärare	Naturbruksgymnasiet, Lillerud
Clausen, Eric	Landskonsulent	Landskontoret for heste, Danmark
Collste, Clara		Jordbruksdepartementet, Stockholm
Dahl, Ulf	Studierektor	Plönningeskolan, Harplinge
Dahlberg, Ingemar	Direktör	Stockholm
Danielsson, Anders		LRF, Stockholm
Dyrendahl, Sven	Professor	Föreningen Nordsvenska Hästen, Enebyberg
Eliasson, Torsten		Sv. Hästavelöförbundet, Tomelilla
Elfström, Åsa	Departementsråd	SJFR, Stockholm
Elinder, Maria		Naturbrukets Yrkesnämnd, Stockholm
Englesson, Lennart	Lantmätare	Wirketorp, Kävlinge
Eriksson, Anders		Sparreholm
Eriksson, Anna-Gretha	Bitr. länsantikvarie	Länsstyrelsen, Västerås
Eriksson, Berith	Universitetsamanuens	SLU, Hippologenheten, Uppsala
Eriksson, Malin		Jällaskolan, Uppsala
Eriksson, Tord	Akademiagronom	KSLA, Stockholm
Eriksson-Niss, Lisbeth		Svenska Hästavelöförbundet, Uppsala
Essen Gustavsson, B.	Docent	SLU, Vet. med. fakulteten, Uppsala
Forssberg, Peter		Svenska Travsportens Centra, Stockholm
Fredricson, Stina		Tärnö Säteri, Vrena
Fredriksson Adman, Anna		Uppsala
Funqvist, Berit		Uppsala
Gelinder, Åsa		SLU, Uppsala
Green, Bernt		Leg.veterinär Regiondjursjukhuset, Helsingborg
Gustafsson, Theresia		LRF Ungdomen, Stockholm
Gyllenkrok, Caroline	Friherrinna	Björnstorp, Genarp
Göransson, Gert	Statskonsulent	SLU Kontakt, Alnarp
Görling, Mats	Länsombudsman	LRF:s länsförbund i Sthlms län, Sollentuna
Hagelin, Göran	Representant	Bobergs Valltork, Borensberg
Haglund-Stigsson, Irene		Sv. Angloarabföreningen, Moholm
Hedberg, Veronica	Djurskyddsass.	Norrtälje kommun, Norrtälje
Heimdahl, Karl-Henrik	Leg.veterinär	ATG-Kliniken, Mölndal
Heiskanen, Minna-Liisa	Ph.D.	Hästinformation centrum, Kuopio, Finland
Hjalmarson, Lars	Generalsekreterare	Svenska Ridsportförbundet, Stockholm
Holgersson, Anna-Lena	Universitetsadjunkt	SLU, Hippologenheten, Uppsala
von Horn-Ljungdahl, H.	Agronom	Hjälmarsnäs gård, Stora Mellösa
Humble, Eva		LRF Ungdomen, Stockholm

Håkansson, Helena		Saltsjö-Boo
Håstadius, Birger	F.d. verkst. direktör	Malmö
Insulander, Eva		Wappa Säteri, Enköping
Insulander, Karl-Gustaf	Lantmästare	Hjulsta säteri, Enköping
Isberg, Lotta		SLU, Uppsala
Johansson, Lars Åke		Ryasjö, Sexdrega
Johnson, Jonas	Stallchef	Jönköpings Läns Varmbl.fören. Jönköping
Jensen Waern, Marianne	Professor	SLU, Vet. med. fakulteten, Uppsala
Jonsson, Eva-Lisa		Hingsthållarföreningen, Linköping
Jöngren, Titti	Styrelseledamot	LRF:s länsförbund i Sthlms län, Sollentuna
Kallings, Peter	Överveterinär	ATG Klinik och Forskning, Stockholm
Karjer, Bo	Djuransvarig	Navsunds gård, Eskilstuna
Karlander, Olof	Direktör	Hästsportens Hus, Stockholm
Karlsson, Jenny	Praktikant	Mortorp, Sparreholm
Karlsson, Lars-Erik	V.ordförande	Länsförbundet LRF, Ljungby
Keeling, Linda	Docent	Sveriges lantbruksuniversitet, Skara
Keskitalo, Christina		Finsta Naturbruksgymnasium, Hallstavik
Kindahl, Hans	Professor	SLU, Uppsala
af Kleen, Gunilla	Utbildningsansvarig	AgroVäst Livsmedel AB, Skara
Klemola, Ilkka	Ph.M.	Hästinformation centrum, Kuopio, Finland
Konradsson, Ove		Avelsföreningen för svenska varmbl.hästar
Krook, Rolf		Strömbacka, Bjuråker
Kumpulainen, Mikko	Ph.D.	Joensuu Universitet, Finland
Kvam, Tore	Avlsleder	Norsk Hestesenter, Norge
Lange, Charlotta	Foderrådgivare	Gunnarskäl Säteri, Eskilstuna
Larsson, Einar	F.d. landshövding	Larsbo, Borrby
Larsson, Lars		V. Tolerud, Kil
Larsson, Lars-Olof	Direktör	Helsingborg
Lillengren, Bente		
Lindberg, Jan Erik	Professor	SLU, Inst f husdjurens utf.o.vård, Uppsala
Lindholm, Arne	Professor	Mälaren Hästklirik AB, Sigtuna
Lindström, Carin		Sv. Ridsportförbundet, Heby
Lindström-Jonsson, E-L	Jur.kand	Sv. Hingsthållarförening HFF, Linköping
Ljunggren, Lars	Chefsbibliotekarie	KSLA, Stockholm
Lovén, Henrik	Lantmästare	Sätuna, Björklinge
Lovén Persson, Astrid		Biologiska Yrkehögskolan, Skara
Lönnblad, Anders	Departementsråd	Jordbruksdepartementet, Stockholm
Malmfors, Birgitta	Docent	SLU, Inst f husdjursförädling, Uppsala
McIntyre, Marie		Nytorps Naturbruksgymnasium, Arbrå
Medelberg, Björn		Agria Djurförsäkringar, Stockholm
Monell, Gert	Marknadschef	Sveland Djurförsäkringar, Hässleholm
Morgan, Karin	Universitetslektor	SLU, Hippologenheten, Uppsala
Müller, Cecilia	Agr.stud.	Uppsala
Nilsson, Bruno	Akademiens sekr. o. VD	KSLA, Stockholm
Nilsson, Roland	Docent	Flyinge AB, Flyinge
Nilsson, Åsa		Finsta Naturbruksgymnasium, Rimbo

Nordin, Birgitta		Stockholm
Nyman, Görel	Docent	SVA, Uppsala
Nyman, Sara	Doktorand, leg.vet.	SLU, Inst f djurfysiologi, Uppsala
Odensvik, Kristina		Apoteksbolaget, Uppsala
Ohlsson, Anders	Lantbrukare	Nohlgården, Vara
Olofsson, Karl-Henrik	Hästuppfödare	Östergötlands Varmbl.förening, Vikbolandet
Olofsson, Sandra		Svenska Ridsportförbundet, Stockholm
Olsson, Bengt		Färs & Frosta Sparbank, Hörby
Palmgren, Sten		Västmanlands läns Hästavelsfören, Västerås
Paraniak, Carol	Överste	Försvarsmakten/K1, Stockholm
Petrini, Pia		Vallentuna
Pehrsson, Lennart	Direktör	ASVH, Mörarp
Persson, Stefan		Konvex AB, Stidsvig, Klippan
Persson, Sune	Professor	SLU, Vet. med. fakulteten, Uppsala
Pettersson, Harry	Professor	Helsingborg
Pettersson, Jenny		LRF, Värmlands län
Pettersson, Torsten	Hästuppfödare	Östergötlands Varmbl.förening, Vikbolandet
Pettersson, Åsa	Lantbrukskonsulent	Länsstyrelsen, Stockholm
von Post, Erik		Mälardalens Varmblodsklubb, Västerås
Rabenius, Ingel	Jur.kand.	Stocksund
Rangstig, Kjell	Skogstekniker	Gården Siggarp, Vetlanda
Rendel, Jan	Professor emer.	Uppsala
Richegård, Kjell	Instruktör	Finsta Naturbruksgymnasium, Rimbo
Ridderstad, Ulla		Solberga Säteri, Nässjö
Roepstorff, Cecilia	Veterinär	Föreningen Svenska Hingsthållare, Uppsala
Roepstorff, Lars	Universitetslektor	SLU, Hippologenheten, Uppsala
Roneus, Merike	Statsveterinär	SVA, Hästavd., Uppsala
Rosencrantz, Helle	Receptionist	KSLA, Stockholm
Rudberg, Staffan		Kvarnabergets gård, Vessigebro
Rundgren, Margareta	Agr. dr	SLU, Inst f husdj. utfodring o vård, Uppsala
Rønningen, Knut	Professor emer.	Norges Veterinærhøgskole, Norge
Samuelsson, Ove	Agronom	Lövnäsbergs gård, Nykvarn
Sandberg, Bertil	Hästansvarig	Hagsta gård, Ransta
Sandgren, Vanja	Utbildningsansvarig	AgroVäst Livsmedel AB, Skara
Schantz, Katarina		Finsta Naturbruksgymnasium, Rimbo
Slätis, Philip		Finsta Naturbruksgymnasium, Rimbo
Slättsjö, Bo	Hästombudsman	LRF, Falkenberg
Staaf, Bernt	Stuterichef	Föreningen Svenska Hingsthållare, Uppsala
Stigsson, Tony		Backgården Bällefors, Moholm
Stjernswärd, Hodder	Överste, Hovstallmästare	Krigsvetenskapsakademien, Djursholm

Stålhammar, Christine	Revisor	Pitegård, Landskrona
Svala, Catharina	Universitetslektor	SLU, JBT, Alnarp
Särnholm, Lena	Journalist	Tidningen Ridsport, Trosa
Thor, Mickan		LRF:s länsförbund, Jönköping
Thune, Vegard	Direktør	Norsk Hestesenter, Norge
Tönne, Eva	VD-assistent	KSLA, Stockholm
Wahlberg, Maria	Hästimportör	Mortorp, Sparreholm
Wale, Christina		Svenska Hästavelsförbundet, Bergshamra
Wallenius-Kleberg, M.	Direktör	Menhammar Gård, Ekerö
Wallin, Lena	Agr. lic.	SLU, Inst f husdjursgenetik, Uppsala
Velander, Ella		Smedhults Stuteri, Fagerhult
Velander, Ted	Direktör	Sveland Försäkringar, Hässleholm
Wessman, Björn G:son	Föredragande	Miljö- och jordbruksutskottet, Stockholm
Wikström, Håkan	Ordförande	Dalarnas Ridsportförbund, Mockfjärd
Wilund, Per	Sekreterare	Uppsala
Wilsson, Göran	Veterinär	Krongården, Gamleby
Wängelin, Rolf		SLU, Hippologenheten, Uppsala
Ytterberg, Annika		Svenska Hästavelsförbundet, Uppsala
Zetterqvist, Mari	Studierektor	Ridskolan Strömsholm, Kolbäck
Zetterström, Tommy	Instruktör	Finsta Naturbruksgymnasium, Rimbo
Åberg, Per		Agria Djurförsäkringar, Stockholm
Öberg, Örjan		Vallentuna
Öhrn, Barbro	Sjukgymnast	Villa Bernstorp, Solna

Förteckning över tidigare utgivna nummer

År 1997; Årgång 136

- Nr 1 Utbildning för de areella näringarna – nuläge och tankar inför framtiden
- 2 Lantbrukets högskoleutbildning i utveckling och omvandling under 1900-talet
- 3 Hotas djur- och folkhälsan av en ny typ av smittämnen?
- 4 De areella näringarnas roll i den framtida energiförsörjningen
- 5 Dagens och framtidens skogsskötsel – produktions- och miljöaspekter
- 6 Jordbruket och EU:s miljöstödet
- 7 US–Nordic Conference on Rural Childhood Injury Prevention
- 8 Vattentillgången i världen, i Sverige och för det svenska jordbruket
- 9 Jordbruket en framtidsnäring – vad betyder det konkret för livsmedelssektorn?
- 10 Skogsbruk på väg – vart, hur och för vem?
- 11 Verksamhetsberättelse 1996 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
- 12 Svensk uppföljning av världslivsmedelstoppmötet i Rom 1996
- 13 Certifieringsfrågan ur ett miljö- respektive virkesstrategiskt perspektiv
- 14 Är differentierad markanvändning ett sätt att klara både produktions- och miljömålet?
- 15 Hur mår den svenska grisen?
- 16 Skärgården – semesterland och/eller levande landsbygd
- 17 Lantbruket år 2010
- 18 Cap 2001. From agricultural to rural and environmental policy? Visions
- 19 Growth promotants in feeding pigs and poultry – a review
- 20 Transgenic Animals and Food Production

År 1998; Årgång 137

- Nr 1 Konsekvenser för svenskt jord- och skogsbruk vid en EMU-anslutning
- 2 Lövskogens produktion och ekonomi
- 3 Jordbruket en framtidsnäring – forskning och näringsliv i samverkan. Skaraborg
- 4 Rennäringen och miljö
- 5 Matvanor och miljö
- 6 Ett kemikaliefritt skogs- och jordbruk i Sverige – vad gör forskningen?
- 7 Phosphorus balance and utilization in agriculture – towards sustainability
- 8 Framtida klimatförändringar
- 9 Utvärdering av den nya skogspolitiken
- 10 Blir det något kvar av skogens sektorspolitik? Vem tar ansvaret?
- 11 Har matpotatisen en framtid i Sverige?
- 12 Livsmedel och energi från vall – en förutsättning för ett uthålligt samhälle
- 13 Verksamhetsberättelse 1997 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
- 14 Framtida svensk svinproduktion i ett globalt perspektiv
- 15 Klarar vi snytbaggen utan insekticider?
- 16 En livsmedelsstrategi för Sverige och Gotland
- 17 Hotet mot svenska husdjursraser
- 18 Kretslopp stad/land. Rapport från en kommitté inom KSLA
- 19 Naturvårdsverkets framtidsstudie 2021
- 20 Framtidens mat – några tendenser
- 21 Biologisk bekämpning – forskning och praktik
- 22 EHEC-bakterien – ett smygande hot?

År 2000; Årgång 139

- Nr 1 Lång hållbarhet och hög kvalitet hos livsmedlen – en möjlig kombination?
- 2 Är älgen ett hinder för att nå de skogspolitiska målen?
- 3 EU-politiken och den svenska landsbygdsutvecklingen
- 4 Hästen – en resurs i dagens samhälle

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift (KSLAT) har, under olika namn, utkommit sedan 1813, då akademien grundades. Från och med 1994 utges KSLAT som en numrerad serie av skrifter (10-15 häften/år) med egna titlar. Innehållet består huvudsakligen av dokumentering från akademiens sammankomster och seminarier – även debattnummer förekommer – och speglar akademiens verksamhetsområde; de areella näringarna och till dessa knutna verksamheter.

Prenumerationspris 350 kr/år.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B, Box 6806, 113 86 Stockholm
Tel 08 -736 09 00, Fax 08 -32 21 30, Postgiro 18 32 80 - 7